

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä

Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä, Pasi Saukkonen ja Anu Yijälä

Tutkimuksia
2020:5

Helsinki

Tiedustelut

Pasi Saukkonen, p. 09 310 36405
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitutkimus ja -tilastot

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18–20 A)

Puhelin

09 310 36377

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 36293
kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

Painotuote
4041 0949

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä

Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä, Pasi Saukkonen ja Anu Yijälä

Käännökset

Laura Lyytikäinen

Kuviot

Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä,
Pasi Saukkonen, Anu Yijälä ja Nora Kitinmäki

Kannen kuva

Jussi Hellsten / Helsinki Marketing (etukansi),
Maija Astikainen / Helsingin kaupunki (takakansi)

Taitto

Nora Kitinmäki

Paino

Next Print Oy, Helsinki 2021

Painettu

ISSN 2489-4087
ISBN 978-952-331-887-8

Verkossa

ISSN 2489-4095
ISBN 978-952-331-888-5

Sisällys

Esipuhe	7
Preface	8
Förord	9
Tiivistelmä	10
Summary	12
Sammandrag	14
1 Johdanto	16
2 Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten perhetaustat	22
Ulkomaalaistaustaiset asuvat usein yhdessä molempien vanhempien kanssa	22
Ulkomaalaistaustaisten nuorten vanhemmat ovat matalammin koulutettuja.....	23
Moni ulkomaalaistaustainen lapsi ja nuori elää pienituloisessa perheessä	25
Ulkomaalaistaustaiset nuoret toisella asteella kokevat perheensä toimeentulon heikommaksi kuin suomalaistaustaiset.....	28
3 Koulutus ja työllisyys	30
Alle 3-vuotiaiden vieraskielisten osallistuminen varhaiskasvatukseen on vähäistä	30
Joka neljäs helsinkiläinen peruskouluikäinen on vieraskielinen	32
Siirtymä peruskoulusta toisen asteen opintoihin ei ole yhtä sujuva vieraskieliselle nuorelle	33
Yhä useampi toisen sukupolven ulkomaalaistaustainen nuori opiskelee lukiossa	36
Vieraskielisillä lukiolaisilla on useammin haasteita tutkinnon suorittamisessa.....	36
Toisen sukupolven koulutustaso paranee vähitellen	39
Aiempaa harvempi vieraskielinen nuori on työn ja koulutuksen ulkopuolella	40
Nuorten aikuisten työllisyystilanteessa on eroja taustamaaryhmien välillä	41

4	Kouluolot	44
	Valtaosa lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä.....	44
	Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä...	45
	Ulkomaalaistaustaiset kokevat välituntiviihtyvyyden heikommaksi	47
	Ulkomaalaistaustaiset nuoret pitävät vaikutusmahdollisuuksiaan koulussa hyvinä...	57
	Ulkomaalaistaustaiset kokevat yleisemmin vaikeuksia opiskelutaidoissa	60
	Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset ovat koulussa usein väsyneitä.....	63
5	Terveys ja elintavat	66
	Nuorten terveydentilassa on osin isoja eroja syntyperän mukaan	66
	Sekä yhdyntä että raskaudenehkäisy ovat yleisempiä suomalaistaustaisilla	69
	Ylipainoisuus on suomalaistaustaisiin verrattuna yleisempää etenkin ulkomaalaistaustaisilla pojilla	71
	Ulkomaalaistaustaisten liikkuminen vapaa-ajalla on polarisoitunutta	72
	Ulkomaalaistaustaiset nukkuvat arkisin vähemmän kuin suomalaistaustaiset	75
	Ulkomaalaistaustaisilla on epäsäännöllisempi ateriarytmi	76
	Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat useammin raittiita.....	78
	Nuorten päivittäistupakoinnissa on pieniä eroja syntyperän mukaan	79
	Kannabiksen kokeilu on yleisempää suomalaistaustaisilla	82
	Alkoholia käyttävät ovat myös kokeilleet kannabista yleisemmin	82
6	Sosiaaliset suhteet ja mielen hyvinvointi	84
	Ulkomaalaistaustaiset kokevat useammin läheisten ystävien puutetta.....	84
	Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin yksinäisyyttä	86
	Ulkomaalaistaustaisilla on haasteita keskusteluyhteydessä vanhempiensa kanssa	88
	Ulkomaalaistaustaiset kokevat tyytyväisyyttä elämäänsä ja osallisuutta yhteiskuntaan.....	90

Harvemmallalla ulkomaalaistaustaisella on jokin viikoittainen harrastus	92
Alakoulussa ulkomaalaistaustaisilla on enemmän mielialaan liittyviä ailahteluita	99
Kolmannes nuorista on ollut huolissaan mielialastaan edeltävän vuoden aikana	102
7 Turvallisuus, häirintä ja väkivalta	104
Ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista enemmän ja kiusaavat useammin...	104
Neljännes ulkomaalaistaustaisista alakoululaisista on kokenut fyysistä uhkaa edeltävän vuoden aikana.....	106
Viidennes yläkoululaisista on kokenut seksuaaliväkivaltaa	108
Neljännes nuorista on kokenut vanhempien aiheuttamaa henkistä väkivaltaa edeltävän vuoden aikana	109
Viidennes nuorista on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua.....	112
8 Yhteenveto ja tulkintoja	117
Ulkomaalaistaustaisten osuus nuorista ikäluokista kasvaa voimakkaasti.....	117
Tämän raportin tiedot vahvistavat ja täsmentävät muualla tehtyjä havaintoja.....	119
Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten hyvinvoinnissa on eroja ja yhtäläisyyksiä	122
Vertailu vuoteen 2013 paljastaa jotain myönteistä kehitystä	125
Mihin pitäisi kiinnittää huomiota jatkossa?	126
Kirjallisuus.....	129
Aineistolähteet	133

Esipuhe

Lapset ja nuoret muodostavat merkittävän osan Helsingin väestöstä. Vuoden 2020 alussa Helsingissä asui noin 110 000 alle 18-vuotiasta lasta. Heistä kasvava osa, tällä hetkellä noin viidennes, on ulkomaalaistaustaisia. Ulkomaalaistaustaisiksi luetaan Tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt Suomen ulkopuolella. Lähes kaksi kolmasosaa Helsingin ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista on syntynyt itse Suomessa. Heidän voisi siis olettaa olevan yhdenvertaisessa asemassa suomalaistaustaisten kanssa koulutuksen ja hyvinvoinnin suhteen. Kansainvälisten kokemusten perusteella tiedämme, ettei näin kuitenkaan aina ole.

Tämä tutkimus luo katsauksen ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointiin Helsingissä. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia tarkastellaan laajasti lasten ja nuorten perhetaustojen, koulumenestyksen ja kouluolojen, työllistymisen, terveyden ja elintapojen, sosiaalisten suhteiden, elämään tyytyväisyyden ja koetun turvallisuuden näkökulmista. Tutkimuksen pääaineiston muodostavat vuoden 2019 Kouluterveyskysely sekä eräät Tilastokeskuksen rekisteriaineistot.

Tulokset osoittavat, että suurin osa Helsingin ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista voi erittäin hyvin. Osalla kuitenkin on monenlaisia haasteita. Esimerkiksi pienituloisuus koskettaa ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten perheitä huomattavasti suomalaistaustaisia useammin. Osa myös kärsii ystävien puutteista, eikä kaikilla ole luotettavaa aikuista, jonka kanssa keskustella.

Tutkimuksen esiin nostamiin haasteisiin tarttuminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta kaikilla helsinkiläisillä lapsilla ja nuorilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään elämään ja omien unelmiensa tavoitteluun.

Helsingissä joulukuussa 2020
Katja Vilkama
tutkimuspäällikkö
Kaupunkitutkimus ja -tilastot

Preface

Children and young people account for a significant proportion of the population of Helsinki. At the beginning of 2020, about 110,000 children under 18 years of age lived in Helsinki. A growing proportion of them, one in five at the moment, are of foreign background. As defined by Statistics Finland, persons whose both parents or the only known parent were born outside Finland are considered to have a foreign background. Almost two-thirds of children and young people with a foreign background in Helsinki were, themselves, born in Finland. They could therefore be expected to be on an equal footing with those with a Finnish background in terms of education and well-being. From international experience, however, we know that this is not always the case.

This study provides an overview of the wellbeing of children and young people of foreign origin in Helsinki. The dimensions of wellbeing are examined extensively in terms of children's and young people's family backgrounds, school success and school conditions, employment, health and health behaviour, social relationships, satisfaction with life and perception of safety. The main material of the study is the 2019 School Health Promotion Study by the Finnish Institute for Health and Welfare THL, and also some of Statistics Finland's register data.

The findings show that the majority of children and young people with a foreign background in Helsinki are doing very well. However, some of them face a variety of challenges. For example, low incomes affect families of children and young people with foreign backgrounds considerably more commonly than those with Finnish backgrounds. Some also suffer from a lack of friends, and not everyone has a reliable adult to talk to.

Addressing the challenges shown by the study is of paramount importance so that all children and young people in Helsinki could have equal opportunities for a good life and for pursuing their own dreams.

Helsinki, December 2020

Katja Vilkama

Research director

Urban Research and Statistics Unit

Förord

Barn och unga utgör en betydande del av Helsingfors befolkning. I början av år 2020 bodde det cirka 110 000 barn yngre än 18 år i Helsingfors. En växande del av dem, för närvarande cirka en femtedel, har utländsk bakgrund. Som personer med utländsk bakgrund räknas enligt Statistikcentralens definition personer vars båda föräldrar eller den enda kända föräldern har fötts utanför Finland. Nästan två tredjedelar av barnen och ungdomarna med utländsk bakgrund i Helsingfors är själva födda i Finland. De kan alltså antas vara i jämlik ställning med personer med finländsk bakgrund när det gäller utbildning och välfärd. På grundval av internationella erfarenheter vet vi dock att så inte alltid är fallet.

Denna undersökning ger en lägesöversikt över välfärden hos barn och unga med utländsk bakgrund i Helsingfors. Välfärdens dimensioner granskas i omfattande grad med avseende på barns och ungas familjebakgrund, skolframgång och skolförhållanden, sysselsättning, hälsa och levnadsvanor, sociala relationer, nöjdhet med livet och upplevda trygghet. Huvudmaterialet för undersökningen utgörs av senaste rundan (2019) av Institutet för hälsa och välfärd THL:s enkät Hälsa i skolan samt en del registerdata från Statistikcentralen.

Resultaten visar att största delen av barnen och ungdomarna med utländsk bakgrund i Helsingfors mår mycket bra. En del står dock inför många slags utmaningar. Till exempel familjer med barn och unga med utländsk bakgrund berörs betydligt oftare av låga inkomster än familjer med barn och unga med finländsk bakgrund. En del lider också av en brist på vänner, och alla har inte en pålitlig vuxen som de kan diskutera med.

Det är ytterst viktigt att ta itu med de utmaningar som undersökningen lyfter fram för att alla barn och unga i Helsingfors ska ha lika möjligheter till ett gott liv och till att förverkliga sina drömmar.

Helsingfors, december 2020
Katja Vilkama
forskningschef
Stadsforskning och -statistik

Tiivistelmä

Ulkomaalaistaustaisten osuus nuorista ikäluokista on kasvanut voimakkaasti Helsingissä. Vuoden 2019 alussa Helsingissä asui 26 900 alle 22-vuotiaasta ulkomaalaisesta henkilöstä. Heistä noin kolmannes oli itse muuttanut Suomeen, ja kaksi kolmannesta oli siis Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia, maahanmuuton toista sukupolvea. He itse tai heidän vanhempansa ovat tulleet Suomeen monista eri syistä ja lukuisista eri maista.

Kun kaupungin väestörakenne muuttuu maahanmuuton myötä, on tärkeää tietää, miten ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret voivat ja miten he löytävät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja Helsingissä. Vastaavatko heidän elinolonsa heidän tarpeitaan, onko heidän terveydentilansa hyvä, miten he ylipäänsä voivat elämän eri osa-alueilla? Pääsevätkö nuoret haluamaansa koulutukseen ja sitä kautta sujuvasti työelämään?

Jokaiselle lapselle ja nuorelle tulisi taata lähtökohdat hyvään elämään ja yhdenvertaiset mahdollisuudet tavoitella halumaansa asemaa yhteiskunnassa. Kansainvälisen kokemuksen ja tutkimuskirjallisuuden perusteella kuitenkin tiedämme, että kantaväestöön verrattuna yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osalta aina toteudu ja että erilaisia hyvinvointieroja ilmenee monilla elämän osa-alueilla.

Tässä tutkimusjulkaisussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointia Helsingissä. Ensisijaisesti vertaillaan suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia lapsia ja nuoria, mutta mukana on myös itse Suomeen muuttaneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten vertailua. Useissa aihealueissa verrataan keskenään myös poikien ja tyttöjen tilannetta ja kokemuksia.

Julkaisun pääasiallisen aineiston muodostavat vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn Helsinkiä koskevat tiedot. Tässä julkaisussa tarkastelemme Kouluterveyskyselyn perusopetuksen 4.- ja 5.-luokan ja 8.- ja 9.-luokan oppilaiden sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen alle 21-vuotiaiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden vastauksia. Tutkimusraportissa hyödynnetään myös eräitä julkishallinnon rekisteritietoja.

Vaikka suurin osa Helsingin ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista voi erittäin hyvin, osa kokee monenlaisia haasteita. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret elävät esimerkiksi huomattavasti muita useammin pienituloisessa perheessä. Lapsiköyhyys on yhä huolestuttavan yleistä, vaikka pienituloisissa perheissä asuvien ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus onkin jonkin verran pienentynyt.

Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat keskimäärin muita heikommassa asemassa siirryttäessä peruskoulusta eteenpäin. Kuitenkin etenkin toinen sukupolvi jatkaa useammin toiselle asteelle ja suorittaa tutkinnon. Valtaosa ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä ja kokee vaikutusmahdollisuutensa kou-

lussa hyviksi. He kuitenkin kokevat koulunkäynnissä enemmän vaikeuksia kuin muut, ja alakoulussa kouluväsymys on ulkomaalaistaustaisilla yleisempää.

Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi. Etenkin pojilla esiintyy ylipainoisuutta. Ulkomaalaistaustaisten liikkuminen on polarisoitunutta vähän liikkuviin ja runsaasti liikkuviin, he syövät harvemmin aamiaisen ja koululounaan joka arkipäivä sekä nukkuvat useammin alle kahdeksan tuntia yössä. Toisaalta ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat useammin raittiita.

Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ovat yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin suomalaistaustaiset. Ulkomaalaistaustaisten nuorten osallisuuden kokemus yläkoulussa ja toisella asteella on vahvaa, joskin toisella asteella he kokevat osallisuuden suomalaistaustaisia heikommaksi. Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla esiintyy kuitenkin suomalaistaustaisia enemmän haasteita sosiaalisissa suhteissa, kuten ystävien puutetta ja keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa. Myös koulukiusaaminen on yleisempää ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten parissa, ja he tietävät harvemmin keskustelumahdollisuudesta luotettavan aikuisen kanssa koulussa.

Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat yksinäisyyttä useammin ja mieli-ala-ailahteluita enemmän kuin suomalaistaustaiset. Muilla oppiasteilla ahdistuneisuuden kokemuksessa tai masennusoireilussa ei esiinny eroa syntyperän mukaan. Yläkoulussa ja toisella asteella ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia useammin, etteivät he ole juuri koskaan yksinäisiä.

Tuoreimman pääkaupunkiseudulle laaditun vieraskielisen väestön ennusteen mukaan ulkomaalaistaustainen väestö liki kaksinkertaistuisi vuoteen 2035 mennessä. Lasten ja nuorten ikäluokissa vieraskielisten osuuden ikäluokan koko väestöstä ennustetaan kasvavan nykyisestä noin viidenneksestä lähes kolmannekseen. Ennusteen mukaan 0–6-vuotiaita vieraskielisiä olisi vuonna 2035 lähes 16 000, 7–15-vuotiaita vähän yli 20 000. Kasvava osa heistä on asunut koko elämänsä Suomessa.

Myönteisen kehityksen vahvistamiseksi ja psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi on olennaista paitsi seurata ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten tilanteen kehittymistä myös ryhtyä tarvittaessa oikeaan aikaan tarkoituksenmukaisiin toimiin. Tällöin on samalla tärkeätä pitää mielessä Helsingin ulkomaalaistaustaisen väestön sisäinen moninaisuus. Yksi koko sopii kaikille -tyyppinen lähestymistapa ei läheskään aina toimi parhaiten, vaan on kyettävä kohdentamaan toimet oikein. Tämä on puolestaan mahdollista vain, jossa meillä on jatkossakin riittävän yksityiskohtaista tietoa sekä eri väestöryhmien että eri elämänalueiden osalta.

Summary

The proportion of residents with a foreign background in young age groups has increased sharply in Helsinki. At the beginning of 2019, 26,900 people under 22 years of age with a foreign background lived in Helsinki. About one third of them had moved to Finland themselves, and two thirds of them were the children of immigrants born in Finland. They themselves or their parents have come to Finland for a variety of reasons and from a number of different countries.

As the population structure of the city changes as a result of immigration, it is important to know how children and young people with a foreign background are doing and how they find their place in Finnish society. Do their living conditions meet their needs, are they in a good state of health and how are they doing in general in different areas of life? Do young people enter into the education they want and, consequently, get into working life smoothly?

Every child and young person should be guaranteed conditions for a good life and equal opportunities to seek the position they want in society. However, we know from international experience that equality and non-discrimination do not always come true for children and young people of foreign origin, and that differences in wellbeing occur in many areas of life.

This research publication examines the wellbeing of children and young people of foreign origin in Helsinki. Primarily, children and young people with Finnish background are compared with children and young people of foreign background, but the publication also includes comparisons among those with a foreign background between those who have moved to Finland and those who have been born in Finland. The situation and experiences of boys and girls are compared, too.

The main material of the publication is the data from Helsinki in the 2019 School Health Promotion Study by the Finnish Institute for Health and Welfare THL. The study includes the responses of pupils in the 4th and 5th form as well as the 8th and 9th form of basic education as well as 1st and 2nd year students aged less than 21 in general upper secondary and vocational education and training. The report also uses register data from public administration.

Although the majority of children and young people with a foreign background in Helsinki are doing very well, some are facing a wide range of challenges. For example, a clearly larger proportion of children and young people with a foreign background live in a low-income family than do others. Child poverty is still alarmingly common, although the proportion of children and young people with a foreign background living in low-income families has decreased somewhat.

On average, young people with a foreign background are at a disadvantage in the transition from the compulsory school at the age of 16. However, the second generation, in particular, will continue to upper secondary education more often and will

achieve some kind of degree. The majority of children and young people with a foreign background enjoy going to school and feel that their possibilities to exert influence in school are good. However, they experience more difficulties and challenges in school than do others.

Children and young people with a foreign background more often than those with a Finnish background feel that their health is moderate or weak. Especially boys tend to be overweight. People with a foreign background are polarised into those who are physically inactive and those who are highly active. They also less commonly eat breakfast and school lunch every weekday and more often sleep less than eight hours a night. However, young people with a foreign background are more commonly sober.

Children and young people with a foreign background are as satisfied with their lives as are those with a Finnish background. Young people with a foreign background have a strong sense of inclusion in the 7th–9th form and in the upper secondary education, although in the upper secondary education they experience less inclusion than do students with a Finnish background. However, children and young people with a foreign background face more challenges in social relations than those with a Finnish background. The challenges include having only few friends and difficulties in communication with their parents. Bullying is also more common among children and young people with a foreign background, and they are less aware of the possibility of talking to a reliable adult at school.

Pupils with a foreign background in forms 4–5 experience loneliness and mood fluctuations more often than do those with a Finnish background. On other educational levels, no differences by origin in experiences of anxiety or depression symptoms are apparent. In forms 8–9 and in upper secondary education, people with a foreign background feel that they are almost never lonely more commonly than do people with a Finnish background.

According to the latest forecast for the foreign-language population in the Helsinki Metropolitan Area, the population of foreign origin would almost double by 2035. In the age groups of children and young people, the proportion of foreign-language speakers is projected to increase from one-fifth to nearly one-third. According to the forecast, in 2035, there would be nearly 16,000 foreign-language speakers aged 0–6 years, and just over 20,000 7–15-year-olds. A growing proportion of them have lived in Finland all their lives.

In order to strengthen positive development and prevent problems, it is essential not only to monitor the development of the situation young people of foreign origin, but also to take appropriate action at the right time when it is necessary. For this purpose, it is important to bear in mind the internal diversity of the population with a foreign background in Helsinki. We must be able to target the measures correctly. This, however, will only be possible if we continue to have sufficiently detailed information on both different population groups and different areas of life.

Sammandrag

Andelen personer med utländsk bakgrund har ökat kraftigt i de unga åldersklasserna i Helsingfors. I början av år 2019 bodde det 26 900 under 22-åriga personer med utländsk bakgrund i Helsingfors. Av dem hade cirka en tredjedel själva flyttat till Finland, och två tredjedelar var alltså invandrarbarn födda i Finland. De själva eller deras föräldrar har kommit till Finland av många olika orsaker och från många olika länder.

När stadens befolkningsstruktur förändras i och med invandring är det viktigt att känna till hur barn och unga med utländsk bakgrund mår och hur de hittar sin plats i det finländska samhället. Motsvarar deras levnadsförhållanden deras behov, är deras hälsotillstånd bra, hur mår de över huvudtaget inom olika delområden av livet? Kommer de unga in till önskad utbildning och därigenom smidigt in i arbetslivet?

Varje barn och ung person bör garanteras utgångspunkter för ett gott liv och lika möjligheter att eftersträva önskad ställning i samhället. Utifrån internationella erfarenheter vet vi dock att jämlikhet och likabehandling inte alltid förverkligas i fråga om barn och unga med utländsk bakgrund jämfört med majoritetsbefolkningen, och att olika välfärdsskillnader förekommer inom många delområden av livet.

I denna forskningspublikation granskas välbefinnandet hos barn och unga med utländsk bakgrund i Helsingfors. I första hand jämförs barn och unga med finländsk bakgrund och utländsk bakgrund, men jämförelser görs också mellan personer som själva flyttat till Finland och personer med utländsk bakgrund som är födda i Finland. Inom flera ämnesområden jämförs också pojkars och flickors situation och erfarenheter.

Publikationens huvudsakliga material utgörs av uppgifterna om Helsingfors i Institutet för hälsa och välfärd THL:s enkät Hälsa i skolan 2019. Den granskar svaren från elever i årskurs 4, 5, 8 och 9 inom den grundläggande utbildningen samt under 21 år gamla studerande i årskurs 1 och 2 inom gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen. I forskningsrapporten utnyttjas också vissa registeruppgifter inom den offentliga förvaltningen.

Även om största delen av barnen och ungdomarna med utländsk bakgrund i Helsingfors mår mycket bra, upplever en del av dem utmaningar av flera olika slag. Barn och unga med utländsk bakgrund hör till exempel betydligt oftare än andra till låginkomstfamiljer. Barnfattigdom är fortfarande oroväckande vanligt, även om andelen barn och unga med utländsk bakgrund som hör till låginkomstfamiljer har minskat något.

Unga med utländsk bakgrund har i genomsnitt sämre ställning än andra när de går vidare från grundskolan. I synnerhet den andra generationen fortsätter dock oftare till andra stadiet och avlägger examen. Största delen av barnen och ungdomarna

med utländsk bakgrund tycker om att gå i skolan och upplever att de har goda påverkningsmöjligheter i skolan, men de upplever dock fler svårigheter och utmaningar i sin skolgång än andra.

Barn och unga med utländsk bakgrund upplever oftare än barn och unga med finländsk bakgrund sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller sämre. Övervikt förekommer i synnerhet hos pojkarna. Motionerandet bland personer med utländsk bakgrund är polariserat. Vissa rör sig lite och vissa mycket. De äter mer sällan frukost och skollunch varje vardag och sover ofta mindre än åtta timmar per natt. Å andra sidan är andelen nyktra större bland de unga med utländsk bakgrund.

Barn och unga med utländsk bakgrund är lika nöjda med sitt liv som barn och unga med finländsk bakgrund. De unga med utländsk bakgrund har en stark upplevelse av delaktighet i högstadiet och på andra stadiet, även om de på andra stadiet upplever sin delaktighet som svagare än de unga med finländsk bakgrund. Barn och unga med utländsk bakgrund står dock inför större utmaningar i de sociala relationerna än barn och unga med finländsk bakgrund, såsom brist på vänner och svårigheter att diskutera med sina föräldrar. Även mobbning i skolan är vanligare bland barn och unga med utländsk bakgrund, och en mindre andel av dem känner till möjligheten att diskutera med en tillförlitlig vuxen i skolan. I årskurserna 4-5 upplever elever med utländsk bakgrund oftare ensamhet och humörsvängningar än elever med finländsk bakgrund. På andra utbildningsnivåer förekommer inga skillnader enligt ursprung i fråga om upplevelser av ångest eller depressionssymptom. I årskurserna 8-9 och på andra stadiet svarade personer med utländsk bakgrund oftare än personer med finländsk bakgrund att de nästan aldrig känner sig ensamma.

Enligt den färskaste prognosen för befolkningen med främmande språk som modersmål som utarbetats för huvudstadsregionen kommer befolkningen med utländsk bakgrund nästan att fördubblas före 2035. I barn- och ungdomsåldersklasserna förväntas andelen personer med ett främmande språk som modersmål öka från den nuvarande andelen, cirka en femtedel, till nästan en tredjedel. Enligt prognosen kommer det år 2035 att finnas nästan 16 000 personer i åldern 0-6 år som har ett främmande modersmål och något över 20 000 personer i åldern 7-15 år. En växande del av dem har bott i Finland hela sitt liv.

För att stärka den positiva utvecklingen och förebygga problem är det väsentligt att – utöver att följa hur situationen för barn och unga med utländsk bakgrund utvecklas – också vid behov vidta ändamålsenliga åtgärder i rätt tid. Då är det samtidigt viktigt att beakta den interna mångfalden hos befolkningen med utländsk bakgrund i Helsingfors. Man måste kunna rikta åtgärderna rätt. Detta är möjligt endast om vi också i fortsättningen har tillräckligt med detaljerad information om olika befolkningsgrupper och olika livsområden.

1 Johdanto

Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä, Pasi Saukkonen ja Anu Yijälä

Lasten ja nuorten maailma on Helsingissä nykyään etnisesti ja kulttuurisesti moninainen. Vuoden 2019 alussa Helsingissä asui 26 900 alle 22-vuotiaasta ulkomaalaistaustaista henkilöä. Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan Tilastokeskuksen määritelmän mukaisesti henkilöä, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt Suomen ulkopuolella. Näistä lapsista ja nuorista 63 prosenttia oli Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia eli maahanmuuton toista sukupolvea. Hieman yli kolmannes nuorista ulkomaalaistaustaisista oli siis itse muuttanut Suomeen. Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus kaupungin koko 0–21-vuotiaiden ikäluokasta oli vuonna 2019 viidennes. Osuus oli korkein kaikista nuorimpien eli 0–6-vuotiaiden ikäluokassa, 22 prosenttia. (Ks. väestörakenteista myös Saukkonen 2020; Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä -kotisivu.)

Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla on monenlaisia taustoja. Sen lisäksi, että osa heistä on syntynyt Suomessa ja osa ulkomailla, heillä itsellään tai heidän vanhemmillaan on ollut erilaisia Suomeen muuton syitä tai Suomesta oleskeluluvan saamisen perusteita. Osa on tullut vapaaehtoisesti töihin tai opiskelemaan, osa muun perheen tai perheenjäsenen mukana. Jotkut ovat saaneet itse tai heidän vanhempansa ovat saaneet Suomesta pakolaisaseman tai kansainvälistä suojelua jollain muulla perusteella.

Maahanmuuttoperusteista meillä ei Suomessa ole saatavilla tilastollista tietoa tutkimuskäyttöön. Sen sijaan käytössämme on tietoa Suomessa asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön kansalaisuudesta, taustamaasta ja rekisteröidystä äidinkielestä. Näin ollen tiedämme, että Helsingissä asuu Tilastokeskuksen tietojen mukaan ihmisiä miltei kaikista maailman maista. Suurimman ryhmän muodostivat vuonna 2019 Viron kansalaiset, ja sen jälkeen tulevat Venäjän sekä Irakin kansalaiset. Kansalaisuuden perusteella tapahtuva tarkastelu ei kuitenkaan ole hyödyllistä pitkän aikavälin tarkastelussa, sillä monet Suomeen muuttaneet hankkivat ajan mittaan Suomen kansalaisuuden, minkä jälkeen heitä ei enää voida rekistereissä erottaa Suomen kansalaisista. Vuonna 2019 alle 30-vuotiaita ulkomaan kansalaisia oli Helsingissä 22 691, kun taas saman ikäluokan ulkomaalaistaustaisia oli 44 312. Ero on huomattava.

Ulkomaalaistaustaisten lasten taustamaaksi rekisteröidään ensisijaisesti lapsen biologisen äidin syntymävaltio. Koko ulkomaalaistaustaisessa väestössä suurimmat taustamaaryhmät ovat Helsingissä virolaistaustaiset sekä ne, joilla taustamaa on Venäjä tai entinen Neuvostoliitto (pl. Baltian maat). Alle 30-vuotiaassa väestössä somalialaistaustaiset ovat kuitenkin suurin ryhmä, he muodostavat 18 prosenttia koko tämän ikäryhmän ulkomaalaistaustaisista. Somalialaistaustaisten osuus on vielä suu-

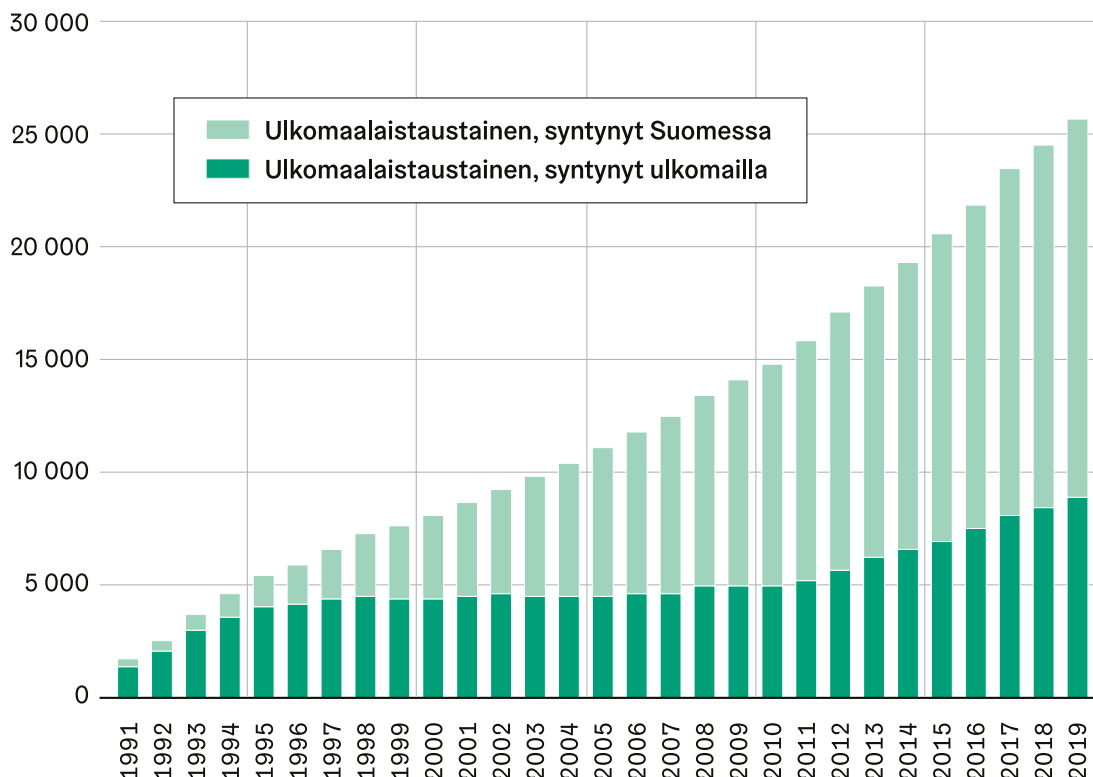
remppi Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten joukossa (25 %). Seuraavaksi suurimmat taustamaaryhmät alle 30-vuotiaiden joukossa ovat venäläis- ja neuvostoliittolaistaustaiset, virolaistaustaiset ja irakilaistaustaiset.

Niitä henkilöitä, joilla rekisteröity äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, kutsutaan Suomessa vieraskielisiksi. Helsingissä vieraskielisistä kieliryhmistä suurin alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä ovat somalinkieliset, joita vuonna 2019 oli 7 741, eli vajaa viidennes (18 %) tämän ikäisistä vieraskielisistä ja kolme prosenttia koko vastaavasta ikäluokasta Suomessa. Muita suurempia kieliryhmiä alle 30-vuotiaiden ikäluokassa ovat Helsingissä tässä järjestyksessä venäjänkieliset, arabiankieliset, vironkieliset ja englanninkieliset. Virallisen tilaston mukaan suomen, ruotsin ja saamen lisäksi tässä ikäluokassa puhutaan noin sataa kieltä. Todellinen luku on todennäköisesti vielä suurempi, koska kaikki Suomessa puhutut äidinkielet eivät sisälly väestötietojärjestelmän kielitilastoon (Karlsson 2017). Suuri osa vieraskielisistä on myös kaksi- tai jopa monikielisiä, ja moni heistä on samalla myös suomen- tai ruotsinkielinen.

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä on Helsingissä kasvanut nopeasti kolmen viime vuosikymmenen aikana, ja samalla ovat kasvaneet myös ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten määrä ja osuus väestöstä (kuvio 1). Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten määrän reipas kasvu on Suomen lyhyestä maahanmuuttohistoriasta johtuen viimeaikainen ilmiö, ja neljä viidesosaa heistä olikin vuoden 2019 alussa vielä alle 18-vuotiaita. Joka vuosi useita maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvia nuoria miehiä ja naisia siirtyy kuitenkin oppivelvollisuudesta eri koulutusinstituutioihin sekä työelämään.

Kuvio 1. Alle 20-vuotiaat ulkomaalaistaustaiset Helsingissä 1991–2019
maahanmuuton sukupolven mukaan

Lukumäärä

Lähde: Tilastokeskus

Tämän kehityksen seurauksena ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten elämäntilanteiden ja elinolojen merkitys Helsingin kaupungille ja kaupunkikehitykselle on kasvanut. Väestörakenteiden muutos pakottaa myös kaupungin palvelujärjestelmiä kehittämään toimintaansa. Kansainvälisen kokemuksen ja tutkimuskirjallisuuden perusteella on jopa esitetty, että nuorina muuttaneiden ja maahanmuuton toiseen sukupolveen kuuluvien menestyminen elämässä ja yhdenvertaisuuden toteutuminen heidän osaltaan ovat niin kansallisen kuin paikallisen kotouttamispolitiikan todellisia testejä (ks. esim. OECD 2018, 25).

Kotoutumisen ja muun oman paikkansa löytämisen olennaisia ulottuvuuksia ovat myös terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset (Huddleston, Niessen & Dag Tjaden 2013; Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara 2019; Saukkonen 2020). Aikuisien ulkomaalaistaustaisten terveyttä ja hyvinvointia on selvitetty Suomessa kysely- ja haastattelututkimuksilla. Vuosina 2010–2012 Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Turussa, Tampereella ja Vaasassa toteutettiin maahanmuuttajien terveys- ja hyvin-

vointitutkimus (Maamu), jossa tutkittiin työikäisten venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisten maahanmuuttajien terveyttä, hyvinvointia ja palveluiden käyttöä sekä elinoloja Suomessa (Castaneda ym. 2012). Tilastokeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Työterveyslaitoksen toteuttama ulkomaista syntyperää olevien työtä ja hyvinvointia käsittelevä tutkimus (UTH) tarkasteli puolestaan Suomen koko 15–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaista väestöä (Nieminen, Sutela & Hannula 2015). Tuoreimmat aihepiiriä koskevat tiedot ovat saatavilla THL:n toteuttamasta FinMonik-tutkimuksesta, jossa selvitettiin Suomessa asuvan 18–64-vuotiaan maahanmuuttajaväestön hyvinvointia, terveyttä sekä kokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluista (Kuusio ym. 2020). Myös vieraskielisten kuolleisuutta Helsingissä on tarkasteltu yhdessä tutkimuksessa (Mäki 2015).

Pääkaupunkiseudun ulkomaalaistaustaisten nuorten terveyttä ja hyvinvointia on tutkittu esimerkiksi somali- ja kurditaustaisten nuorten osalta (Wikström ym. 2014). Helsingin kaupungin tietokeskuksessa (sittemmin kaupunginkanslian kaupunkitutkimus- ja tilastot -yksikkö ja vuoden 2021 alusta kaupunkitietoyksikkö) on selvitetty nuorten kotoutumista ja sukupolvisuhteita (Leinonen 2013) sekä kulttuuria ja vapaa-aikaa (Joronen 2009). Tietoja on saatu myös THL:n toteuttamasta Kouluterveyskyselystä, joka tuottaa tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja kouluoloista. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi, ja siihen osallistuvat nykyään alakoulun neljäs- ja viidesluokkalaisten, yläkoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten, lukion ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat sekä ne ammatillisen koulutuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijat, jotka ovat alle 21-vuotiaita.

THL tuotti Kouluterveyskyselystä ulkomaalaistaustaisten vuoden 2013 Kouluterveyskyselyyn pohjaten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointia tarkastelevan julkaisun (Matikka ym. 2014). Kyseinen Kouluterveyskysely tuotti ensimmäisen kerran kattavasti tietoa ulkomaalaistaustaisten nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista Suomessa. THL on julkaissut tietoja syntyperän mukaan vuosien 2013 ja 2015 Kouluterveyskyselyistä myös terveytemme.fi-sivustolla. Vuoden 2013 aineistoon sekä eräisiin muihin tietolähteisiin nojaten Helsingin kaupungin tietokeskus laati puolestaan julkaisun, jossa laajemminkin tarkasteltiin Helsingin ulkomaalaistaustaisten nuorten terveyttä ja hyvinvointia (Ranto ym. 2015).

Kyseisessä raportissa selvitettiin myös ulkomaalaistaustaisten nuorten perherakennetta sekä perheiden pienituloisuutta, koulutustaustaa ja työllisyyttä. Lisäksi siinä esiteltiin tietoja peruskoulun jälkeisestä koulutukseen siirtymisestä ja koulunkäyntiin liittyvistä asenteista ja oppimistaidoista. Huomiota kiinnitettiin myös nuorten suhteisiin omiin vanhempiinsa ja kavereihinsa sekä koulukiusaamista, koettua uhkaa ja seksuaalista häirintää koskeviin vastauksiin. Elintapojen osalta raportoitii tietoja koskien nuorten päihteiden käyttöä, liikuntaa, ruokailua, ylipainoa ja nukkumista sekä oman terveydentilan kokemusta.

Tämä julkaisu toimii osittain edellä esitellyn raportin päivityksenä, minkä lisäksi on tehty myös uusia analyysejä käytettävissä olevista aineistoista. Pääasiallisen aineiston muodostavat vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn Helsinkiä koskevat tiedot, joita lähestytään eri näkökulmista. Tarkastelu on edeltäjäänsä laajempi, sillä tässä julkaisussa tarkastelun kohteena ovat myös alakoulun 4. ja 5.-luokkalaiset. Taulukosta 1 ilmenevät vastaajamäärät Helsingin osalta eri oppiasteiden ja vastaajien syntyperän mukaan.

Taulukko 1. Vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn vastaajamäärät oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

	Suomalaistaustaiset	Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset	Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset	Yhteensä
Alakoulu	7 619 (85,9% vastaajista)	739 (8,3% vastaajista)	516 (5,8% vastaajista)	8 874
Yläkoulu	6 002 (85,5% vastaajista)	516 (7,4% vastaajista)	498 (7,1% vastaajista)	7 016
Toinen aste	5 505 (87,6% vastaajista)	384 (6,1% vastaajista)	395 (6,3% vastaajista)	6 284

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Tuloksia esitellään erikseen alakoulun, yläkoulun ja toisen asteen osalta. Tarkastelussa ovat mukana kaikki ne oppilaat ja opiskelijat, jotka opiskelevat jossain oppilaitoksessa Helsingissä. Kaikki kyselyyn osallistuneet eivät siten välttämättä virallisesti asuneet Helsingissä. Lukion ja ammatillisen koulutuksen vastaukset on yhdistetty ammatillisen koulutuksen vastaajien pienen määrän takia (ammatillinen koulutus=642, lukio=5819). Kaikilla oppiasteilla tarkastellaan ensisijaisesti ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välisiä eroja. Eroja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä sekä eri sukupuolten mukaisia eroja nostetaan esille tarpeen mukaan, kuitenkin vain luottamuskäyttöön mitatut tilastollisesti merkitsevät erot huomioiden.

Kouluterveyskyselyn ohella raportissa hyödynnetään aineistona myös julkishallinnon rekistereihin perustuvia Tilastokeskuksen tietoja. Näistä tiedoista osa on haettu avoimista ja osa maksullisista tietokannoista. Osan hyödynnetyistä aineistoista Helsingin kaupunki on tilannut Tilastokeskuksesta. Koulutustietoja on poimittu myös opetushallinnon ylläpitämästä Vipunen-tilastopalvelusta, joka on avoin tilastotietokanta. Vipunen-palvelussa julkaistavat tilastot perustuvat Tilastokeskuksen, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen keräämiin tietoihin ja rekistereihin. Julkaisussa hyödynnetään lähteenä myös Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan omasta toiminnastaan keräämää tilastotietoa. Tilastolliset määrittelyt

ja tehdyt rajaukset on selostettu kunkin osion kohdalla. Tuoreimman tiedon julkaisu-ajankohta vaihtelee jonkin verran riippuen tilastosta.

Raportin rakenne on seuraava. Luvussa 2 käsitellään Helsingin ulkomaalais-taustaisten lasten ja nuorten perhetaustoja: perherakennetta, koulutustietoja ja kotitalouden taloudellista tilannetta. Tämän jälkeen tarkastellaan koulutusta ja työllisyyttä koskevassa luvussa nuorten osallistumista varhaiskasvatukseen, siirtymiä toiselle asteelle, työn ja koulutuksen ulkopuolelle jäämistä sekä nuorten aikuisten osalta myös heidän työllisyystilannettaan (luku 3).

Luvussa neljä huomion kohteena ovat lasten ja nuorten kouluolot: koulun käynnistä pitäminen ja koulussa viihtyminen, osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kokemus sekä opiskelutaidot. Luvussa viisi käsitellään terveyttä ja elintapoja, kuten terveydentilaa, seksuaalikäyttäytymistä, nukkumista, ateriarhythmiä, liikkumista sekä päihteiden käyttöä. Kuudennen luvun aiheena ovat sosiaaliset suhteet ja mielen hyvinvointi, ja siinä selvitetään muun muassa lasten ja nuorten suhdetta vanhempiinsa, yksinäisyyden kokemusta, harrastamista ja mielen hyvinvointia. Lopuksi luvussa seitsemän analysoidaan turvallisuutta, häirintää ja väkivaltaa koskevia vastauksia. Huomion kohteena ovat kiusaaminen, kokemukset fyysisestä uhasta, vanhempien aiheuttamasta henkisestä ja fyysisestä väkivallasta sekä seksuaalisesta häirinnästä.

Jokaisen luvun alkuun on nostettu kunkin aihealueen tärkeimmät havainnot. Teoksen päättävässä yhteenvetoluvussa (luku 8) nämä päätelmät kootaan vielä yhteen. Samassa luvussa pohditaan lyhyesti tutkimuksen tuloksia suhteessa aihepiiriin muuhun kansalliseen ja kansainväliseen tutkimukseen sekä verrataan keskenään ulkomaalaistaustaisten ensimmäistä ja toista sukupolvea ja vuosien 2013 ja 2019 Kouluterveyskyselyjen tuloksia. Yhteenvetoluvussa tarkastellaan myös ulkomaalaistaustaisen väestön oletettavaa kehitystä nuorten ikäluokkien osalta tuoreimman Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennusteen valossa.

2 Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten perhetaustat

Hanna Ahtiainen ja Suvi Määttä

Keskeiset tulokset:

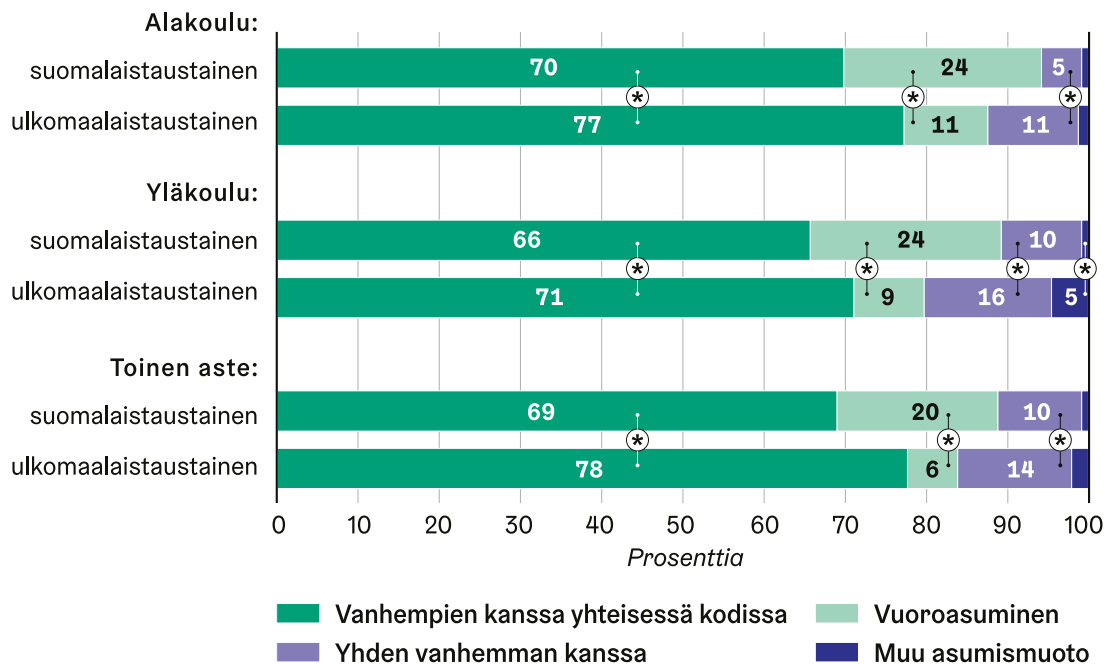
- Ulkomaalaistaustaiset asuvat suomalaistaustaisia yleisemmin samassa kodissa molempien vanhempien kanssa.
- Vaikka ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenteesta ei ole saatavilla luotettavaa rekisteritietoa, Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret tulevat keskimäärin matalamman koulutustason perheestä kuin suomalaistaustaiset ikätoverinsa.
- Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret elävät huomattavasti muita useammin pienituloisessa perheessä.
- Toisella asteella opiskelevat ulkomaalaistaustaiset kokevat perheensä taloudellisen tilanteen yleensä suomalaistaustaisia heikommaksi.

Ulkomaalaistaustaiset asuvat usein yhdessä molempien vanhempien kanssa

Kouluterveyskyselyn perusteella suurin osa lapsista ja nuorista asuu molempien vanhempiensa kanssa yhteisessä kodissa. Silti kaikilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset asuvat yleisemmin molempien vanhempien kanssa yhteisessä kodissa kuin suomalaistaustaiset (kuviot 2). Myös asuminen vakituisesti ainoastaan yhden vanhemman kanssa on yleisempää ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla. Vastaavasti kaikilla oppiasteilla suomalaistaustaiset asuvat jonkinlaisessa vuoroasumiskäytössä yleisemmin kuin ulkomaalaistaustaiset.

Lisäksi yläkoulussa havaitaan tilastollisesti merkitsevä ero muun kuin vanhemman kanssa asumisen suhteen. Ulkomaalaistaustaiset asuvat yleisemmin esimerkiksi isovanhempiensa tai muiden sukulaistensa luona tai lastensuojelun sijaishuoneisiin sijoittamina kuin suomalaistaustaiset. Muussa asumismuodossa asuminen on yleisempää ulkomailta syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla yläkoululaisilla kuin Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla. Muilta osin ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja Suomessa syntyneiden ja ulkomailta syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä millään oppiasteella.

Kuvio 2. Lasten ja nuorten asumismuodot (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisiä vastausvaihtoehtoja on yhdistetty. Vuoroasumiseen on yhdistetty "asun suunnilleen yhtä paljon kummankin vanhempani kanssa esimerkiksi vuoroviikoin, he eivät asu yhdessä" ja "asun pääasiassa toisen vanhempani kanssa ja olen toisen vanhempani luona silloin tällöin, esimerkiksi viikonloppuina". Muu asumismuoto -vaihtoehto koostuu seuraavista vastausvaihtoehdoista: "isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiani", "sijaisperheessä", "lastenkodissa, nuorisokodissa tai koulukodissa", "ammattillisessa perhekodeissa" tai "muulla tavoin".

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaisten nuorten vanhemmat ovat matalammin koulutettuja

Ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenteen tarkastelu on vaikeaa, sillä luotettavaa rekisteritietoa ei ole saatavilla. Suomalainen tutkintorekisteri, johon koulutusrakennetilastot perustuvat, sisältää vain Suomessa suoritettuja tai tunnustettuja tutkinnot, joten maahan muuttaneiden ulkomailla suoritettuja tutkinnot eivät yleensä näy rekisterilähteissä. Suuri osa maahan muuttaneista ei hae ulkomailla suoritettua tutkintotulosta sen tason rinnastamista Suomessa, sillä katsoo sen joko hyödyttömäksi oman uransa kannalta tai mieltää hakuprosessin turhan vaivalloiseksi tai kalliiksi. Jos koulutustaso jää tuntemattomaksi, henkilö kirjautuu tilastossa virheellisesti alimpaan koulutustasoluokkaan kuuluvaksi. Vuoden 2018 koulutusrakennetilastossa tutkintorekisterin tietoja on täydennetty ulkomaalaistaustaiselle väestölle suunnatun

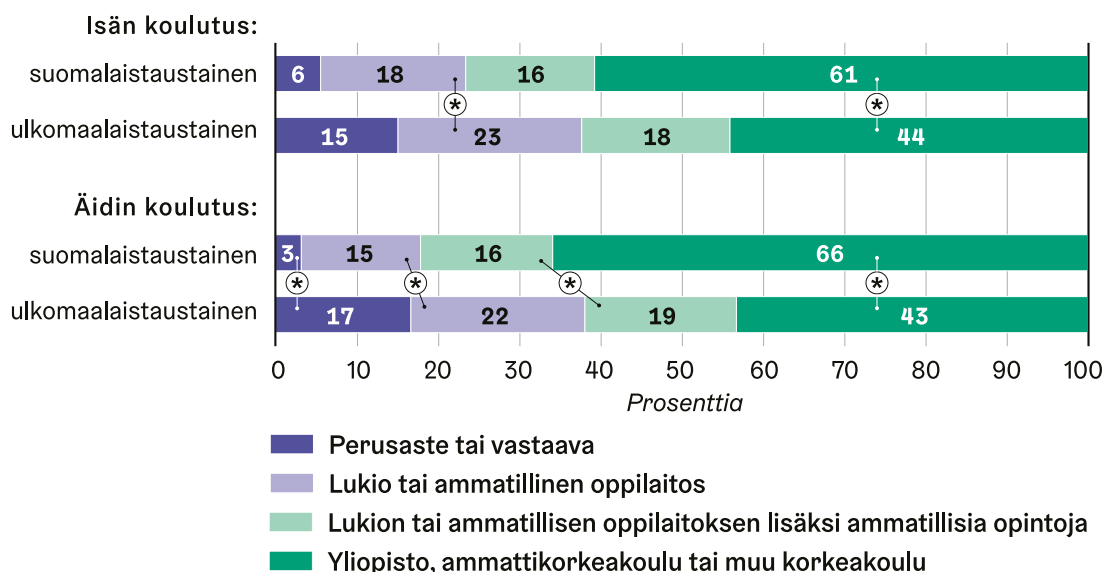
la erillisellä tiedonkeruulla sekä tiedonvaihdolla Pohjoismaisten tilastoviranomaisten kesken, mutta tästä huolimatta ulkomailla suoritettujen tutkintojen määrässä on yhä alipeittoa (SVT 2019).

Tietoja ulkomaalaistaustaisten koulutuksesta on kerätty myös Tilastokeskuksen, Työterveyslaitoksen ja THL:n toteuttamassa Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimuksessa (UTH) sekä THL:n toteuttamassa Ulkomailla syntyneiden hyvinvointitutkimuksessa (FinMonik) (Sutela & Larja 2015; Larja 2020). UTH-tutkimuksen aineistosta on voitu tarkastella myös ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisten koulutusta, ja kuten koko maassa, myös Helsingissä ulkomaalaistaustaiset ovat selvästi koulutetumpia kuin rekisteritiedon perusteella voi päätellä (Saukkonen & Peltonen 2018).

Kouluterveyskyselyssä yläkoululaisilta ja toisen asteen opiskelijoilta kysytään, mikä on korkein koulutus, jonka vanhemmat ovat suorittaneet. Tulosten mukaan ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisnuorten vanhemmat ovat matalammin koulutettuja kuin suomalaistaustaisten nuorten vanhemmat (kuviot 3). Ulkomaalaistaustaisista nuorista reilu 40 prosenttia ilmoitti vanhemman korkeimmaksi koulutukseksi korkea-asteen koulutuksen, kun suomalaistaustaisista nuorista näin kertoi runsaat 60 prosenttia. Ulkomaalaistaustaiset nuoret myös ilmoittivat selvästi useammin, että vanhemmalla on vain perusasteen koulutus.

Kouluterveyskyselyn tulokset antavat myös viitteitä siitä, että koulutustaso ulkomaalaistaustaisessa väestössä on korkeampi kuin rekisteritietojen pohjalta voi olettaa. Toki on huomioitava, että nuorten ilmoittama tieto vanhempien koulutustasosta ei välttämättä täysin vastaa todellisuutta. Ylipäättään ulkomaalaistaustaisten koulutustason selvittämiseen kyselytiedolla liittyy joitain haasteita, kuten kysymyksen ymmärtämiseen liittyviä ongelmia: vastaajien voi esimerkiksi olla hankalaa rinnastaa ulkomailla suoritettu tutkinto oikein suomalaiseen koulutusjärjestelmään, tai korkea-koulutus saatetaan ilmoittaa korkeimmaksi koulutukseksi, vaikka tutkinto ei olisi valmis (Larja 2020, 46–48).

Kuvio 3. Äidin ja isän suorittama korkein koulutus peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten ja toisen asteen opiskelijoiden ilmoittamana opiskelijan syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Moni ulkomaalaistaustainen lapsi ja nuori elää pienituloisessa perheessä

Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret elävät huomattavasti muita useammin pienituloisessa perheessä. Pienituloisuusrajan alapuolella eli joka kolmas alle 18-vuotias ulkomaalaistaustainen helsinkiläinen vuonna 2018, kun syntyperältään suomalaisista lapsista vastaava osuus oli seitsemän prosenttia (taulukko 2). Eniten perheen pienituloisuusriski kosketti 13–17-vuotiaita. Pienituloisiksi määritellään ne asutokunnat, joiden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohti jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien asutokuntien mediaanitulosta.

Pienituloisissa perheissä elävien lasten osuus on hieman vähentynyt viime vuosina, mutta muutos on ollut verrattain pientä. Ulkomaalaistaustaisten helsinkiläisten asutokuntien pienituloisuusaste on vuosien 2013–2018 välillä kaventunut vajaat kuusi prosenttiyksikköä, ja ero suomalaistaustaisiin lapsiin nähden on hieman pienentynyt. Syntyperän mukainen jakolinja on silti yhä erittäin voimakas.

Helsingin ulkomaalaistaustaiset ovat moninainen joukko, ja pienituloisuusriski vaihtelee maahanmuuttajaperheissä huomattavasti taustamaan mukaan. Heikoimmassa asemassa ovat esimerkiksi somalialaistaustaiset, turkkilaistaustaiset ja afganistanilaistaustaiset (kuvio 4). Ulkomaalaistaustaisten lasten asutokuntien pieni-

tuloisuusaste on kuitenkin suomalaistaustaisiin verrattuna moninkertainen kaikkien kuviossa 4 tarkasteltavien taustamaiden ja -alueiden tapauksessa.

Taustamaasta riippumatta pienituloisuusaste on korkeampi ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisilla eli itse Suomeen muuttaneilla lapsilla verrattuna toiseen sukupolveen eli Suomessa syntyneisiin ulkomaalaistaustaisiin. Vaikka keskimäärin pienituloisuusaste poikkeaa sukupolven mukaan vain vähän, niin joidenkin taustamaiden osalta ero ensimmäisen ja toisen sukupolven lasten perheiden pienituloisuudessa on suuri. Esimerkiksi afganistanilaistausten lasten perheiden pienituloisuusaste oli toiseen polveen kuuluvilla neljänneksen pienempi kuin ensimmäiseen polveen kuuluvilla vuonna 2018. Vastaavasti somalialaistaustaisilla lapsilla toisen sukupolven pienituloisuusaste oli 16 prosenttiyksikköä matalampi kuin ensimmäisellä sukupolvella. Monen taustamaan kohdalla ulkomaalaistausten sukupolvet taas poikkeavat hyvin vähän toisistaan. Esimerkiksi virolaistaustaisilla eroa sukupolvien välillä ei juurikaan ole.

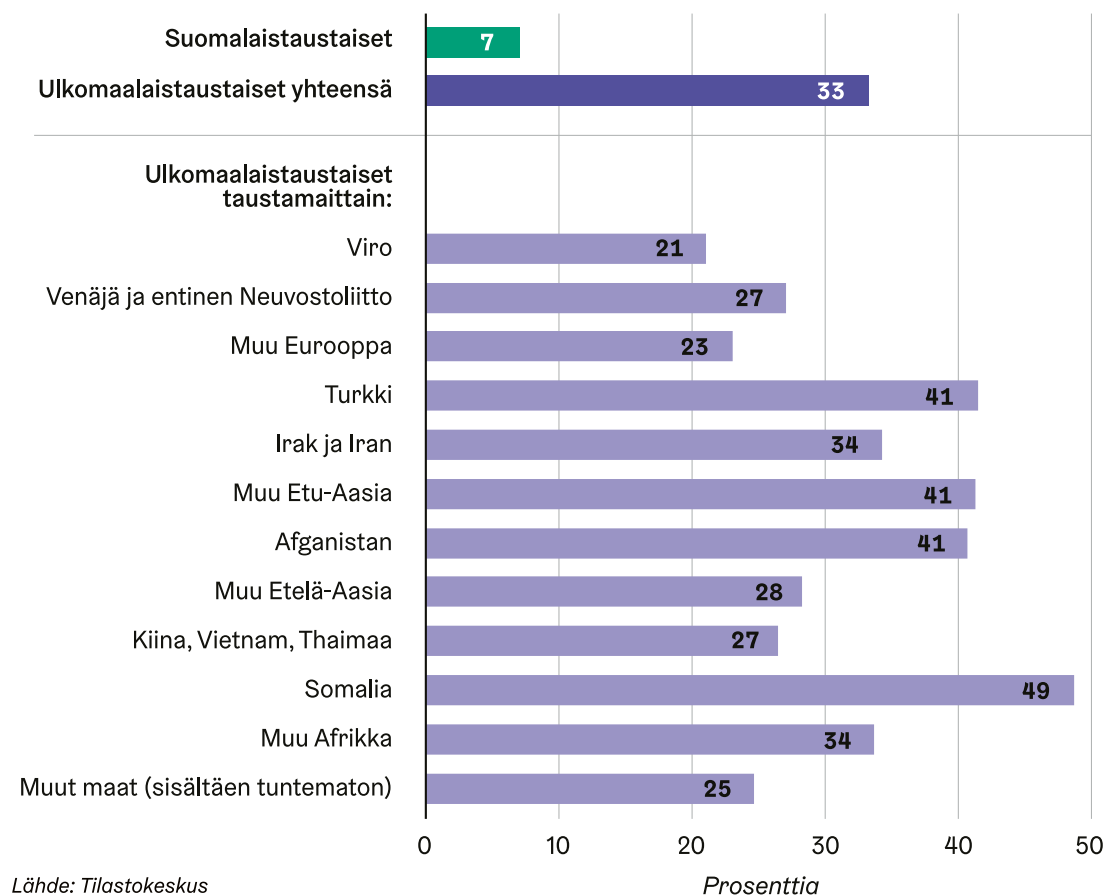
Taulukko 2. Pienituloisissa asuntokunnissa asuvien 0–17-vuotiaiden osuus (%) asuntoväestöstä iän ja syntyperän mukaan Helsingissä vuosien 2018 ja 2013 lopussa

	Yhteensä	Suomalais- taustaiset	Ulkomaalais- taustaiset	Ulkomailla syntyneet ulkomaalais- taustaiset	Suomessa syntyneet ulkomaalais- taustaiset
31.12.2018	%	%	%	%	%
0–17-vuotiaat yhteensä	12,4	7,0	33,3	35,6	32,2
0–6-vuotiaat	12,7	7,3	32,2	34,5	31,7
7–12-vuotiaat	10,3	5,4	30,2	31,5	29,3
13–17-vuotiaat	14,6	8,6	39,7	40,9	38,5
31.12.2013					
0–17-vuotiaat yhteensä	12,9	7,8	38,9	43,7	36,7
0–6-vuotiaat	13,2	8,4	37,5	48,7	35,0
7–12-vuotiaat	11,3	6,2	36,9	40,9	34,5
13–17-vuotiaat	14,2	8,8	44,0	43,2	44,7

Pienituloisiksi lasketaan ne henkilöt, joiden asuntokunnan käytettävissä olevat rahatulot kulutusyksikköä kohti eli ns. ekvivalentti rahatulo ovat pienemmät kuin 60 % kaikkien asuntokuntien käytettävissä olevien ekvivalenttien rahatulojen mediaanitulosta. Asuntokunnan muodostavat kaikki samassa asuinhuoneistossa vakinaisesti asuvat henkilöt.

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 4. Pienituloisissa asutokunnissa asuvien alle 18-vuotiaiden osuus (%) asuntoväestöstä syntyperän ja taustamaan tai -alueen mukaan Helsingissä vuoden 2018 lopussa

Pienituloisuusaste heijastelee ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten vanhempien heikompaa työmarkkina-asemaa. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan ulkomaalaistaustaisten 20–64-vuotiaiden työllisyysaste oli Helsingissä vuoden 2018 lopussa 56,4 prosenttia, kun suomalaistaustaisten työllisyysaste oli vastaavassa ikäryhmässä 78,4 prosenttia. Työllisyysastetta alentaa jossain määrin se, että rekistereissä on virheellisesti mukana sellaisia Suomesta pois muuttaneita henkilöitä, jotka eivät ole tehneet ilmoitusta muutostaan.

UTH-tutkimuksen tulosten perusteella ero helsinkiläisten työllisyydessä syntyperän mukaan on pienempi kuin rekisteritieto antaa olettaa, mutta ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on silti noin kymmenen prosenttiyksikköä kantaväestöä matalampi (Saukkonen & Peltonen 2018). UTH-tutkimuksen kansallisen aineiston mukaan ulkomaalaistaustaiset miehet työllistyvät lähes yhtä hyvin kuin suomalais-

taustaiset miehet, mutta ulkomaalaistaustaisten naisten työllistyminen on selvästi kantaväestöä heikompaa. Ero naisten työllisyydessä syntyperän mukaan tarkasteltuna liittyy siihen, että – toisin kuin useimmat suomalaistaustaiset – monet nuoret ulkomaalaistaustaiset naiset perheellistyvät varhain ja jäävät kotiin hoitamaan lapsia. Myös ulkomaalaistaustaisten nuorempi ikärakenne selittää osin naisten matalaa työllisyyttä. (Larja & Sutela 2015; Larja 2019.)

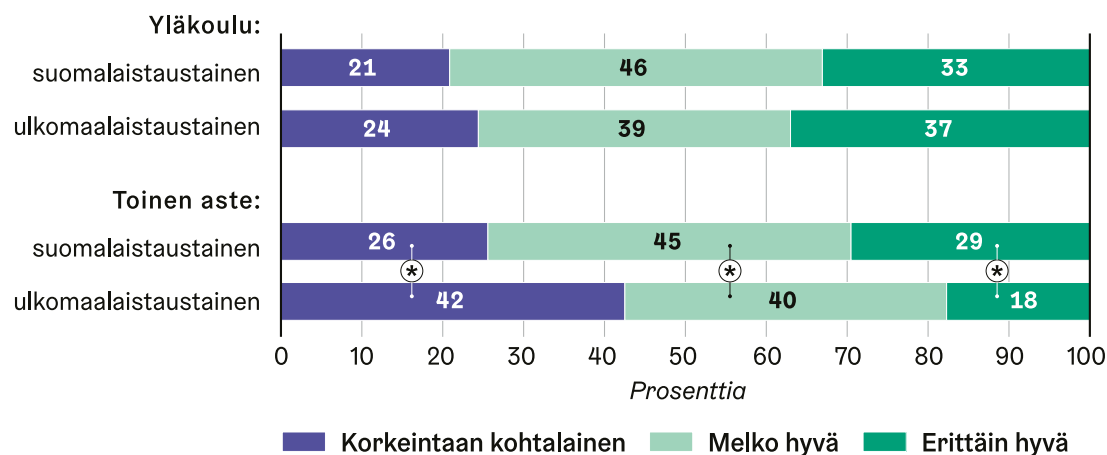
Ulkomaalaistaustaiset nuoret toisella asteella kokevat perheensä toimeentulon heikommaksi kuin suomalaistaustaiset

Yläkoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden Kouluterveyskyselyssä kysyttiin nuorten kokemusta perheen taloudellisesta tilanteesta viisiasteisella skaalalla. Kokemus perheen taloudellisesta tilanteesta on henkilökohtainen käsitys, jonka nuori muodostaa vertaillen omaa tilannetta suhteessa muihin lähipiirissä (esimerkiksi koulussa tai kaveriporukassa). Tällä suhteellisella vertailulla voi olla suurempaakin merkitystä yksilön minäkuvalle kuin objektiivisesti mitatulla asemalla yhteiskunnassa, ja perheen koettu taloudellinen tilanne voi poiketa esimerkiksi rekisteritiedoin tuotetusta tiedosta. Kouluterveyskyselyssä hyvin harva kummallakaan oppiasteella Helsingissä ilmoitti, että perheen taloudellinen tilanne oli erittäin huono tai huono. Näinpä analyysia varten vastausvaihtoehdot yhdistettiin kolmiluokkaiseksi: korkeintaan kohtalainen (alkuperäiset vastausvaihtoehdot erittäin huono, huono ja kohtalainen), melko hyvä ja erittäin hyvä.

Riippumatta syntyperästä noin kolmannes yläkoululaisista Helsingissä kokee, että perheen taloudellinen tilanne on erittäin hyvä. Yläkoulussa ei esiinnykään tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä perheen taloudellisen tilanteen kokemuksen suhteen. Eroa perheen taloudellisen tilanteen kokemuksessa ei myöskään esiinny Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä. Kuitenkin ulkomaalaistaustaiset pojat yläkoulussa arvioivat perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi useammin kuin suomalaistaustaiset pojat. Tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa perheen taloudellisen tilanteen kokemuksissa.

Toisella asteella runsas neljännes opiskelijoista kokee perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi ja vastaavasti neljännes korkeintaan kohtalaiseksi. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat perheen taloudellisen tilanteen heikommaksi kuin suomalaistaustaiset nuoret. Ero taloudellisen tilanteen kokemuksessa on nähtävissä sekä tytöillä että pojilla; ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat kokevat perheen taloudellisen tilanteen heikommaksi kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa taloudellisen tilanteen kokemuksessa.

Kuvio 5. Koettu perheen taloudellinen tilanne (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

3 Koulutus ja työllisyys

Hanna Ahtiainen ja Pasi Saukkonen

Keskeiset tulokset:

- Siirtymä toisen asteen opintoihin on keskimäärin haastavampi vieraskielisille nuorille. Myös toisen asteen koulutuksen läpäisy on keskimäärin heikompaa.
- Etenkin ulkomaalaistaustaisten ensimmäinen polvi on muita heikommassa asemassa siirryttäessä peruskoulusta eteenpäin. Toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisista suurempi osa jatkaa toiselle asteelle.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret aikuiset ovat suomalaistaustaisiin verrattuna useammin vailla perusasteen jälkeistä koulutusta sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella.
- Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten naisten työllisyystilanne on parempi kuin Suomeen muuttaneiden naisten ja toiseen sukupolveen kuuluvien miesten.

Koulutusta koskevia tietoja tarkastellaan pääasiassa äidinkielen mukaan. Koulutus-tietoja tilastoidaan yleisimmin juuri äidinkieli-perusteisesti, sillä kielikysymys on keskeinen koulutuksen palveluja ja resursseja suunniteltaessa. Vieraskieliset lapset ja nuoret Helsingissä ovat syntyperältään pääosin ulkomaalaistaustaisia, eli heidän molemmat vanhempansa ovat maahanmuuttajia. Joukossa on kuitenkin myös pieni osuus heitä, joilla toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Vuonna 2019 alle kouluikäisistä vieraskielisistä helsinkiläisistä 76 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisten toista sukupolvea eli maahanmuuttajien Suomessa syntyneitä lapsia. Peruskouluikäisistä 7–15-vuotiaista vieraskielisistä hieman pienempi osuus, mutta kuitenkin yli puolet, oli toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisia. Vastaavasti ulkomaalaistaustaisten ensimmäiseen sukupolveen kuului vieraskielisistä 0–6-vuotiaista 17 prosenttia ja 7–15-vuotiaista 44 prosenttia vuonna 2019.

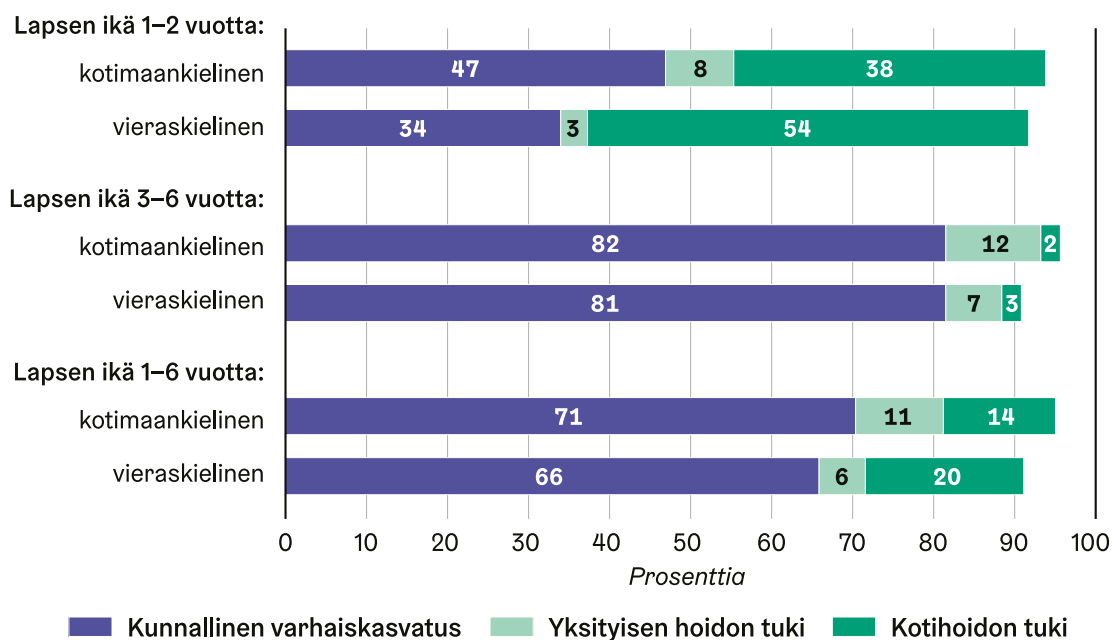
Alle 3-vuotiaiden vieraskielisten osallistuminen varhaiskasvatukseen on vähäistä

Maahanmuuttajien lapset osallistuvat harvemmin varhaiskasvatukseen kuin kanta-väestöön kuuluvien lapset. Varhaiskasvatukseen osallistumisen on todettu vaikuttavan suotuisasti koulumenestykseen sekä tasaavan lasten erilaisia lähtökohtia ja kehityksen edellytyksiä. Huolta onkin herättänyt se, että varhaiskasvatukseen osallistuvat

vähiten juuri ne lapset, jotka hyötyisivät siitä eniten. (Ks. esim. Karila 2016; Karila ym. 2017.) Suomessa varhaiskasvatuspalvelut koostuvat kunnan järjestämästä ja hankkimasta varhaiskasvatuksesta sekä yksityisen hoidon tuella avustetusta varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen eri toimintamuotoja ovat esimerkiksi päiväkotitoiminta ja perhepäivähoito. Lasten kotihoidon tuki on vaihtoehto varhaiskasvatuspalveluille silloin, kun perheessä on alle kolmevuotias lapsi.

Helsingissä asui vuoden 2019 lopussa reilu 8 400 iältään 1–6-vuotiaista lasta, joiden äidinkieleksi on rekisteröity muu kieli kuin suomi, saame tai ruotsi. Joka viides varhaiskasvatusikäinen Helsingissä on siis vieraskielinen. Vieraskieliset lapset ovat varhaiskasvatuksen palvelujen piirissä kotimaankielisiä harvemmin, mutta osallistuminen on vuosi vuodelta lisääntynyt. Kuitenkin etenkin pienten lasten hoitaminen kotona on vieraskielisissä perheissä yleistä. Vieraskielisistä 1–2-vuotiaista varhaiskasvatuksessa oli vain 37 prosenttia, kun kotimaankielisistä saman ikäryhmän lapsista varhaiskasvatukseen osallistui 55 prosenttia vuonna 2019 (kuvio 6). Ero vieraskielisten ja kotimaankielisten lasten osallistumisessa tasoittuu kuitenkin pian ikävuosien karttuessa, ja 3–6-vuotiaista vieraskielisistä lapsista lähestulkoon yhtä suuri osuus on varhaiskasvatuksen palveluissa.

Kuvio 6. Varhaiskasvatuspalvelujen tai kotihoidon tuen piirissä olevien lasten osuus (%) väestöstä iän ja äidinkielen mukaan Helsingissä vuoden 2019 lopussa

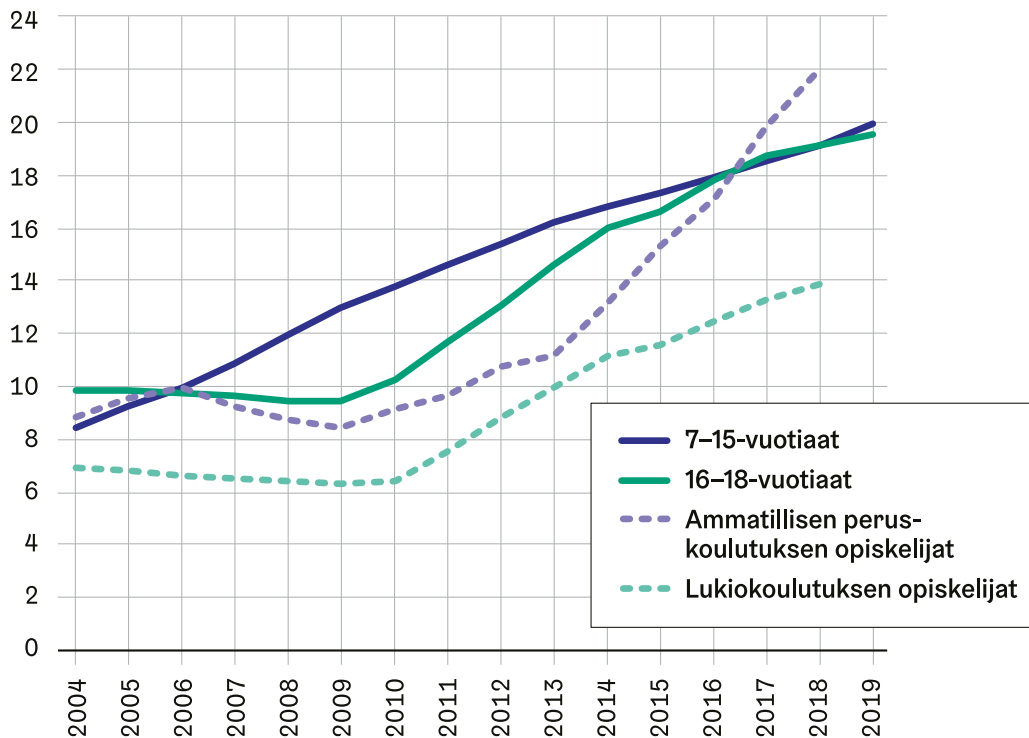
Lähde: Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala ja Kela

Joka neljäs helsinkiläinen peruskouluikäinen on vieraskielinen

Helsingissä asui vuoden 2019 lopussa yhteensä 10 700 vieraskielistä 7–15-vuotiaasta lasta ja nuorta. Kaikista helsinkiläisistä peruskouluikäisistä jo joka viides puhuu äidin-kielenään muita kuin kotimaisia kieliä. Vieraskielisten osuus kaikista kouluikäisistä Helsingissä on viidessätoista vuodessa yli kaksinkertaistunut (kuvio 7).

Kuvio 7. Vieraskielisten osuus helsinkiläisistä 7–15-vuotiaista ja 16–18-vuotiaista sekä toisen asteen opiskelijoista Helsingissä vuosina 2004–2019. Lukio-
laisista mukana nuorten opetussuunnitelmassa opiskelevat, ammatillista
perustutkintoa suorittavista mukana alle 20-vuotiaat opiskelijat

Vieraskielisten osuus, prosenttia

Väestöosuus on ajankohdasta 31.12. Lukio-opiskelijat on raportoitu tilastovuoden 20.9. tilanteen mukaan. Ammatillisen koulutuksen osalta opiskelijamäärä on koko tilastovuoden ajalta, poikkeuksena vuotta 2013 aiempi oppilaitosmuotoinen ops-perusteinen koulutus, josta on vain 20.9. kirjoilla olleiden tiedot.

Lähde: Tilastokeskus ja Vipunen – opetushallinnon tietopalvelu (tiedot haettu 11.9.2020).

Vieraskielisiä oppilaita on paljon etenkin valtion kouluissa ja yksityisissä kansainvälisissä kouluissa. Nopeimmin vieraskielisten oppilaiden osuus on kuitenkin kasvanut kaupungin peruskouluissa. Vieraskielisten osuus oppilaista vaihtelee kuitenkin paljon kouluittain. Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tilastojen mukaan kaikista kaupungin ylläpitämästä 101 peruskoulusta 24:ssä vieraskielisten osuus ylitti 30 prosenttia, kun taas 24:ssä kaupungin koulussa osuus jäi alle kymmenen prosentin.

Vuodesta 2009 alkaen vieraskielisten osuus 16–18-vuotiaista helsinkiläisistä on noussut nopeasti, mikä heijastuu myös toisen asteen koulutukseen. Etenkin ammatillisessa peruskoulutuksessa vieraskielisten nuorten osuus opiskelijoista on ollut 2010-luvulla nopeassa kasvussa, mutta myös lukiokoulutuksessa yhä useampi opiskelija on vieraskielinen (kuvio 7). Ammatillista perustutkintoa suorittavia alle 20-vuotiaita vieraskielisiä oli 9 600 vuonna 2018, kun taas lukion nuorten opetussuunnitelmassa opiskelevia vieraskielisiä oli 2 000.

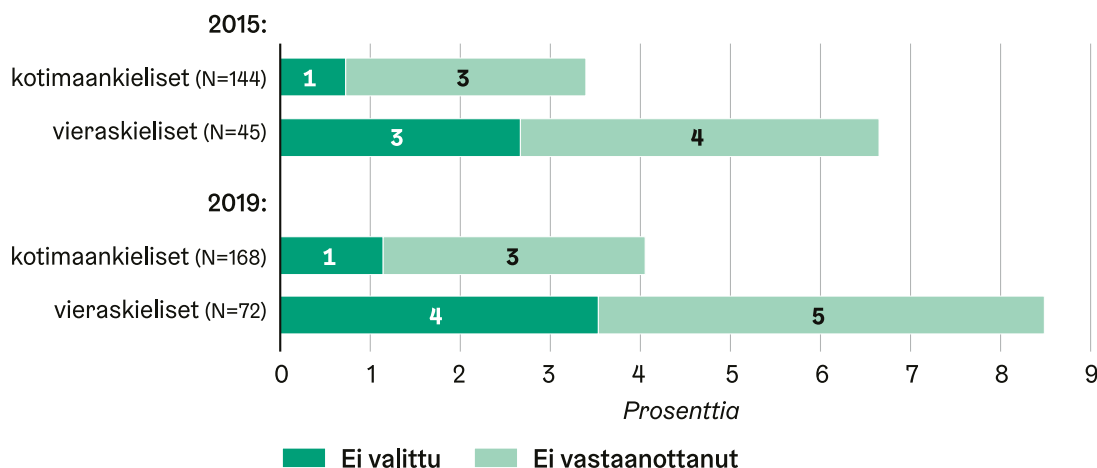
Siirtymä peruskoulusta toisen asteen opintoihin ei ole yhtä sujuva vieraskieliselle nuorelle

Siirtymä toisen asteen koulutukseen on tärkeä nivelvaihe nuoren elämänpolulla yhteiskuntaan kiinnittymisen ja hyvinvoinnin kannalta. Tutkinnon suorittamisella on yhä suurempi painoarvo työelämässä, ja ilman tutkintoa on vaikeaa pärjätä työmarkkinoilla.

Valtaosa peruskoulun 9. luokan päättävistä saa opiskelupaikan toisella asteella saman vuoden hauissa. Pieni osa koulutuspaikkaa hakeneista nuorista ei kuitenkaan tule valituksi mihinkään koulutukseen – helsinkiläisnuorten joukossa heitä oli 240 vuonna 2019. Vieraskielisillä nuorilla on keskimäärin enemmän vaikeuksia päästä toisen asteen koulutukseen. Keväällä 2019 peruskoulun päättäneistä toisen asteen koulutukseen hakeneista vieraskielisistä nuorista vajaa neljä prosenttia ei tullut valituksi mihinkään koulutukseen. Kotimaankielisistä vain noin prosentti jäi samasta syystä ilman opiskelupaikkaa (kuvio 8).

Vieraskieliset nuoret myös jättivät myönnetyn opiskelupaikan vastaanottamatta kotimaankielisiä yleisemmin. Noin viisi prosenttia vieraskielisistä helsinkiläisnuorista ei vastaanottanut heille myönnettyä koulutuspaikkaa vuonna 2019, kun kotimaankielisistä myönnetyn paikan hylkäsi kolme prosenttia. Vieraskieliset pojat jäävät tyttöjä useammin peruskoulun jälkeisessä haussa ilman koulutuspaikkaa. Vaille koulutuspaikkaa jääneiden nuorten osuus on vuoteen 2015 verrattuna hieman noussut. Kyse on verrattain pienestä joukosta nuoria, joten lukumääräisesti muutokset haku-
jen ulkopuolelle jääneiden määrissä eri vuosien välillä ovat melko pieniä.

Kuvio 8. Perusasteen jälkeisissä hauissa ilman koulutuspaikkaa jääneiden helsinkiläisten osuus (ei valittu tai ei vastaanottanut opiskelupaikkaa) kaikista hakeneista 9. luokkalaisista äidinkielen mukaan vuosina 2015 ja 2019

Sisältää ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteishaun, valmistavan koulutuksen haun sekä ammatillisen erityisopetuksen haun sekä näiden lisähaut. Tarkastelussa 9.-luokan samana vuonna päättäneet alle 18-vuotiaat hakijat, joiden kotikunta on Helsinki.

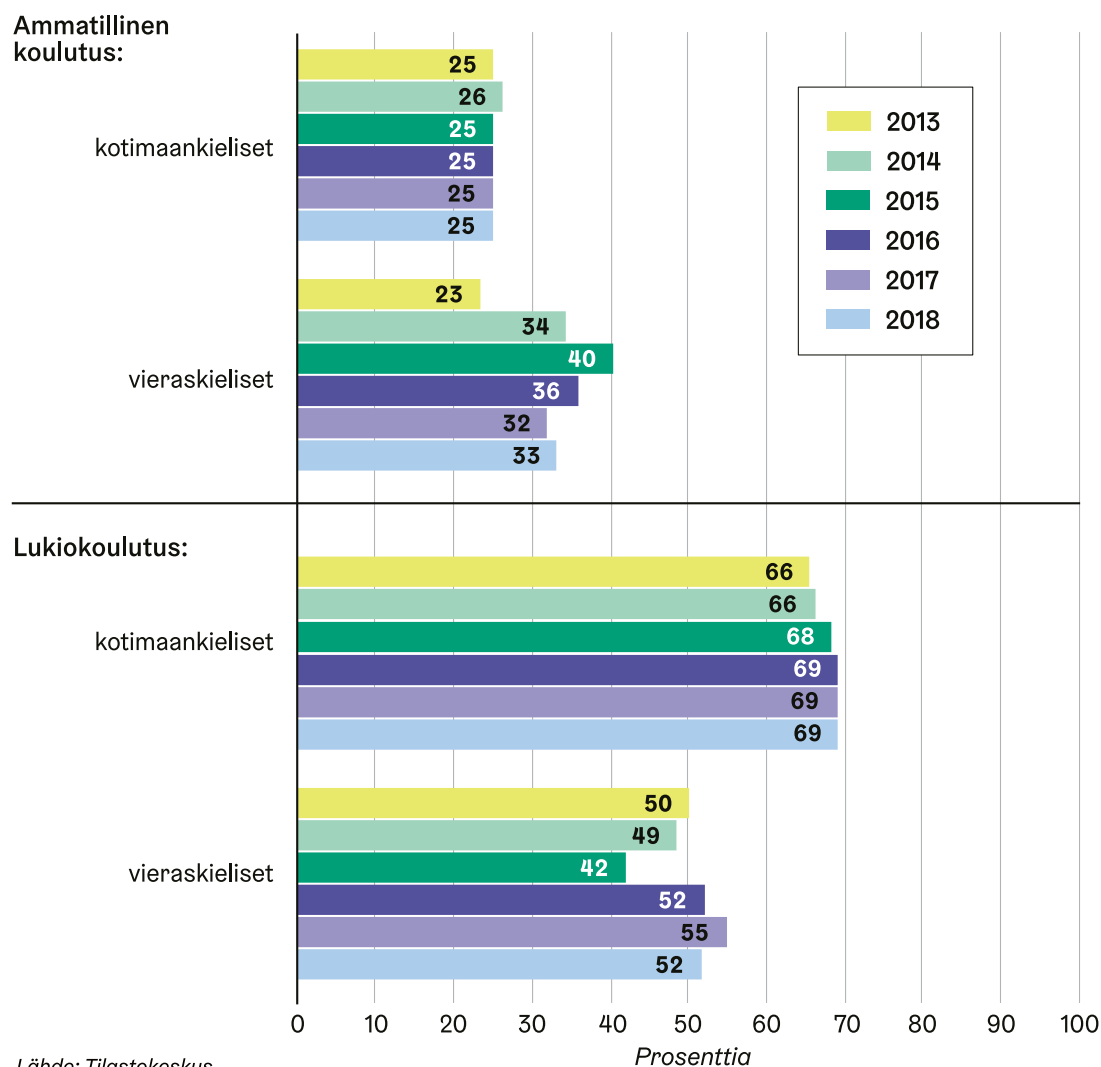
Lähde: Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu (tiedot haettu 13.10.2020)

Myös peruskoulun päättäneiden välitöntä jatkokoulutukseen sijoittumista kuvaavat tilastot heijastavat vieraskielisten nuorten heikompaa asemaa siirtymässä toiselle asteelle. Peruskoulun 9. luokalta valmistuneet vieraskieliset helsinkiläisnuoret ovat kotimaankielisiä selvästi harvemmin tutkintoon johtavassa koulutuksessa saman vuoden lopussa (kuviot 9). Vuonna 2018 peruskoulun 9. luokan päättäneistä helsinkiläisistä vieraskielisistä 85 prosenttia opiskeli tutkintoon johtavassa koulutuksessa vuoden lopussa, kun kotimaankielisistä vastaava osuus oli 94 prosenttia. Viiden vuoden takaiseen verrattuna yhä useampi vieraskielinen on peruskoulun päättämivuoden lopussa tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Kuitenkin vuoden 2016 jälkeen suoraan koulutukseen sijoittuneiden peruskoulun päättäneiden vieraskielisten osuus on hieman laskenut.

Moni vieraskielinen peruskoulunsa päättävä nuori tarvitsee valmentavaa opetusta tai lisäopetusta ennen tutkintoon johtavaan koulutukseen siirtymistä. Vieraskieliset jatkavatkin peruskoulun päättämivuonna kotimaankielisiä yleisemmin johonkin muuhun kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen. Muuta kuin tutkintotavoitteista koulutusta suorittaviin lukeutuvat tässä yhteydessä ne opiskelijat, jotka käyvät kymppi-luokkaa tai ovat muussa koulutuksessa, josta ei ole rekisterissä tarkempaa tietoa. Helsingissä kahdeksan prosenttia vieraskielisistä 9. luokan päättäneistä oli vuoden 2018 lopussa muussa koulutuksessa, kun kotimaankielisistä muuta koulutusta suorittavia oli vain alle kolme prosenttia.

Vieraskieliset sijoittuvat peruskoulun jälkeen kotimaankielisiä useammin ammatilliseen koulutukseen. Vuonna 2018 vieraskielisistä peruskoulun päättäneistä kolmasosa siirtyi ammatilliseen toisen asteen koulutukseen, kun kotimaankielisistä nuorista ammatilliseen koulutukseen jatkoi neljännes. Lukioon jatkoi hieman yli puolet vieraskielisistä nuorista ja kotimaankielisistä yli kaksi kolmasosaa.

Kuvio 9. Helsinkiläisten 9. luokan päättäneistä tutkintoon johtavaan koulutukseen sijoittuneiden osuus (%) peruskoulun päättämivuonna äidinkielen mukaan vuosina 2013–2018

Lähde: Tilastokeskus

Yhä useampi toisen sukupolven ulkomaalaistaustainen nuori opiskelee lukiossa

Nuorten toivotaan siirtyvän suorittamaan toisen asteen tutkintoa suoraan perusasteen päättämisen jälkeen, joten 16–18-vuotiaat ovat ikäluokka, josta valtaosan pitäisi olla toisen asteen koulutuksessa. Toisen asteen koulutukseen osallistumista onkin tärkeää tarkastella juuri tässä ikäryhmässä.

Maahanmuuttajaperheiden nuoret ovat muita harvemmin 16–18-vuotiaana koulutuksessa. Osallistumisessa on kuitenkin eroja ulkomaalaistaustaisuuden sukupolven mukaan. Toisen sukupolven ulkomaalaistaustaiset ovat ensimmäistä sukupolvea selvästi yleisemmin 16–18-vuotiaana toisen asteen koulutuksessa. Tosin myös heillä koulutuksessa olevien osuus jää alle ikäluokan keskiarvon (kuvio 10).

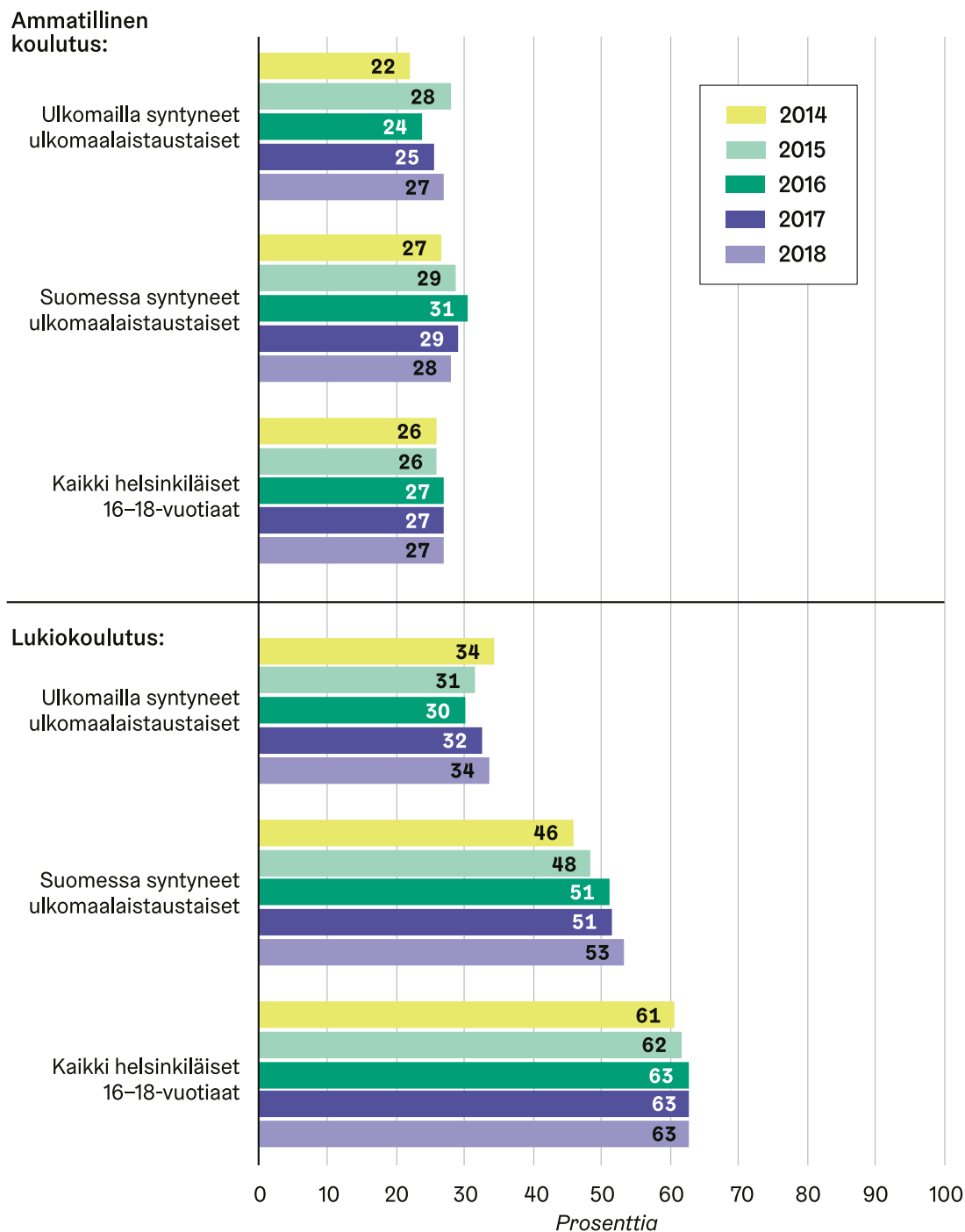
Toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisista 16–18-vuotiaista 81 prosenttia oli toisen asteen koulutuksessa vuonna 2018, kun ensimmäisen sukupolven 16–18-vuotiaista vain 61 prosenttia oli koulutuksessa. Ammatilliseen koulutukseen osallistuminen ei poikennut syntyperän mukaan, mutta lukiokoulutukseen osallistumisessa oli selvä ero ensimmäisen ja toisen sukupolven nuorten välillä. Toisen sukupolven nuorten osuus lukiokoulutuksessa on siis kasvanut verrattain nopeasti jo muutamassa vuodessa ja kasvanee edelleen lähitulevaisuudessa. Tämä on seurausta siitä, että toisen asteen koulutuksen suorittamisikään tulee entistä enemmän Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia.

Vieraskielisillä lukiolaisilla on useammin haasteita tutkinnon suorittamisessa

Ammatilliseen koulutukseen päässeet vieraskieliset helsinkiläisnuoret kiinnittyvät opintoihin paremmin kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat nuoret, mutta lukio-opinnoissa tilanne on päinvastainen. Lukuvuonna 2017–2018 Helsingissä ammatillisen koulutuksen keskeytti kokonaan noin kahdeksan prosenttia vieraskielisistä opiskelijoista ja kotimaankielisistä kymmenen prosenttia. Sen sijaan lukiossa opiskelleista vieraskielisistä vajaa viisi prosenttia keskeytti opintonsa lukuvuoden 2017–2018 aikana, kun kotimaankielisissä opiskelijoissa keskeyttäneitä oli kaksi prosenttia. Vieraskielisten nuorten toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen lisääntyi lukuvuonna 2017–2018 hieman edellisestä lukuvuodesta.

Toisen asteen opintojen kulkua voidaan seurata myös tarkastelemalla sitä, kuinka monta prosenttia koulutuksen aloittaneista on suorittanut tutkinnon tietyn opiskeluajan puitteissa. Vieraskieliset nuoret käyvät toisen asteen koulutuksen loppuun harvemmin kuin kotimaankieliset. Etenkin lukiokoulutuksen läpäisyaste jää vieraskielisillä selvästi muita alemmas. Lukuvuonna 2014–2015 lukion aloittaneista vieraskielisistä 67 prosenttia oli valmistunut tutkintoon tavoiteajassa (3,5 vuotta), kun taas kotimaankielisistä nuorista 78 prosenttia oli valmistunut tavoiteajassa (kuvio 11). Vaikka monilla

Kuvio 10. Toisen asteen koulutuksessa olevien osuus (%) helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista syntyperän mukaan vuosina 2014–2018

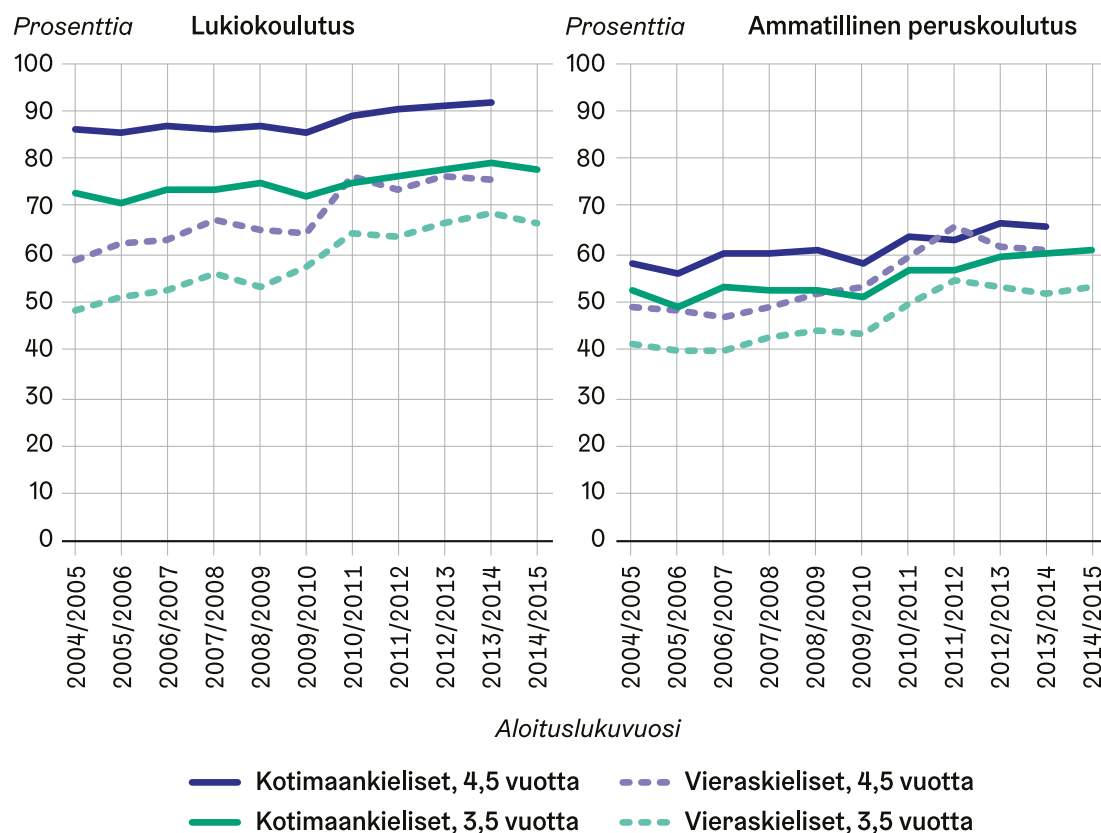

Lähde: Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu (Tiedot haettu 22.9.2020)

lukiolaisista opinnot venyvät yli kolmen ja puolen vuoden tavoiteajan, vieraskielisten osalta ei useinkaan ole kyse siitä, että tutkinto suoritettaisiin pidemmässä ajassa, vaan läpäisyaste jää pysyvästi matalammaksi. Ero kotimaankielisten ja vieraskielisten läpäisyasteessa kasvaa entisestään, kun tarkastellaan tilannetta neljän ja puolen vuoden kuluttua koulutuksen aloittamisesta: siinä missä lukuvuonna 2014–2015 lukion aloittaneista kotimaankielisistä 91 prosenttia oli valmistunut, oli vieraskielisistä valmistunut vain 76 prosenttia.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneiden valmistumisprosentti jää ylipäätään huomattavasti alemmas kuin lukiokoulutuksessa. Kuitenkin ammatillisessa koulutuksessa erot läpäisyasteessa äidinkielen mukaan tarkasteltuna ovat pienempiä. Lukuvuonna 2014–2015 ammatillisessa peruskoulutuksessa aloittaneista vieraskielisistä opiskelijoista 54 prosenttia oli valmistunut tavoiteajassa (3,5 vuotta), kotimaankielisistä vastaava osuus oli 60 prosenttia (kuvio 11).

Kuvio 11. Valmistuneiden osuus (%) lukion nuorten koulutuksen tai ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen aloittaneista alle 25-vuotiaista Helsingissä. Tilanne 3,5 ja 4,5 vuotta aloittamisen jälkeen äidinkielen mukaan

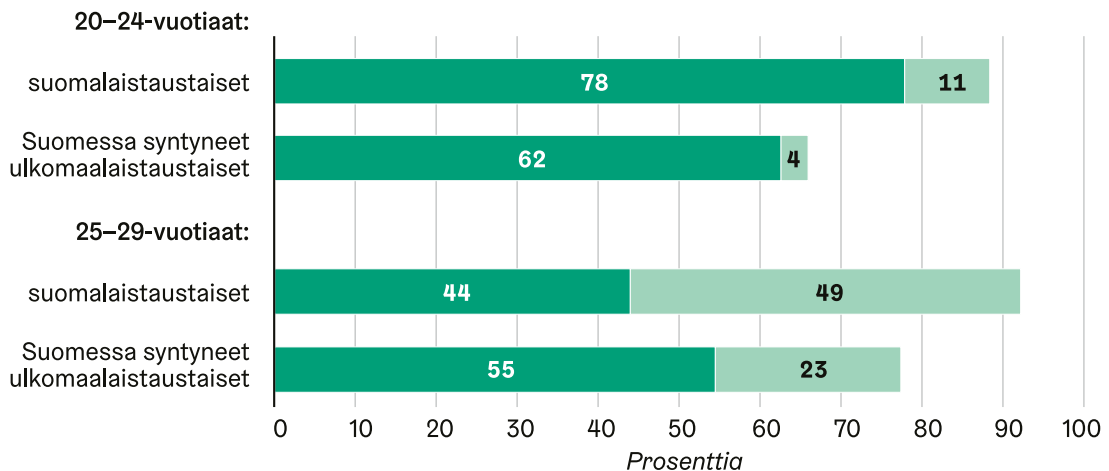
Lähde: Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu (Tiedot haettu 22.9.2020)

Toisen sukupolven koulutustaso paranee vähitellen

Toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten aikuisten koulutustasoa voi verrata syntyperältään suomalaisten koulutustasoon, sillä he ovat täällä syntyneitä ja kasvaneita, ja käyneet läpi saman koulutusjärjestelmän. On kuitenkin huomioitava, että vielä toistaiseksi toinen sukupolvi käsittää valtaosin lapsia ja nuoria, joten koulutustason tarkasteluun määrät ovat vielä verrattain pieniä. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten koulutustason tilastointiin puolestaan liittyy huomattavaa epäluotettavuutta (ks. raportin luku 2), joten heidän tutkintojen suorittamistaan ei tässä luvussa enää ole katsottu tarpeelliseksi yksityiskohtaisemmin käsitellä.

Ero kouluttautumisessa näkyy jo 20–24-vuotiaana, jolloin valtaosalla suomalaistaustaisista on tutkinto, kun taas toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisista tutkinto on selvästi harvemmalla. 25–29-vuotiaana jo puolet tutkinnon suorittaneista suomalaisistaustaisista on hankkinut korkea-asteen tutkinnon, kun toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisista vastaava osuus on vajaa neljännes (kuvio 12). Kaikkiaan ilman mitään perusasteen jälkeistä koulutusta on lähes joka viides toisen polven ulkomaalaistaustainen 25–29-vuotias, kun kantaväestöstä tähän ryhmään kuuluu vain alle kymmenesosa.

Kuvio 12. Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus (%) helsinkiläisistä 20–24-vuotiaista ja 25–29-vuotiaista syntyperän mukaan vuoden 2018 lopussa

Lähde: Tilastokeskus

■ Keskiaste ■ Korkea-aste

Kokoavasti todettakoon kuitenkin, että pidemmän aikavälin tarkastelussa toisen sukupolven nuorten kouluttautumisessa on tapahtunut myönteistä kehitystä. Sekä ulkomaalaistaustaisten nuorten miesten että naisten koulutustaso on viime vuosina

noussut, ja etenkin toisen asteen tutkinnon suorittaa yhä useampi. Esimerkiksi vuosien 2015–2018 välillä tutkinnon suorittaneiden 20–29-vuotiaiden keskuudessa toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten osuus on noussut jo kahdeksan prosenttiyksikköä.

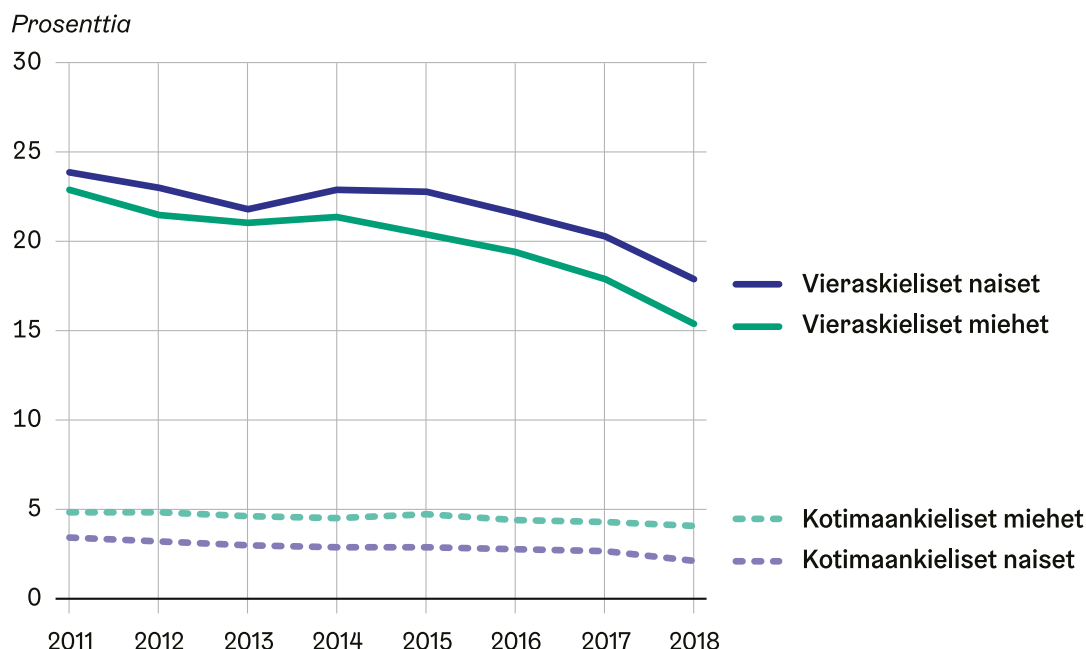
Aiempaa harvempi vieraskielinen nuori on työn ja koulutuksen ulkopuolella

Nuorten hyvinvoinnin ja elämänpolkujen ymmärtämiseksi on keskeistä tarkastella yhteiskuntaan kiinnittymistä myöhemmässä vaiheessa nuoruutta. 20-vuotiaana moni on jo valmistunut toisen asteen koulutuksesta, ja siirtynyt joko jatko-opintoihin tai töihin. NEET-nuorilla (Not in Education, Employment or Training) tarkoitetaan niitä nuoria, jotka eivät ole suorittaneet tutkintoa peruskoulun jälkeen ja jotka eivät syystä tai toisesta ole työssä tai opiskele. NEET-nuoret eivät ole yhtenäinen joukko, eivätkä kaikki tähän ryhmään luokituvista ole syrjäytymisriskissä. Nuori voi esimerkiksi kokea työttömyyttä, joka jää lyhytaikaiseksi. Kouluttamattomuus on kuitenkin yhteydessä epävarmaan työmarkkina-asemaan, mikä lisää riskiä siihen, että työn ulkopuolelle jääminen pitkittyy.

Työvoiman tai koulutuksen ulkopuolisiin lukeutuvat tässä tarkastelussa ne nuoret, jotka ovat työttömiä tai työvoiman ulkopuolella olevia henkilöitä ja jotka eivät myöskään ole opiskelijana, suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelustaan tai eläkkeellä. Sen sijaan työvoiman ulkopuolisiin tilastoituvat esimerkiksi kotihoidontuella tai muutoin kotona lapsiaan hoitavat. Joukossa saattaa myös olla työkyvyttömiä henkilöitä, jotka eivät kuitenkaan ole oikeutettuja eläkkeeseen, tai työttömiä, jotka eivät ole ilmoittautuneet työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Mukana voi olla myös pieni osa henkilöitä, jotka ovat poistuneet maasta, mutta eivät ole tehneet muuttoilmoitusta.

Vieraskielisistä nuorista aikuisista työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuus on moninkertainen kotimaankielisiin verrattuna (kuvio 13). Tiedon luotettavuutta heikentää se, että ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisilla saattaa olla ulkomailla suoritettu tutkinto, jota ei ole rekisteröity Suomessa. Joka tapauksessa ilman koulutustason huomioimistakin vieraskieliset nuoret ovat kotimaankielisiä selvästi useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella. Muutosta parempaan suuntaan tilanteessa on kuitenkin havaittavissa, sillä työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on kääntynyt viime vuosina selvään laskuun.

Kuvio 13. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien 20–29-vuotiaiden osuus (%) vastaavan ikäisestä väestöstä sukupuolen ja äidinkielen mukaan Helsingissä vuosina 2011–2018

Lähde: Tilastokeskus

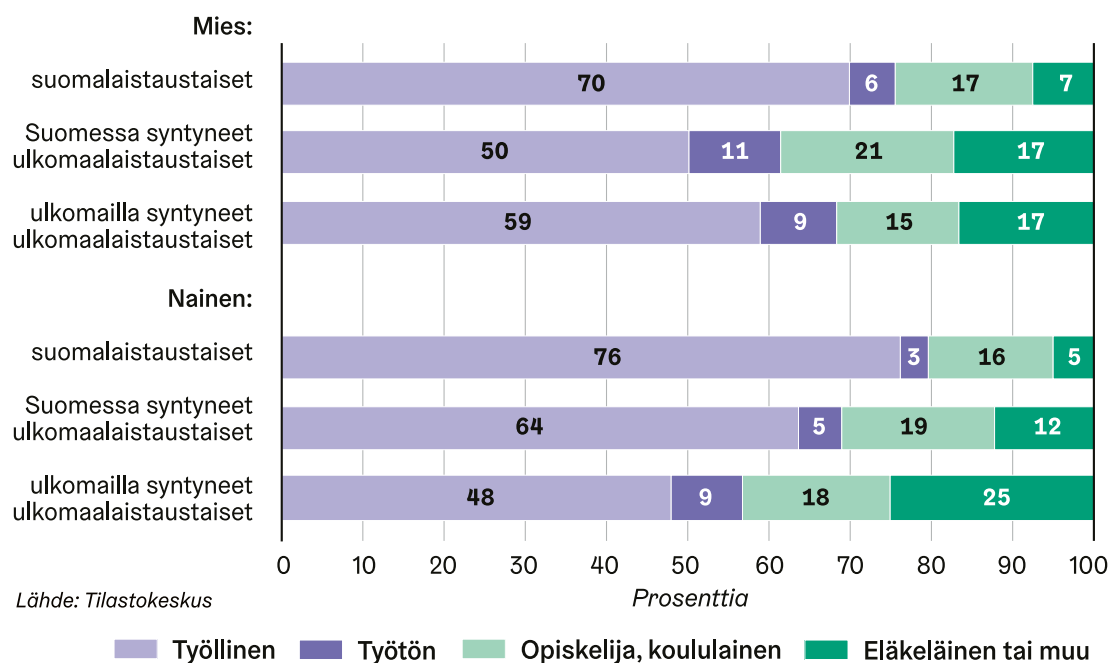
Nuorten aikuisten työllisyystilanteessa on eroja taustamaaryhmien välillä

Nuoriksi aikuisiksi luokiteltavista 20–29-vuotiaista monet ovat vielä opiskelemasa. Kuitenkin moni heistä on päättänyt opintonsa ja siirtynyt työelämään, tai ainakin pyrkinyt saamaan työpaikan. Suomalaistaustaisista, ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista ja Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista 20–29-vuotiaista helsinkiläisistä opiskelemassa oli vuonna 2018 suurin piirtein samankokoinen osuus, 15–21 prosenttia (kuvio 14). Opiskeleminen oli yleisintä Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla miehillä, joista hieman yli viidennes kuului Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston pääasiallisen toiminnan luokkaan opiskelijat ja koululaiset.

Työllisyysaste nuorten aikuisten keskuudessa oli Helsingissä kyseisenä vuonna korkein suomalaistaustaisilla naisilla, joista yli kolme neljästä oli töissä. Työllisten osuus oli pienin (48 %) ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla naisilla, joista jopa neljäsosa oli muun kuin opiskelun tai eläkkeen vuoksi työvoiman ulkopuolella. On oletettavaa, että moni heistä oli kotona hoitamassa lapsia tai muuten huolehtimassa perheestä. Osa heistä on myös todennäköisesti muuttanut pois Suomesta.

Suomessa syntyneiden 20–29-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten työllisyyttä vähentää ja opiskelua lisää todennäköisesti myös se seikka, että tutkimushetkellä heistä jopa kolme neljäsosaa oli vasta 20–24-vuotiaita. Suomalaistaustaisista ja ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista reilusti alle puolet kuului tähän ikäryhmään eli selvä enemmistö oli 25–29-vuotiaita.

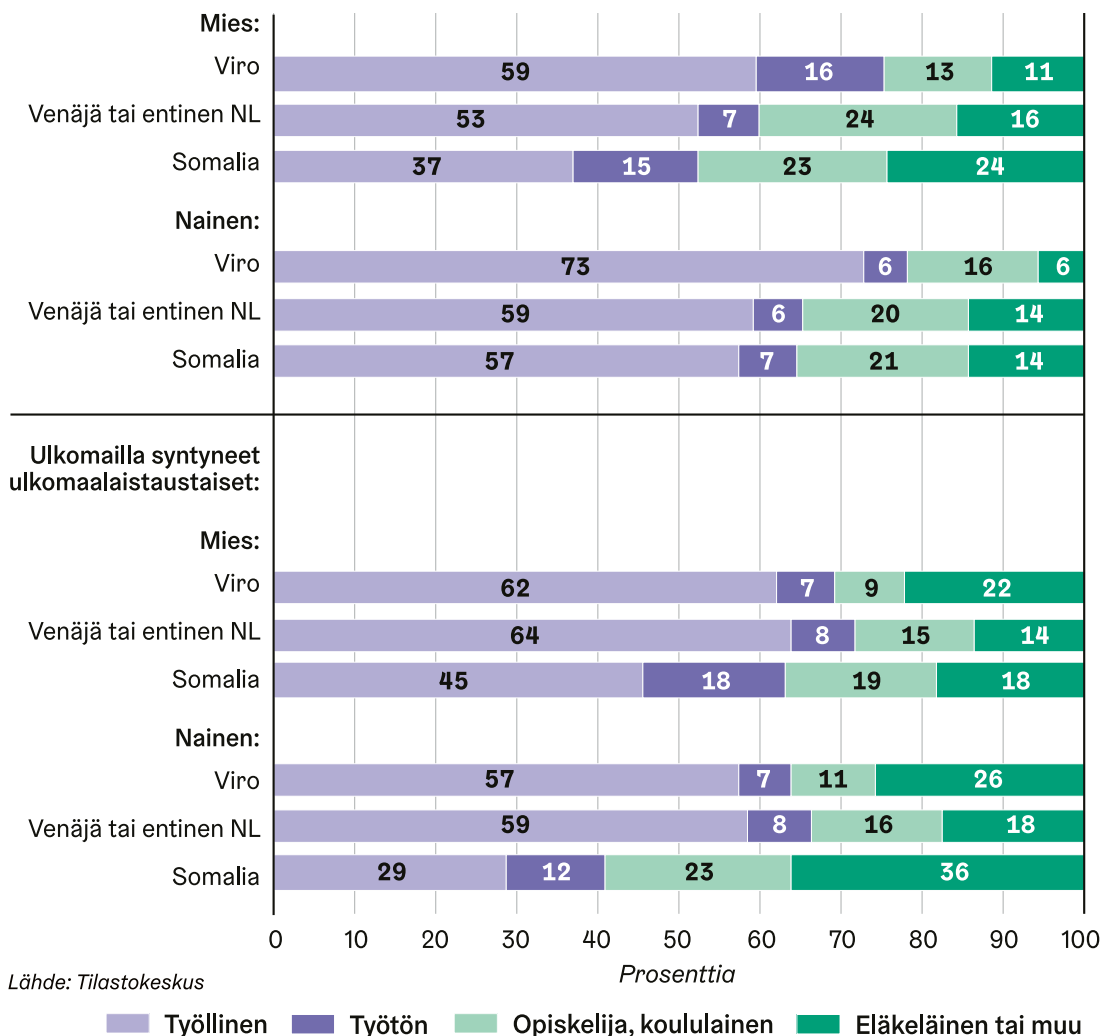
Kuvio 14. 20–29-vuotiaiden pääasiallinen toiminta (%)
sukupuolen ja syntyperän mukaan Helsingissä vuonna 2018

Taustamaaryhmien välillä on suuria eroja työllisyydessä ja muussa pääasiallisessa toiminnassa. Jos katsotaan tilannetta kolmen suurimman taustamaaryhmän eli venäläis- ja neuvostoliittolaistaustaisten, virolaistaustaisten ja somalialaistaustaisten osalta sekä sukupuolen mukaan eriteltynä, nähdään, että työllisyysaste oli Helsingissä vuonna 2018 korkein Suomessa syntyneillä virolaistaustaisilla naisilla (kuvio 15). Näistä kolmesta taustamaaryhmästä somalialaistaustaisilla työllisyysaste on maahanmuuton molemmissa sukupolvissa ja molempien sukupuolten osalta matalimmalla tasolla, mutta Suomessa syntyneiden somalialaistaustaisten naisten osalta ero kahden muun taustamaaryhmän naisiin on pieni. Suomessa syntyneistä somalialaistaustaisista naisista myös selvästi pienempi osa on muun kuin opiskelun vuoksi työvoiman ulkopuolella kuin ulkomailla syntyneistä. Etenkin Suomessa syntyneiden osalta on kuitenkin syytä huomioida, että kyse on näissä suurimmissa taustamaaryhmissäkin lukumääräisesti vielä varsin pienestä määrästä ihmisiä.

Kuvio 15. 20–29-vuotiaiden venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisten, virolaistaustaisten ja somalialaistaustaisten pääasiallinen toiminta (%) syntyperän ja sukupuolen mukaan Helsingissä vuonna 2018

**Suomessa syntyneet
ulkomaalaistaustaiset:**

Työttömyysaste eli työttömien osuus työvoimaan kuuluvista oli Helsingissä 20–29-vuotiailla suomalaistaustaisilla miehillä seitsemän ja naisilla neljä prosenttia. Ulkomailla syntyneillä somalialaistaustaisilla se oli edellä tarkastelluista taustamaaryhmistä korkein, joskin myöskään tällä tavalla tarkasteltuna Suomessa syntyneet somalialaistaustaiset naiset eivät paljon poikenneet vastaavista virolais- ja venäläis- tai neuvostoliittolaistaustaisista. Lähimmäksi kantaväestön lukua sijoittuivat Suomessa syntyneet virolaistaustaiset naiset.

4 Kouluolot

Hanna Ahtiainen ja Suvi Määttä

Keskeiset tulokset:

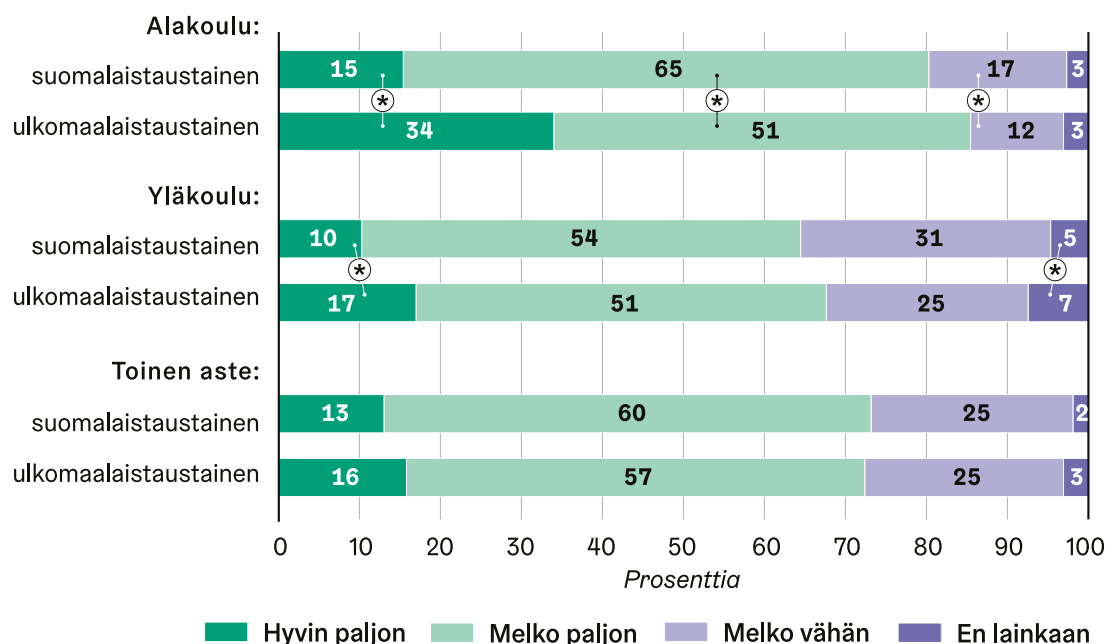
- Valtaosa ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä, etenkin alakoulussa.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret pitävät vaikutusmahdollisuuksiaan koulun arjessa hyvinä, ja kokemus on myönteisempi kuin suomalaistaustaisilla.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat joissain koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvissä taidoissa ja tehtävissä enemmän vaikeuksia kuin suomalaistaustaiset nuoret.
- Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset ovat useammin väsyneitä koulussa sekä kokevat haasteita kouluviihtyvyydessä.
- Ulkomaalaistaustaiset toivovat järjestettyä ohjelmaa välitunneille.

Valtaosa lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä

Valtaosa Helsingissä opiskelevista lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä. Alakoulussa etenkin ulkomaalaistaustaiset lapset suhtautuvat innokkuudella koulunkäyntiin – heistä reilu kolmannes ilmoitti pitävänsä koulunkäynnistä hyvin paljon, kun suomalaistaustaisista näin vastanneita oli yli puolet pienempi osuus, 15 prosenttia (kuvio 16). Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset pitävät koulunkäynnistä kantaväestön lapsia enemmän riippumatta siitä, kumpaa maahanmuuton sukupolvea he edustavat. Alakoulussa tytöt pitävät koulunkäynnistä poikia enemmän syntyperään katsomatta.

Yläkoulussa ulkomaalaistaustaiset nuoret poikkeavat vähemmän asenteiltaan suomalaistaustaisista, ja erot vähenevät entisestään toisella asteella. Myös sukupuolten väliset erot kääntyvät yläkoulussa siten, että syntyperään katsomatta pojat ilmoittivat tyttöjä useammin pitävänsä koulunkäynnistä. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisten nuorten mielipiteet ovat kuitenkin suomalaistaustaisia polarisoituneempia; ulkomaalaistaustaisten joukossa on suurempi osuus heitä, jotka ilmoittivat pitävänsä koulunkäynnistä hyvin paljon, sekä toisaalta heitä, jotka eivät pidä koulunkäynnistä lainkaan (kuvio 16). Tarkempi syntyperän mukainen tarkastelu osoittaa, että yläkoulussa ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten joukossa on toista sukupolvea enemmän heitä, jotka vastasivat, että he eivät pidä koulunkäynnistä lainkaan.

Kuvio 16. Koulunkäynnistä pitäminen (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

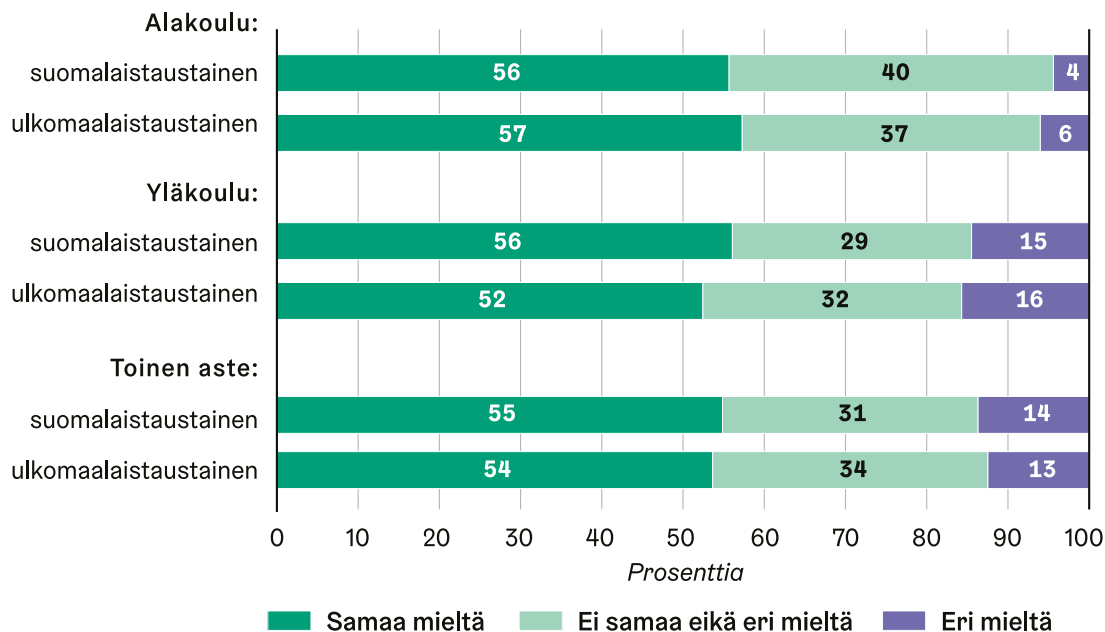
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä

Koulu tai oppilaitos sekä oma luokka tai opetusryhmä ovat lapselle ja nuorelle keskeinen sosiaalinen ympäristö, jossa vietetään arkinen paljon aikaa. Näin lapsen tai nuoren kokemus kuulumisesta osaksi luokka- ja kouluyhteisöä lisää viihtyvyyttä ja hyvinvointia, ylläpitää sosiaalisia suhteita ja voi auttaa koulutyössä/opiskeluissa jaksamista. Ylipäätään vain runsas puolet lapsista ja nuorista Helsingissä kokee luokkayhteisöön kuulumisen tunnetta, mikä on aiempaa heikompaa (Määttä 2019). Luokkayhteisöön kuulumisen tunteessa ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä millään oppiasteella (kuvio 17). Eroja ei ole myöskään Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä. Tilastollisesti merkitseviä eroja ei pääsääntöisesti esiinny myöskään sukupuolitain tarkasteltuna lukuun ottamatta ulkomaalaistaustaisia yläkoululaispoikia, jotka kokevat suomalaistaustaisia poikia harvemmin olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä.

Kuvio 17. Luokkayhteisöön kuuluminen (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

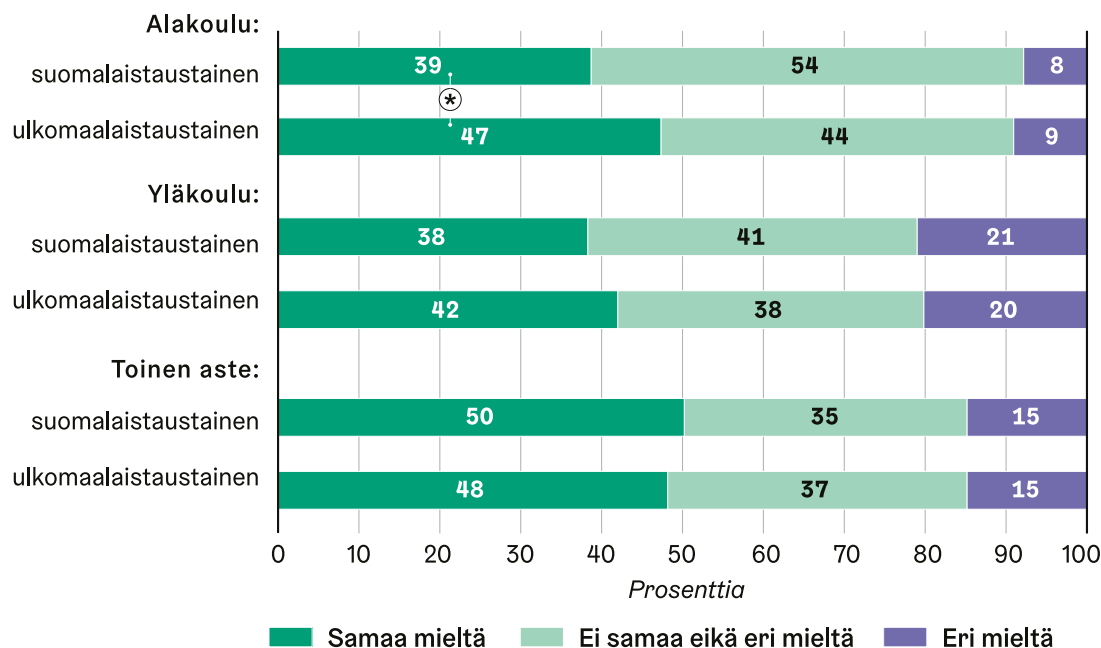
Yläkoulun ja toisen asteen kyselylomakkeen vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "jokseenkin samaa mieltä" on yhdistetty arvoksi "samaa mieltä" ja vastausvaihtoehdot "täysin eri mieltä" ja "jokseenkin eri mieltä" on yhdistetty arvoksi "eri mieltä".

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Myös kouluyhteisöön kuulumisen tunne on heikentynyt Helsingissä viime vuosina ja on heikompaa kuin luokkayhteisöön kuuluminen. Alle puolet oppilaista tai opiskelijoista kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä. (Määttä 2019.) Kouluyhteisöön kuulumisessa havaitaan vain yksi tilastollisesti merkitsevä ero syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat suomalaistaustaisia vahvemmin kuuluvansa osaksi kouluyhteisöä (kuvio 18). Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat kokevat suomalaistaustaisia poikia ja tyttöjä vahvempaa kouluyhteisöön kuuluvuuden tunnetta alakoulussa.

Yläkoulussa tai toisella asteella ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja kouluyhteisöön kuulumisessa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä (kuvio 18). Silti useampi ulkomaalaistaustainen yläkoululaistyttö kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä suomalaistaustaisiin tyttöihin verrattuna. Muuten eroja ei havaita vertailtaessa sukupuolittain tai maahanmuuton sukupolven mukaan kummallaan oppiasteella.

Kuvio 18. Kouluyhteisöön kuuluminen (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Yläkoulun ja toisen asteen kyselylomakkeen vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "jokseenkin samaa mieltä" on yhdistetty arvoksi "samaa mieltä" ja vastausvaihtoehdot "täysin eri mieltä" ja "jokseenkin eri mieltä" on yhdistetty arvoksi "eri mieltä".

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

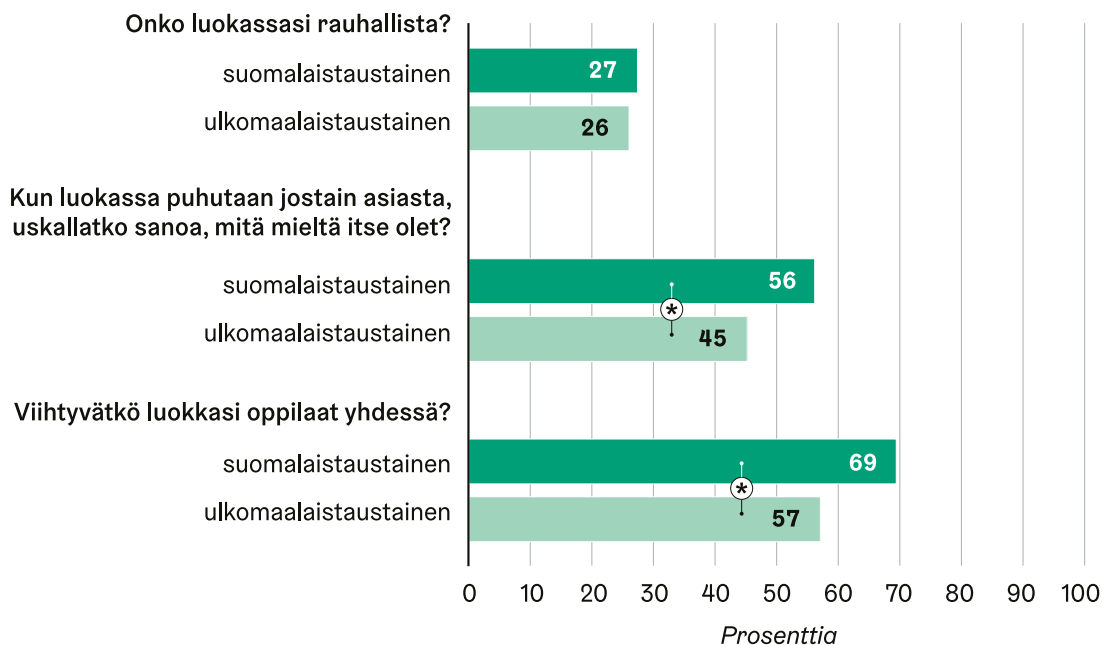
Ulkomaalaistaustaiset kokevat välituntiviihtyvyyden heikommaksi

Viihtymistä luokka- tai oppilaitosyhteisössä selvitettiin Kouluterveyskyselyssä vielä tarkemmin erillisillä kysymyksillä. Tässä julkaisussa nämä kysymykset on jaoteltu kolmeen ryhmään, jotka ovat luokkaviihtyvyys, kanssakäyminen opettajien ja oppilaiden kanssa ja välituntiviihtyvyys. Varsinkin alakoululaisten keskuudessa on havaittavissa eroja luokkaviihtyvyydessä ja kanssakäymisessä opettajien ja oppilaiden kanssa niin, että ulkomaalaistaustaiset kokevat viihtyvyyden heikommaksi kuin suomalaistaustaiset. Muilla oppiasteilla ei pääsääntöisesti ole havaittavissa eroja koulu- tai oppilaitosyhteisöä kuvaavissa tekijöissä. Kaikilla oppiasteilla on kuitenkin havaittavissa, että ulkomaalaistaustaiset kokevat välituntiviihtyvyyden heikommaksi kuin suomalaistaustaiset. Seuraavaksi tuloksia esitellään tarkemmin oppiasteittain.

Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat luokkaviihtyvyyden heikommaksi

Runsas puolet alakoululaisista syntyperästä riippumatta kokee, että luokan oppilaat viihtyvät yhdessä usein ja että uskaltaa usein ilmaista luokassa mielipiteensä. Silti ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset uskaltavat harvemmin ilmaista mielipiteensä luokassa kuin suomalaistaustaiset alakoululaiset (kuvio 19). Lisäksi ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat suomalaistaustaisia harvemmin, että luokan oppilaat viihtyvät yhdessä. Molemmissa kysymyksissä on myös tilastollisesti merkitsevä ero sukupuolen ja syntyperän mukaan. Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat uskaltavat harvemmin ilmaista mielipiteensä kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Lisäksi ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat kokevat harvemmin, että luokan oppilaat viihtyvät yhdessä kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Kokemuksessa luokan rauhallisuudesta ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syntyperän mukaan. Tilastollisesti merkitseviä eroja luokkaviihtyvyydessä ei esiinny ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 19. Alakoululaisten luokkaviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

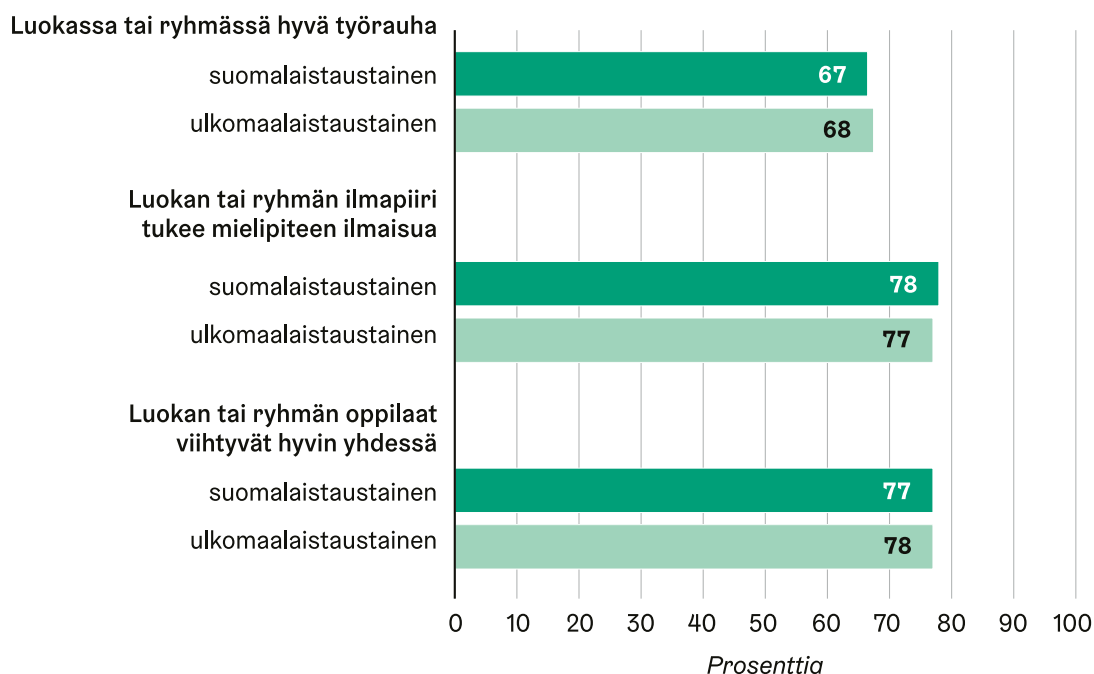
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "usein", "joskus" ja "ei koskaan". Tässä tarkastelussa ovat mukana vain ne oppilaat, jotka vastasivat "usein" yllä oleviin kysymyksiin.

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Suurin osa yläkoululaisista kokee luokkaviihtyvyyden hyväksi eikä syntyperän mukaan esiinny eroja luokan työrauhassa, ilmapiirissä ilmaista mielipiteitä tai oppilaiden viihtymisessä hyvin yhdessä (kuvio 20). Yläkoulussa luokkaviihtyvyydessä esiintyykin ainoastaan yksi tilastollisesti merkitsevä ero eli suomalaistaustaisiin poikiin verrattuna harvempi ulkomaalaistaustainen poika kokee, että luokan ilmapiiri tukee oppilaan oman mielipiteen ilmaisua. Muuten luokkaviihtyvyyden kokemuksissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolittain tai ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 20. Yläkoululaisten luokkaviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

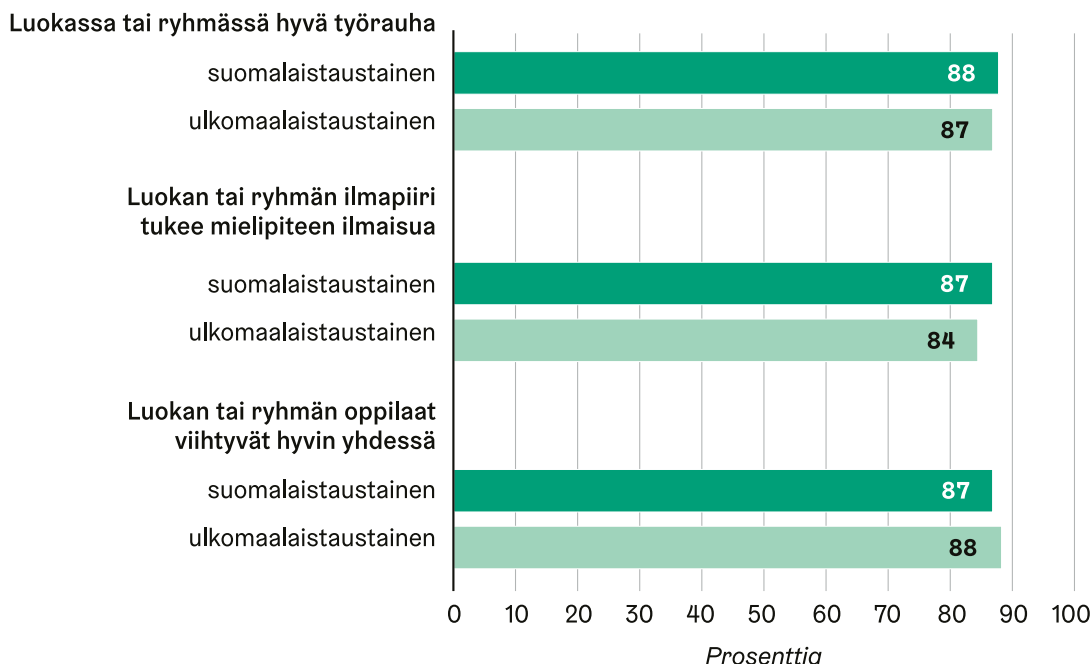

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "Täysin samaa mieltä", "Samaa mieltä", "Eri mieltä" ja "Täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ovat mukana ne oppilaat, jotka vastanneet joko "Täysin samaa mieltä" tai "Samaa mieltä" yllä oleviin väittämiin.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Toisella asteella suurin osa opiskelijoista kokee opetusryhmän työrauhan hyvänä, ryhmän ilmapiirin tukevan mielipiteiden ilmaisua sekä ryhmän oppilaiden viihtyvän hyvin yhdessä. Opiskelijoiden ryhmäviihtyvyydessä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja syntyperän mukaan millään tarkastellulla kysymyksellä (kuvio 21). Eroja ei myöskään esiinny sukupuolittain eikä tarkasteltaessa Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia ja ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Kuvio 21. Toisen asteen opiskelijoiden opetusryhmäviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "Täysin samaa mieltä", "Samaa mieltä", "Eri mieltä" ja "Täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ovat mukana ne oppilaat, jotka vastanneet joko "Täysin samaa mieltä" tai "Samaa mieltä" yllä oleviin väittämiin.

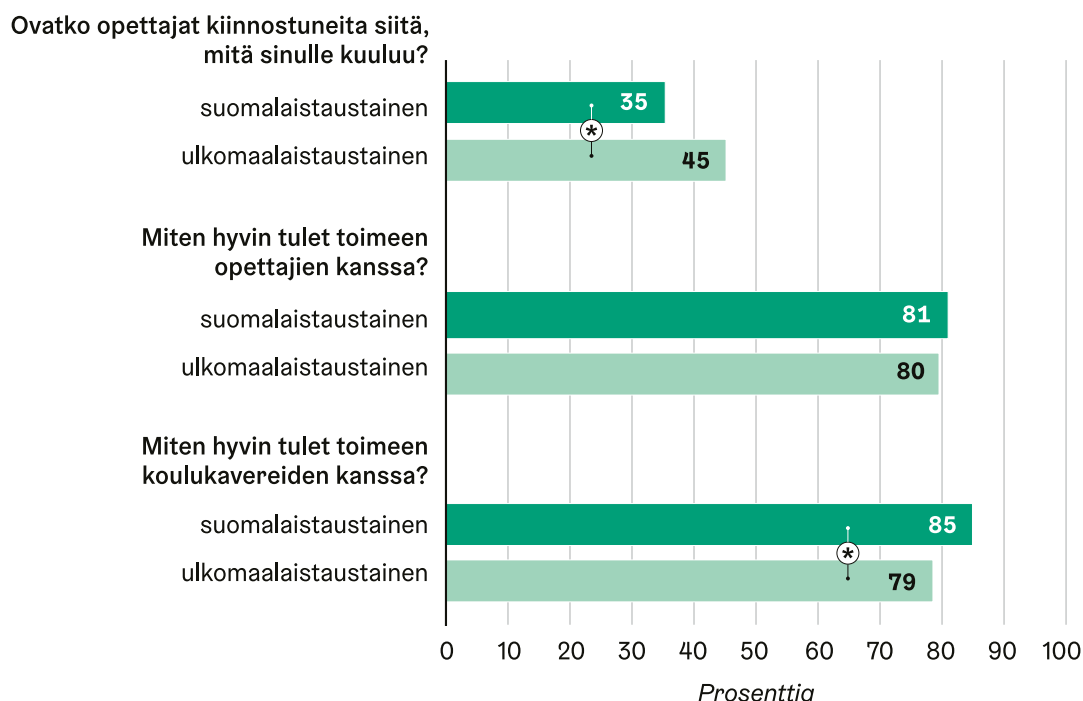
Lähde: Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Suurin osa kokee kanssakäymisen opettajien ja oppilaiden kanssa hyväksi

Suurin osa alakoululaista tulee hyvin toimeen opettajien ja muiden koulukavereiden kanssa. Silti suomalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin tulevansa toimeen hyvin koulukavereidensa kanssa kuin ulkomaalaistaustaiset (kuvio 22). Tilastollisesti merkitsevä ero on nähtävillä myös sukupuolittain verrattuna eli suomalaistaustaiset tytöt ja pojat kokevat tulevansa toimeen hyvin koulukavereidensa kanssa useammin kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat. Kokemuksissa kanssakäymisestä opettajien kanssa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syntyperän mukaan. Silti useampi ulkomaalaistaustainen alakoululainen kokee, että opettajat ovat kiinnostuneita heidän kuulumisistaan verrattuna suomalaistaustaisiin alakoululaisiin. Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat kokevat useammin, että opettajat ovat kiinnostuneita heidän kuulumisistaan kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Minkään mitatun opettajien ja oppilaiden kanssakäymistä koskevan kysymyksen

osalta ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 22. Alakoululaisten kanssakäyminen opettajien ja oppilaiden kanssa (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

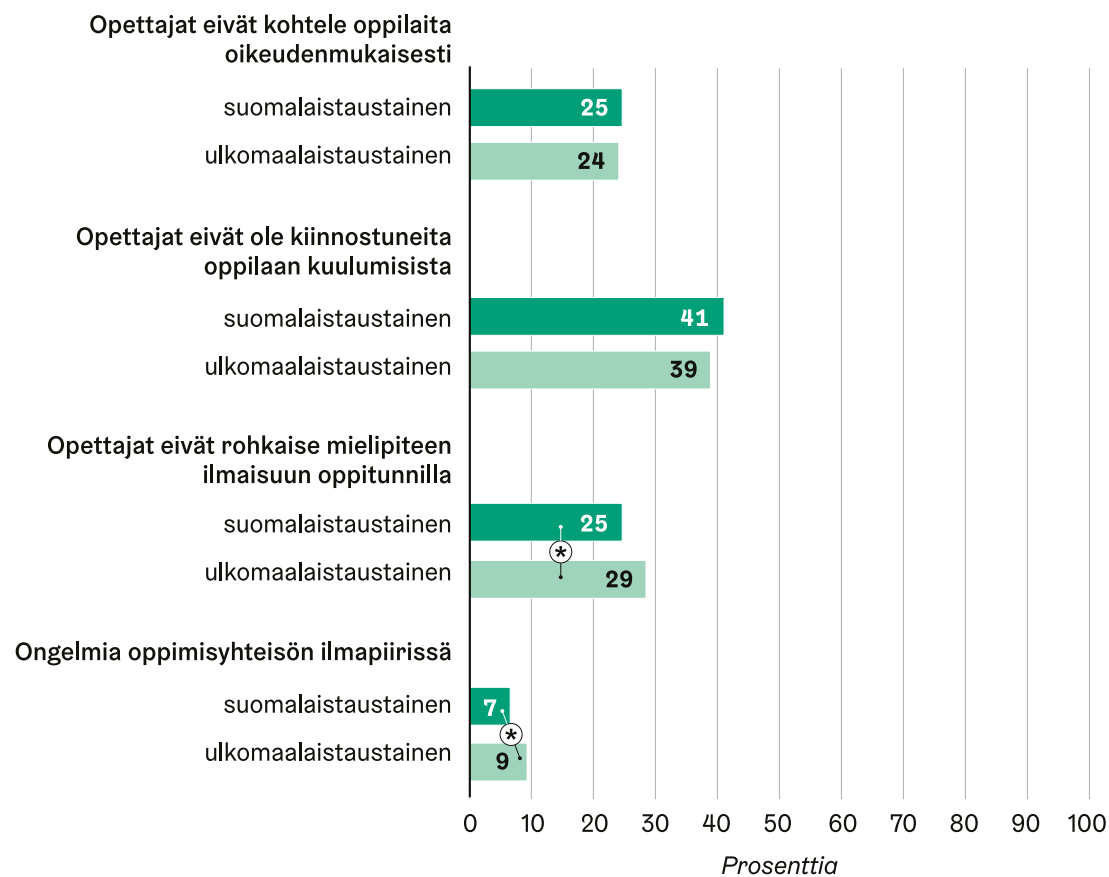
Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat olleet "hyvin", "kohtalaisesti" ja "huonosti". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka vastanneet "hyvin" yllä oleviin kysymyksiin.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulussa suurin osa oppilaista kokee, ettei oppimisyhteisön ilmapiirissä esiinny ongelmia. Silti suomalaistaustaisiin verrattuna useamman ulkomaalaistaustaisen mielestä oppimisyhteisön ilmapiirissä on ongelmia (kuvio 23). Tarkempi sukupuolen mukainen tarkastelu osoittaa, että ulkomaalaistaustaisten poikien mielestä oppimisyhteisön ilmapiirissä on ongelmia useammin kuin suomalaistaustaisten poikien mielestä. Tämän edellä kuvatun kysymyksen lisäksi havaitaan myös toinen tilastollisesti merkitsevä ero syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia useammin, että opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun. Muilta osin ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja väittämässä syntyperän mukaan tai tarkasteltaessa

sukupuolen ja syntyperän mukaan. Eroja ei ole havaittavissa myöskään ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 23. Yläkoululaisten kanssakäyminen opettajien ja oppilaiden kanssa (%) syntyperän mukaan Helsingissä

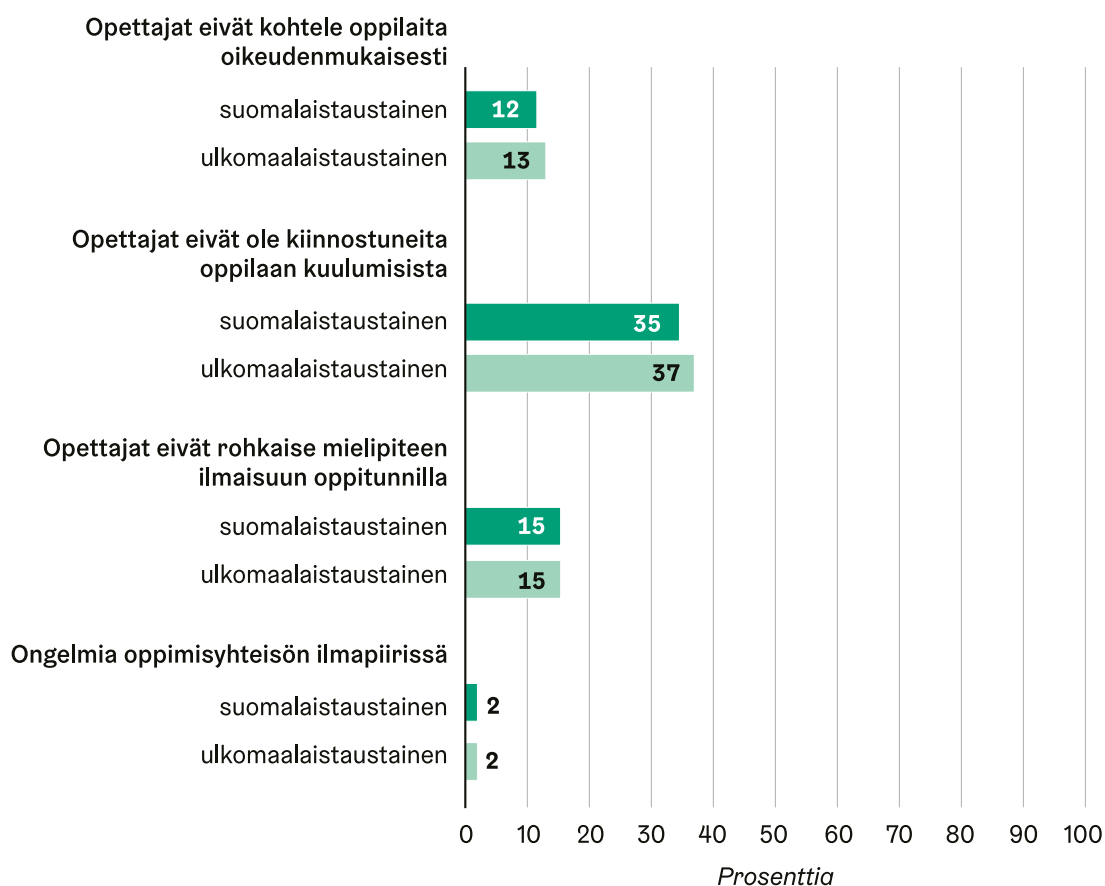
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "täysin samaa mieltä", "samaa mieltä", "eri mieltä" ja "täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka ovat vastanneet joko "täysin eri mieltä" tai "eri mieltä" yllä oleviin väittämiin.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Toisella asteella melkein kaikki opiskelijat syntyperästä riippumatta kokevat, että oppimisyhteisön ilmapiirissä ei esiinny ongelmia. Lisäksi suurin osa kokee, että opettajat kohtelevat oikeudenmukaisesti ja rohkaisevat mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla. Toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa ei esiinnykään tilastollisesti merkitseviä eroja syntyperän mukaan millään mitatulla väittämällä koskien kanssakäymistä opettajien ja opiskelijoiden kanssa (kuvio 24). Eroja ei myöskään esiinny sukupuolittain tai tarkasteltaessa Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia ja ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Kuvio 24. Toisen asteen opiskelijoiden kanssakäyminen opettajien ja opiskelijoiden kanssa (%) syntyperän mukaan Helsingissä

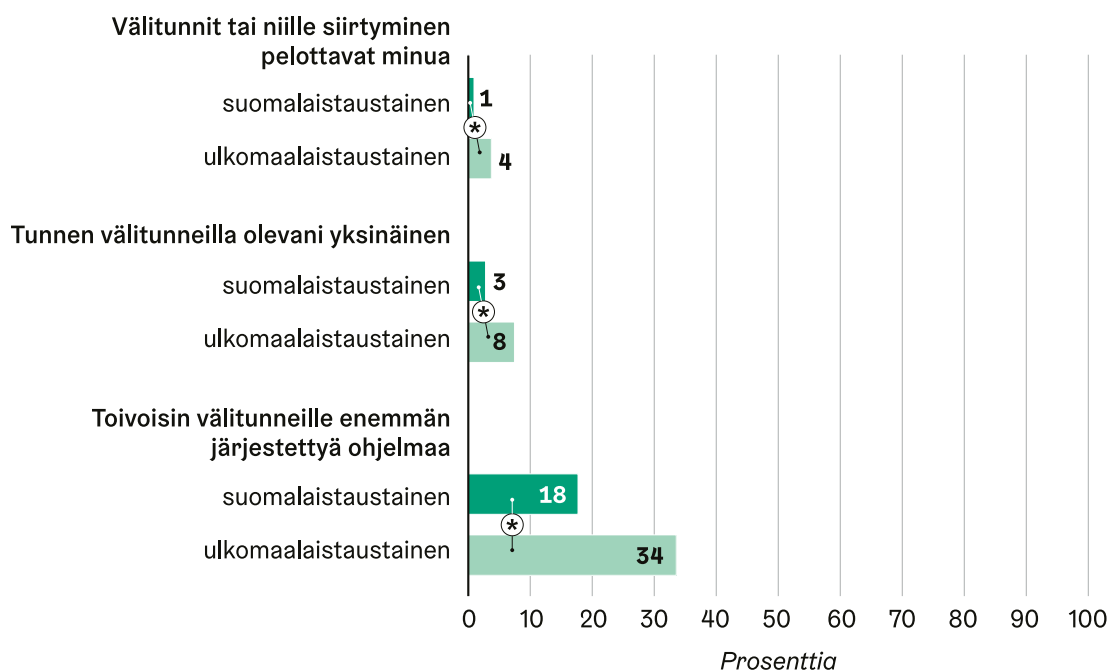
Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "täysin samaa mieltä", "samaa mieltä", "eri mieltä" ja "täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka ovat vastanneet joko "täysin eri mieltä" tai "eri mieltä" yllä oleviin väittämiin.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Välituntiviihtyvyys on heikompaa ulkomaalaistaustaisten parissa

Harvaa alakoululaista pelottaa välitunnille siirtyminen tai harva kokee olevansa yksinäinen välitunnilla. Silti välituntiviihtyvyydessä on nähtävissä tilastollisesti merkitseviä eroja syntyperän mukaan (kuvio 25). Suomalaistaustaisiin verrattuna useampi ulkomaalaistaustainen alakoululainen pelkää välitunteja. Myös kokemus yksinäisyydestä välitunneilla on yleisempää. Lisäksi suomalaistaustaisiin verrattuna useampi ulkomaalaistaustainen alakoululainen toivoo välitunneille enemmän järjestettyä ohjelmaa. Nämä kuvatut erot ovat nähtävillä sekä ulkomaalaistaustaisten tyttöjen että poikien osalta. Tilastollisesti merkitseviä eroja ei ole ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä millään mitatulla kolmella kysymyksellä.

Kuvio 25. Alakoululaisten välituntiviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "samaa mieltä", "ei samaa eikä eri mieltä" ja "eri mieltä". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka ovat vastanneet "samaa mieltä" yllä oleviin kysymyksiin.

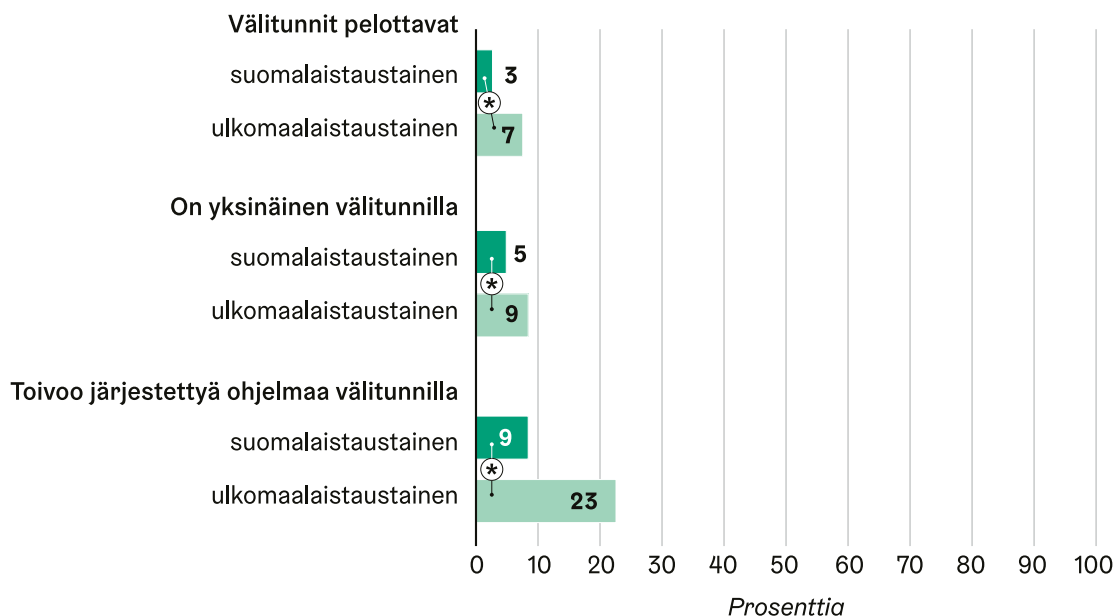
Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulussa on havaittavissa samat tilastollisesti merkitsevät erot välituntiviihtyvyyden suhteen kuin alakoulussa. Ulkomaalaistaustaiset yläkoululaiset kokevat useammin

välitunnit pelottavina, ovat yksinäisiä välitunneilla ja kaipaavat järjestettyä ohjelmaa välitunneille suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 26). Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat välitunnit pelottavina useammin kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Samoin ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat olevansa yksinäisiä välitunneilla useammin kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Järjestetyn ohjelman suhteen ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Myös sukupuolen ja syntyperän välisissä tarkasteluissa on nähtävissä tilastollisesti merkitseviä eroja kaikissa välituntiviihtyvyyttä kuvaavassa kysymyksessä. Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat kokevat välitunnit pelottavina useammin kuin suomalaistaustaiset pojat ja tytöt. Myös ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat suomalaistaustaisia poikia enemmän yksinäisyyttä välitunneilla. Tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa yksinäisyyden kokemuksessa. Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat toivovat suomalaistaustaisia tyttöjä ja poikia useammin järjestettyä ohjelmaa välitunneille.

Kuvio 26. Yläkoululaisten välituntiviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

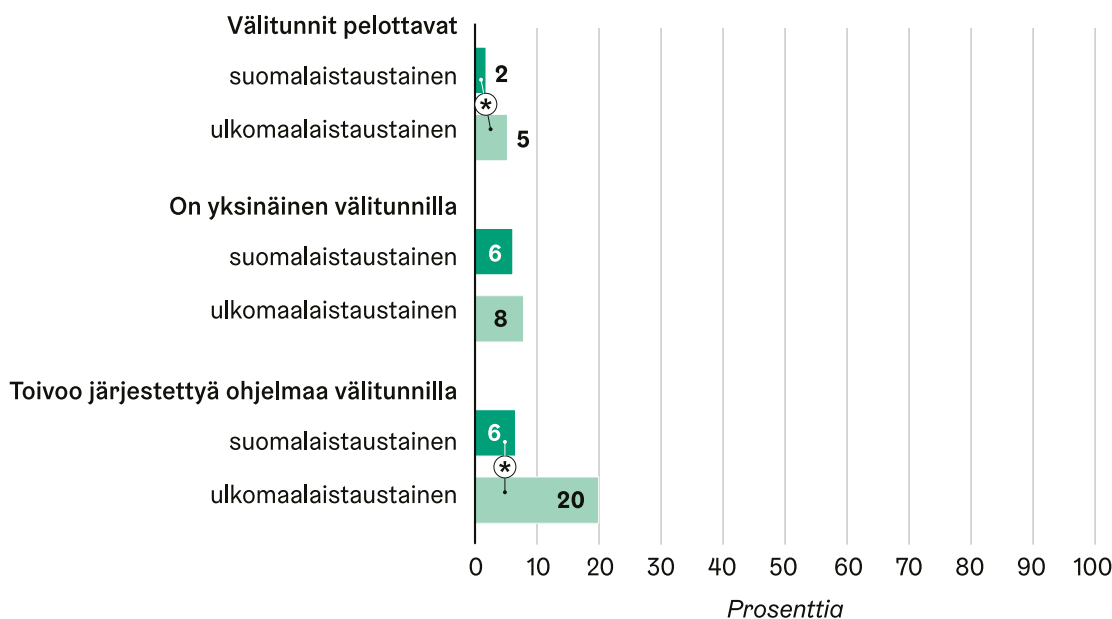
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "Täysin samaa mieltä", "Samaa mieltä", "Eri mieltä" ja "Täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka ovat vastanneet joko "Täysin samaa mieltä" tai "Samaa mieltä" yllä oleviin väittämiin.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Toisella asteella välituntiviihtyvyydessä on havaittavissa samoja tilastollisesti merkitseviä eroja välituntiviihtyvyydessä kuin muillakin oppiasteilla. Välitunnit pelottavat ulkomaalaistaustaisia useammin kuin suomalaistaustaisia sekä ulkomaalaistaustaiset toivovat myös suomalaistaustaisia enemmän järjestettyä ohjelmaa välitunneille (kuvio 27). Yksinäisyyden kokemuksessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat välitunnit useammin pelottavina suomalaistaustaisiin poikiin verrattuna. Samoin ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat olevansa yksinäisiä useammin välitunneilla kuin suomalaistaustaiset pojat. Tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja kummassakaan mainitussa kysymyksessä. Kuitenkin sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat toivovat välitunneille järjestettyä ohjelmaa useammin kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa välituntiviihtyvyydessä millään mitatulla kolmella kysymyksellä.

Kuvio 27. Toisen asteen opiskelijoiden välituntiviihtyvyys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

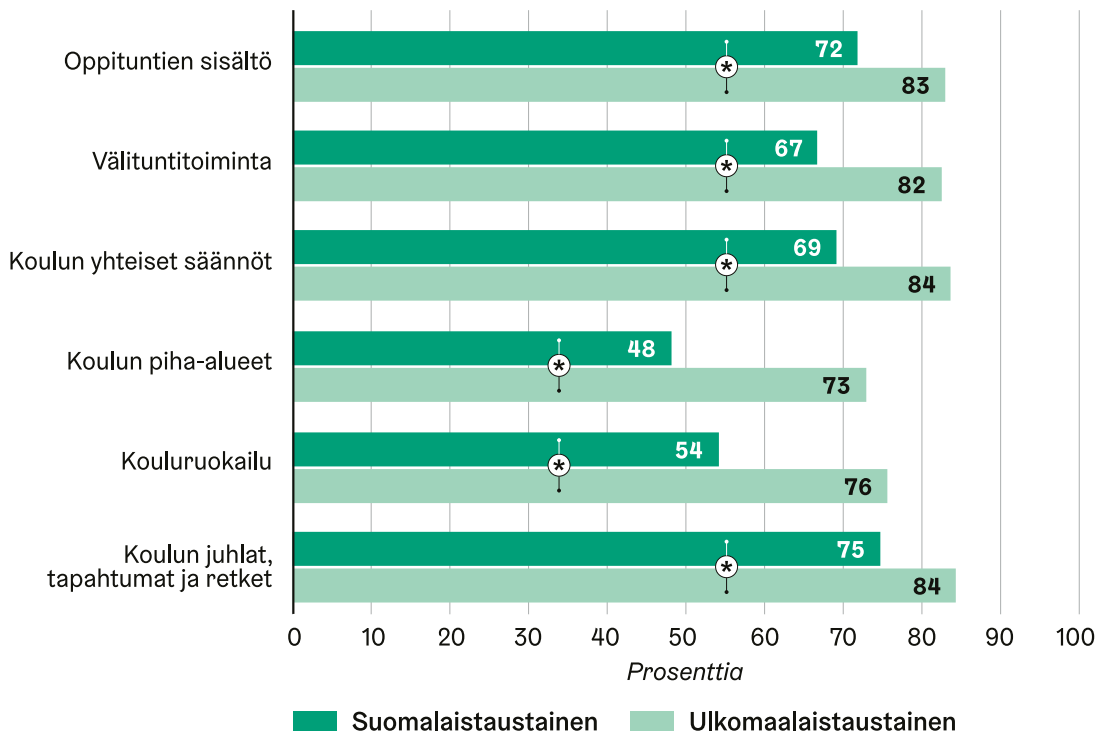
Alkuperäisissä kysymyksissä vastausvaihtoehdot olivat "Täysin samaa mieltä", "Samaa mieltä", "Eri mieltä" ja "Täysin eri mieltä". Tässä tarkastelussa ne oppilaat, jotka ovat vastanneet joko "Täysin samaa mieltä" tai "Samaa mieltä" yllä oleviin väittämiin.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset nuoret pitävät vaikutusmahdollisuuksiaan koulussa hyvinä

Koulun arjessa syntyvän osallisuuden kokemuksen kannalta on olennaista se, millaiseksi lapsi tai nuori kokee mahdollisuutensa halutessaan olla mukana koulun toiminnan suunnittelussa ja päästä vaikuttamaan koulutyön järjestelyihin. Vaikutusmahdollisuuksia koulussa selvitettiin eri tavoin alakoululaisilta ja vanhemmilta opiskelijoilta. Alakoululaisilta kysyttiin, olivatko he itse olleet mukana suunnittelemassa koulun asioita, kun taas yläkoululaisilta ja toisen asteen opiskelijoilta kysyttiin, millainen mahdollisuus heillä on ollut vaikuttaa asioihin koulussa.

Kuvio 28. Alakoululaisten osallistuminen koulun asioiden suunnitteluun syntyperän mukaan Helsingissä, paljon tai jonkin verran osallistuneiden osuus (%)

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Alakoululaisten vastaukset poikkeavat toisistaan syntyperän mukaan ja ero on tilastollisesti merkitsevä kaikilla tarkastelluilla kysymyksillä mitattuna. Ulkomaalaistaustaiset lapset kertoivat syntyperältään suomalaisia useammin osallistuneensa itse koulun toimintojen suunnitteluun (kuviot 28). Ensimmäisen ja toisen sukupolven

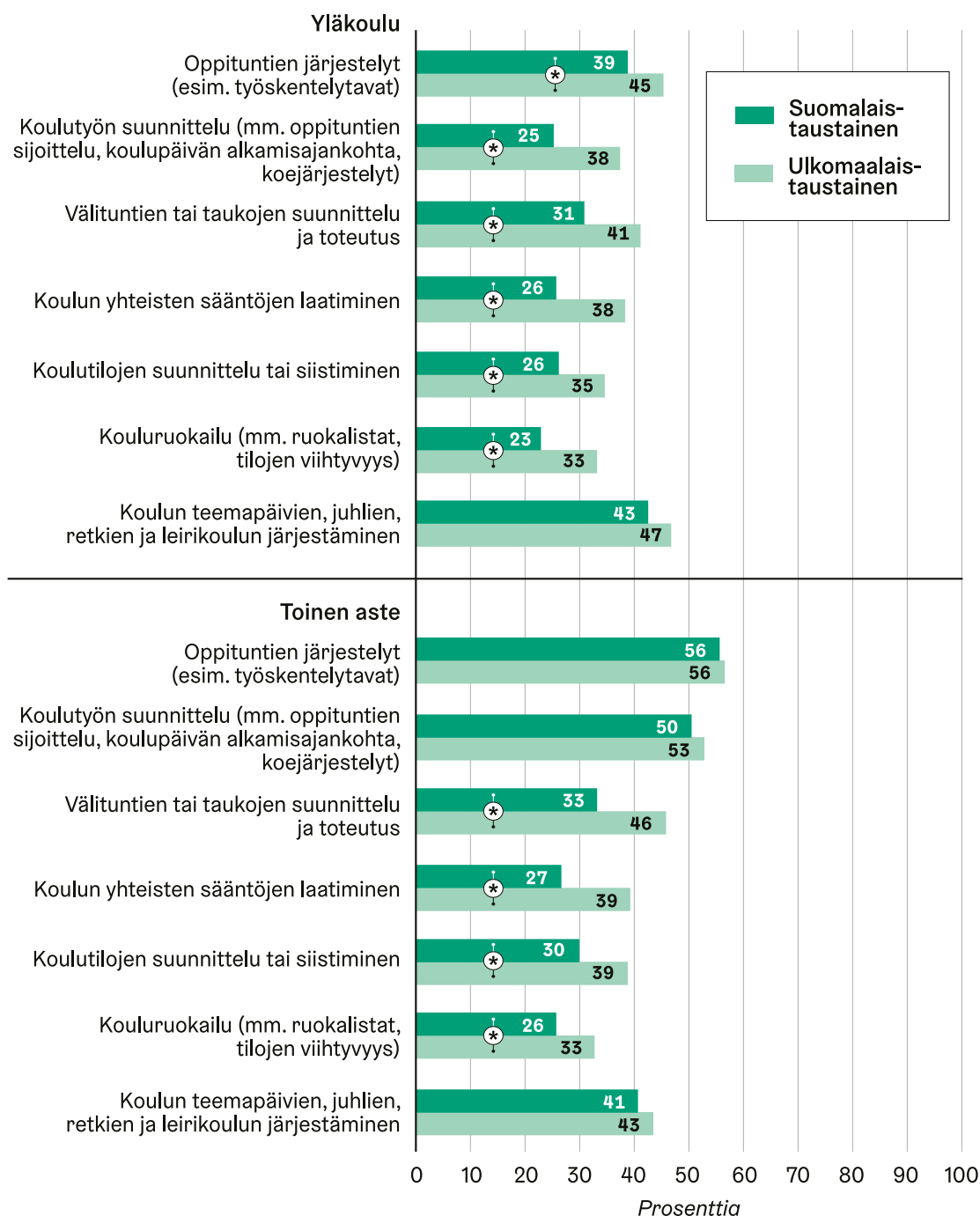
ulkomaalaistaustaisten vastaukset eivät poikkea toisistaan. Myöskään sukupuolten välillä ei ulkomaalaistaustaisten lasten osalta ollut eroa osallistumisessa, kun taas suomalaistaustaisista pääsääntöisesti tytöt ovat olleet koulun asioiden suunnittelussa mukana poikia aktiivisemmin.

Myös yläkoulussa ja toisella asteella ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulun arjessa hyviksi verrattuna suomalaistaustaisiin nuoriin (kuvio 29). Ero kantaväestöön näkyy useimmilla tarkastelluilla vaikuttamisen osa-alueilla sekä tytöillä että pojilla. Ylipäättään pojat pitävät vaikutusmahdollisuuksiaan parempina kuin tytöt, mutta sukupuolten välinen ero on ulkomaalaistaustaisilla pienempi kuin suomalaistaustaisilla.

Kaikkiaan sekä yläkoulussa että toisella asteella opiskelevista ulkomaalaistaustaisista joka viides kokee mahdollisuutensa vaikuttaa koulun toimintoihin erittäin tai melko hyväksi. Suomalaistaustaisista yläkoululaisista vaikutusmahdollisuuksiaan pitää erittäin tai melko hyvinä vain joka kymmenes, toisella asteella hieman useampi. Ulkomaalaistaustaisten sukupolvien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja vaikuttamismahdollisuuksien kokemuksessa.

Kokemus vaikutusmahdollisuuksista ei vielä tarkoita, että nuori on itse ollut aktiivisesti mukana. Vuoden 2013 Kouluterveyskyselyssä myös yläkoululaisilta ja toisen asteen opiskelijoilta kysyttiin omaa osallistumista. Tulosten mukaan ulkomaalaistaustaiset nuoret olivat suomalaistaustaisia aktiivisempia osallistumaan koulun asioiden suunnitteluun.

Kuvio 29. Vaikutusmahdollisuudet koulun toimintoihin oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä, erittäin hyvänä tai melko hyvänä vaikutusmahdollisuuksiaan pitävien osuus (%)

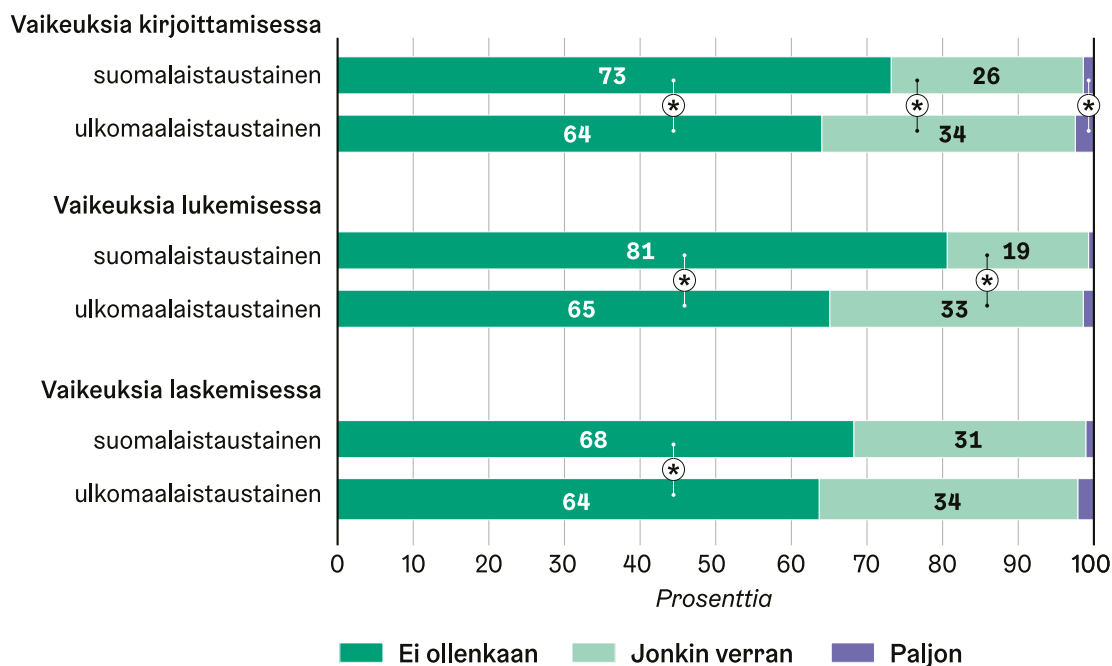
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset kokevat yleisemmin vaikeuksia opiskelutaidoissa

Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset lapset ilmoittivat suomalaistaustaisia lapsia useammin kokevansa vaikeuksia opiskelutaidoissa (kuvio 30). Lukeminen ja kirjoittaminen tuottavat useammin haasteita ulkomaalaistaustaisille lapsille, kun taas laskemisessa vaikeuksia kokevien osuus on lähempänä suomalaistaustaisia. Etenkin lukemisen osalta lapset poikkeavat toisistaan syntyperän mukaan: ulkomaalaistaustaisista 35 prosenttia vastasi kokeneensa vähintään jonkin verran vaikeuksia lukemisessa, kun suomalaistaustaisista näin ilmoitti 19 prosenttia. Ensimmäisen ja toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten lasten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja vaikeuksien kokemuksissa.

Kuvio 30. Alakoululaisten kokemus koulunkäynnin vaikeuksista (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Koulunkäyntivaikeuksia selvitettiin kysymyksillä:

"Onko sinulla vaikeuksia lukemisessa / kirjoittamisessa / laskemisessa?" "Ei ollenkaan", "Jonkin verran", "Paljon".

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

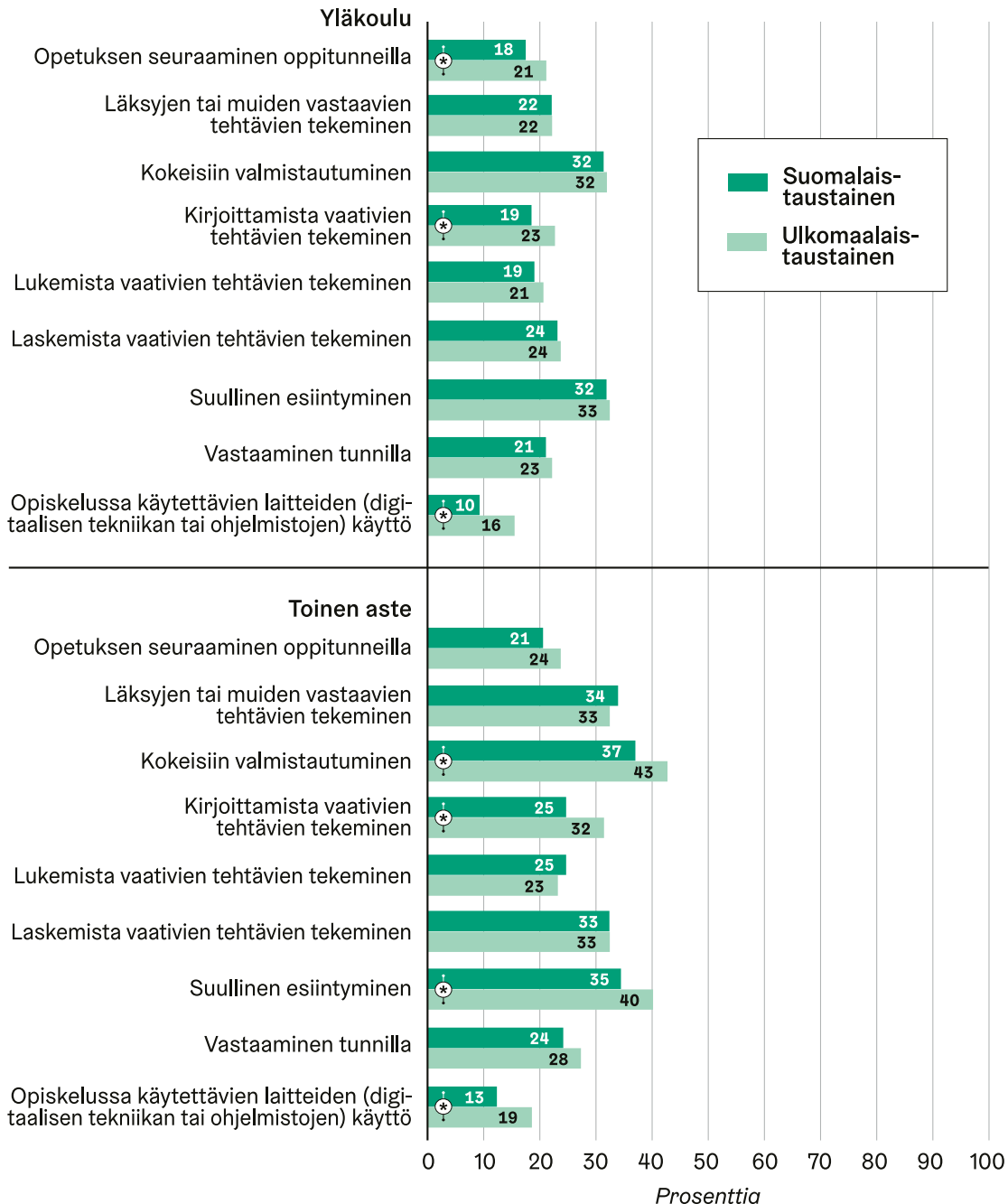
Yläkoulussa ja toisella asteella vaikeuksien kokemista koulunkäynnissä ja opiskelussa selvitettiin useammalla alakysymyksellä. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat joissain koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvissä taidoissa ja tehtävissä enemmän vaikeuksia kuin suomalaistaustaiset nuoret. Toisaalta monella tarkastellulla osa-alueella opiskelutaitoihin liittyvien haasteiden kokemukset eivät ole kytköksissä nuoren syntyperään (kuvio 31). Vaikeuksien kokemukset eivät myöskään poikkea tilastollisesti merkitsevästi sen mukaan, onko ulkomaalaistaustainen nuori syntynyt Suomessa vai ulkomailla.

Kirjoittamista vaativat tehtävät tuntuvat useammin vaikeilta ulkomaalaistaustaisille nuorille kuin suomalaistaustaisille – ero on tilastollisesti merkitsevä kummallakin oppiasteella. Kokeisiin valmistautumisessa nuoret taustastaan riippumatta kokevat ylipäättään eniten vaikeuksia. Yläkoulussa kokemukset eivät poikkea syntyperän mukaan, mutta toisella asteella suomalaistaustaisiin verrattuna ulkomaalaistaustaisista selvästi suurempi osa pitää kokeisiin valmistautumista haastavana. Vastaava ilmiö näkyy myös suullisen esiintymisen kohdalla. Syntyperä on yhteydessä myös siihen, että nuori kokee puutteita omissa digitaidoissaan – ulkomaalaistaustaisista nuorista suurempi osuus kokee, että opiskelussa käytettävien digitaalisten laitteiden ja ohjelmistojen käyttö tuottaa hankaluuksia. Tämä näkyy etenkin ulkomaalaistaustaisilla pojilla suhteessa suomalaistaustaisten poikien kokemuksiin.

Vaikeuksien kokeminen opiskelutaidoissa on sukupuolittunutta siten, että niin peruskoulun yläluokilla kuin toisella asteella tytöt ilmoittavat syntyperästä riippumatta pääsääntöisesti kokevansa enemmän vaikeuksia kuin pojat. Pojilla haasteiden kokeminen on useammin yhteydessä syntyperään, eli ulkomaalaistaustaiset pojat ilmoittivat suomalaistaustaisia poikia useammin kokevansa vaikeuksia. Sen sijaan tyttöillä taas eroja syntyperän mukaan ei enimmäkseen ole.

On hyvä huomata, että vaikeuksien kokeminen koulutyön eri osa-alueilla kuvaa nuoren subjektiivista kokemusta, eikä kokemus haasteista kerro suoraan opiskelijan puutteista oppimisvalmiuksissa tai vaikeudesta selvitä koulutyössä. Opiskelija voi pärjätä koulussa hyvin, mutta hän voi silti suhtautua kriittisesti omaan suoriutumiseensa ja esimerkiksi kokea, että hänellä on vaikeuksia omalla tasollaan tai paremmin pärjääviin kavereihin verrattuna. Myönteinen kokemus omista taidoista ja kyvykkyydestä opiskelijana on kuitenkin tärkeä tekijä paitsi koulumenestyksen myös motivaation ja opinnoissa jaksamisen kannalta.

Kuvio 31. Vaikeuksien kokeminen koulunkäynnissä ja opiskelussa oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä, melko tai erittäin paljon vaikeuksia kokeneiden osuus (%) vastanneista

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Koulunkäyntivaikeuksia selvitettiin kysymyksellä: "Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa?" "Ei lainkaan", "melko vähän", "melko paljon", "erittäin paljon". Mukana ovat "melko" tai "erittäin paljon" vastausvaihtoehdon valinneet.

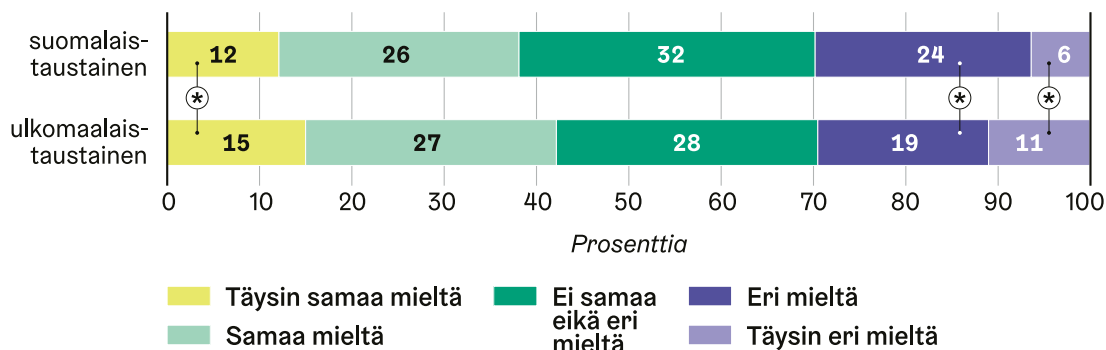
Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset ovat koulussa usein väsyneitä

Koulu-uupumus tai opiskelu-uupumus (myöhemmin käytetään termiä koulu-uupumus) kehittyy vähitellen, kun oppilas tai opiskelija kokee stressiä toistuvasti koulutyöhön tai opiskeluun liittyen. Koulu-uupumusta kuvaavat uupumusasteinen väsymys koulutyötä tai opiskelua kohtaan, opintojen merkityksen vähentyminen, kyynisyys tai välinpitämättömyys koulutyötä tai opiskelua kohtaan sekä riittämättömyyden tunne opiskelijana. Koulu-uupumus voi pitkään jatkuessaan johtaa masennukseen ja muihin psyykkisiin oireisiin, lisätä stressiperäistä oireilua sekä vaikuttaa koulunkäynnin ja opiskeluun kielteisesti. Väsymys ja kyynisyys koulutyötä tai opiskelua kohtaan ennustavat myöhempää riittämättömyyden tunnetta, kun taas opintojen merkityksen vähentymisellä on yhteyttä koulupudokkuuteen ja syrjäytymiskehitykseen. (Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013; Salmela-Aro 2010.) Noin viidennes yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista Helsingissä kokee koulu-uupumusta, kun puolestaan vajaa 40 prosenttia alakoululaisista on usein väsyneitä koulussa. Yläkoulussa ja toisella asteella ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja koulu-uupumuksessa syntyperän mukaan, mutta alakoulussa ulkomaalaistaustaiset potevat useammin väsymystä kuin suomalaistaustaiset. Seuraavaksi tarkastellaan koulu-uupumusta vielä tarkemmin oppiasteittain.

Alakoulussa koulu-uupumusta mitattiin eri tavalla kuin muilla oppiasteilla. Alakoulun kysymys mittasi sitä, kuinka usein oppilaat ovat väsyneitä koulussa. Kouluväsymyksen suhteen alakoululaisten vastaukset jakautuvat. Vajaa 40 prosenttia kokee olevansa usein koulussa väsynyt, kun taas suurin piirtein vastaava osuus kokee, ettei ole usein väsynyt koulussa. Silti kouluväsymyksessä on havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin väsymystä koulussa kuin suomalaistaustaiset, kun taas suomalaistaustaiset kokevat, että he eivät ole väsyneitä koulussa useammin kuin ulkomaalaistaustaiset (kuvio 32). Ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat väsymystä enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat. Sen sijaan tyttöjen osalta tilastollisesti merkitsevää eroa ei ole havaittavissa. Tilastollisesti merkitseviä eroja ei esiinny Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 32. Alakoululaisten kouluväsymys (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

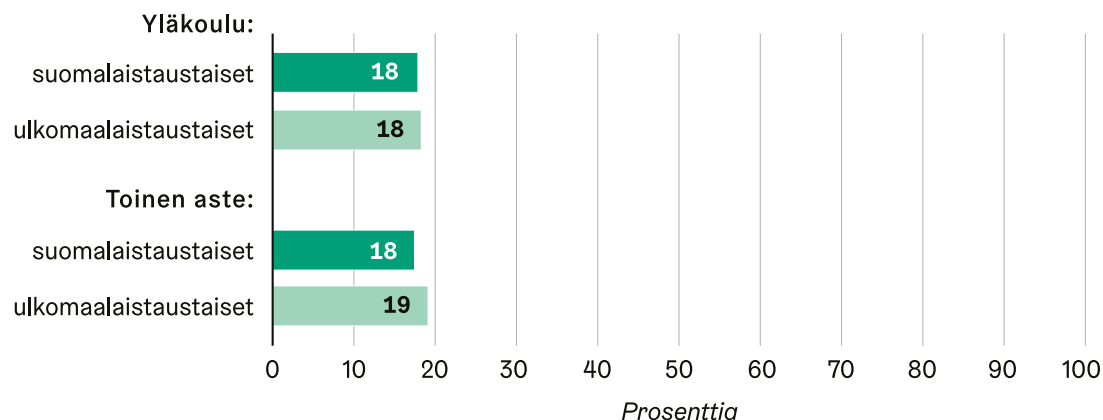
Väittämä: "olen usein väsynyt koulussa". Kyseinen väittämä on osa School burnout-inventory-kyselylomaketta, mikä on tarkoitettu koulu-uupumuksen mittaamiseen.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulussa ja toisella asteella Kouluterveyskyselyn koulu-uupumusta mittaava indikaattori koostui kolmesta väittämästä, jotka mittasivat uupumusasteista väsymystä koulutyötä kohtaan, opintojen merkityksen vähentymistä ja riittämättömyyden tunteita opiskelijana. Seuraavaksi koulu-uupumusta tarkastellaan ensin kokonaisuutena ja sen jälkeen yksittäisten väittämien osalta.

Yläkoulussa ja toisella asteella ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä koulu-uupumuksessa (kuvio 33), vaan vajaa viidennes molemmilla oppiasteilla kokee koulu-uupumusta syntyperästä riippumatta. Kun koulu-uupumusta tarkastellaan maahanmuuton sukupolvien välillä tai syntyperän ja sukupuolen mukaan, havaitaan vain yksi tilastollisesti merkitsevä ero. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat koulu-uupumusta enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat.

Kuvio 33. Koulu-uupumus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

Perustuu kysymykseen ja sen kolmeen osioon: "Oletko kokenut seuraavanlaisia tunteita koulutyöhösi tai opiskeluusi liittyen?". Vastausvaihtoehdot: 1) tunnen hukkuvani koulutyöhön, 2) tuntuu, ettei opinnoillani ole enää merkitystä, 3) minulla on riittämättömyyden tunteita opinnoissani. Vastausvaihtoehdot luokitellaan uudelleen niin, että jos vastaa muutamana päivänä viikossa saa yhden pisteen ja jos lähes päivittäin kaksi pistettä. Muista vastausvaihtoehdoista saa nolla pistettä. Koulu-uupumusta kokee, jos saa kolmesta kuuteen pistettä. Indikaattori perustuu koulu-uupumuksen mittaamiseen kehitettyyn School Burnout Inventory (SBI-10) -kyselylomakkeeseen.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Kun tarkasteltiin koulu-uupumusta mittaavan indikaattorin kolmea väittämää erikseen, havaittiin molemmilla oppiasteilla yksi tilastollisesti merkitsevä ero syntyperän mukaan. Yläkoulussa suomalaistaustaiset kokevat ulkomaalaistaustaisia useammin hukkuvansa koulutöihinsä. Toisella asteella ulkomaalaistaustaiset kokevat opintojen merkityksen vähentymistä yleisemmin kuin suomalaistaustaiset.

5 Terveys ja elintavat

Netta Mäki ja Suvi Määttä

Keskeiset tulokset:

- Ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi. Lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia on kuitenkin ulkomaalaistaustaisilla vähemmän.
- Terveytensä heikoksi kokeminen lisääntyy iän karttuessa. Toisella asteella ulkomaalaistaustaisista tytöistä peräti 37 prosenttia ulkomaalaistaustaisista tytöistä koki terveytensä keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi.
- Toisen asteen opiskelijoista suomalaistaustaiset nuoret ovat olleet useammin yhdynnässä. Myös raskaudenehkäisyn käyttö näyttäisi olevan suomalaistaustaisilla nuorilla yleisempää.
- Ylipainoisuus on etenkin ulkomaalaistaustaisilla pojilla yleisempää kuin suomalaistaustaisilla.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret liikkuvat vapaa-ajalla vähintään tunnin ajan päivässä vähintään yhtä usein kuin suomalaistaustaiset. Toisaalta suomalaistaustaisiin verrattuna ulkomaalaistaustaiset liikkuvat hengästyen ja hikoillen harvemmin.
- Ulkomaalaistaustaiset syövät arkipäivisin suomalaistaustaisia harvemmin aamiaisen ja koululounaan. He myös nukkuvat suomalaistaustaisia harvemmin vähintään kahdeksan tuntia yössä.
- Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat kuitenkin suomalaistaustaisia useammin raittiita, ja esimerkiksi kannabiksen kokeilu on suomalaistaustaisilla yleisempää. Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö sen sijaan ei juurikaan eroa syntyperän mukaan.

Nuorten terveydentilassa on osin isoja eroja syntyperän mukaan

Terveydentilaa on Kouluterveyskyselyssä tiedusteltu usealla kysymyksellä. Itse koettu terveys on useissa tutkimuksissa osoittautunut hyväksi mittariksi subjektiiviselle terveydentilalle, minkä lisäksi se ennustaa melko hyvin objektiivisin indikaattorein mitattua terveyttä. Yläkoulun ja toisen asteen opiskelijoilta on myös kysytty lääkärin toteamista pitkäaikaissairauksista.

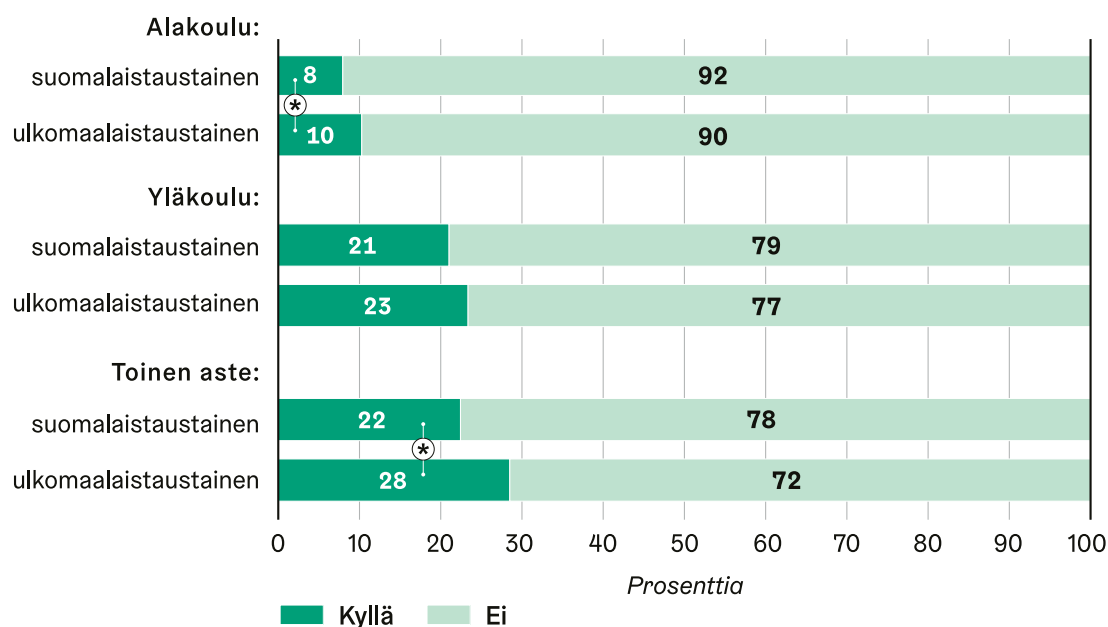
Kaikista Kouluterveyskyselyn alakoululaisista yhdeksän prosenttia kokee terveytensä keskinkertaiseksi tai sitä huonommaksi, ja yläkoulun ja toisen asteen oppilaista yhteensä reilu viidennes (23 prosenttia) kokee näin. Tämä osuus on hieman noussut vuodesta 2013, jolloin se oli 19 prosenttia.

Ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa korkeintaan keskinkertaiseksi (kuvio 34). Alakoulussa ja toisella asteella ero on tilastollisesti merkitsevä. Alakoulussa eroa on etenkin pojilla, sillä suomalaistaustaisista pojista seitsemän prosenttia ilmoittaa terveydentilansa olevan korkeintaan keskinkertainen, mutta ulkomaalaistaustaisista pojista 11 prosenttia on tätä mieltä. Tyttöillä ero on pienempi. Ulkomaalaistaustaisilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa kokemuksessa sen mukaan, onko syntynyt Suomessa vai ulkomailla.

Myös yläkouluikäisistä pojista ulkomaalaistaustaiset kertovat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa heikoksi, mutta ero ei ole merkitsevä, kuten ei tyttöilläkään. Tämän ikäisillä alkaa sen sijaan näkyä selvä ero sukupuolen mukaan, ja tytöistä ylipäättään suurempi osa kokee terveytensä keskimääräiseksi tai sitä heikommaksi. Myöskään tämän ikäisillä ulkomaalaistaustaisilla ei ole eroa sen mukaan, oliko oppilas syntynyt Suomessa vai ulkomailla.

Toisella asteella ero syntyperän mukaan näkyy vain tyttöillä: kun suomalaistaustaisilla terveytensä keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi kokevien osuus on 27 prosenttia, on se ulkomaalaistaustaisilla tytöillä peräti 37 prosenttia. Toisaalta ulkomaalaistaustaisista terveytensä kokivat keskimääräistä heikommaksi vain Suomessa syntyneet.

Kuvio 34. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

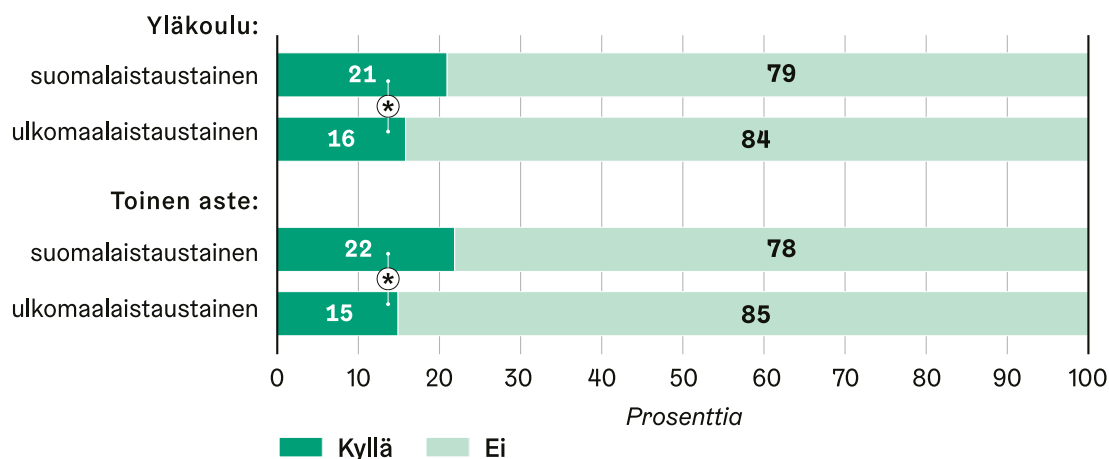
Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Joka viides helsinkiläisnuori ilmoitti Kouluterveyskyselyssä, että heillä on lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. Pitkäaikaissairaus on kuitenkin suomalaistaustaisilla huomattavasti yleisempi kuin ulkomaalaistaustaisilla, joista reilu 15 prosenttia ilmoitti tällaisesta sairaudesta (kuvio 35).

Yläkouluikäisillä pojilla ero syntyperän mukaan ei ole tilastollisesti merkitsevä, mutta tytöillä ero on suuri. Suomalaistaustaisista tytöistä 23 prosentilla on pitkäaikainen sairaus, mutta ulkomaalaistaustaisista 16 prosentilla. Yläkoululaisilla ei ollut eroa sen mukaan, onko ulkomaalaistaustainen syntynyt Suomessa vai ulkomailla, vaan molemmissa ryhmissä pitkäaikaissairauksia ulkomaalaistaustaisilla oli todettu vähemmän kuin suomalaistaustaisilla.

Toisella asteella opiskelevista suomalaistaustaisista pojista 19 prosentilla ja ulkomaalaistaustaisista 14 prosentilla on pitkäaikaissairaus. Tytöillä vastaavat osuudet ovat 24 ja 16 prosenttia. Molemmat erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan sillä ei ole merkitystä, onko ulkomaalaistaustainen nuori syntynyt Suomessa vai ulkomailla.

Kuvio 35. Lääkärin toteaman pitkäaikaissairauden ilmoittaneiden osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

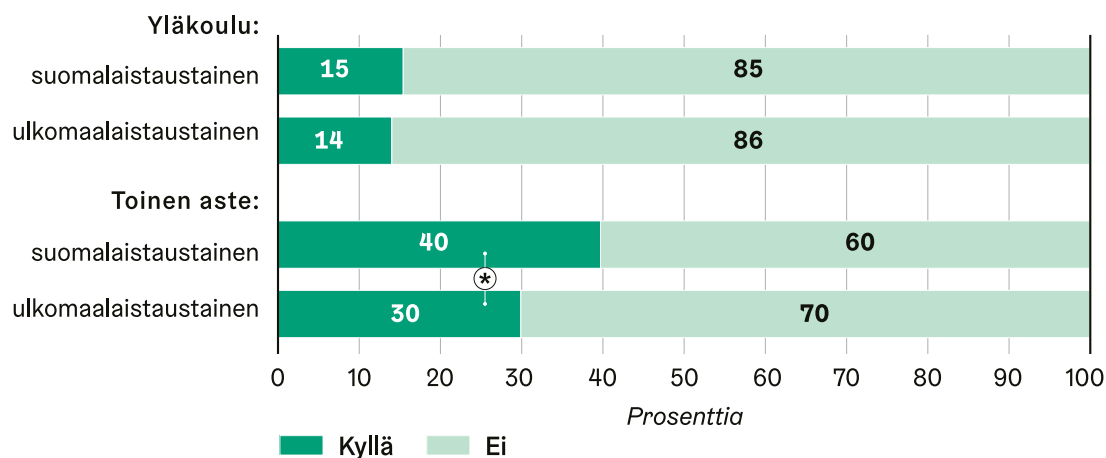
Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Sekä yhdyntä että raskaudenehkäisy ovat yleisempiä suomalaistaustaisilla

Yläkouluikäisistä 15 prosenttia ilmoitti olleensa sukupuoliyhdynnässä. Tämän ikäisillä ei ollut eroa syntyperän mukaan, kun asiaa tarkastellaan vertaamalla suomalaistaustaisia kaikkiin ulkomaalaistaustaisiin (kuvio 36). Sen sijaan toisen asteen opiskelijoista yhdynnässä oli useammin ollut suomalaistaustainen (40 prosenttia) kuin ulkomaalaistaustainen (30 prosenttia) vastaaja.

Kaiken kaikkiaan pojat ilmoittivat useammin olleensa sukupuoliyhdynnässä. Pojilla ei ollut eroa syntyperän mukaan, mutta tytöistä ulkomaalaistaustaiset olivat molemmilla kouluasteilla olleet harvemmin yhdynnässä kuin suomalaistaustaiset.

Kuvio 36. Sukupuoliyhdynnässä olleiden osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

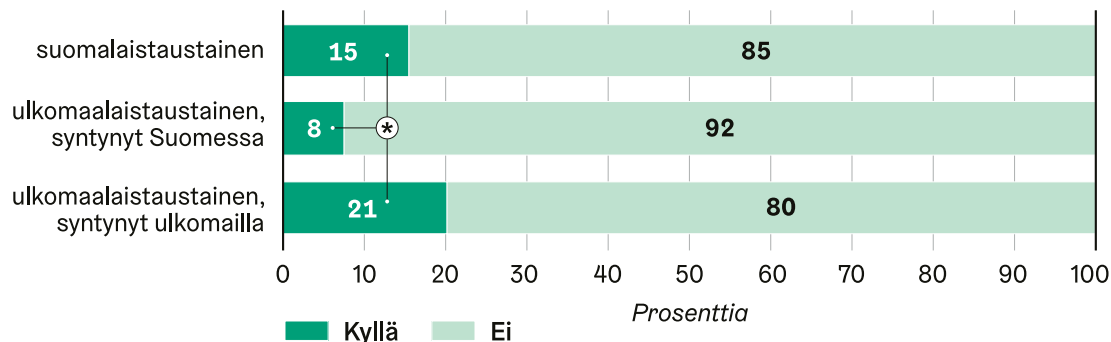

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveystietokeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Jos ulkomaalaistaustaisten ryhmää sen sijaan tarkastellaan tarkemmin maahanmuuton sukupolvien mukaan, poikkeaa yleinen kuva yläkoululaisten osalta. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset nuoret ilmoittivat huomattavasti suomalaistaustaisia ja etenkin Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia useammin olleensa sukupuoliyhdynnässä (kuvio 37). Sukupuolittainen tarkastelu paljasti, että tämä ero näkyy vain yläkouluikäisillä pojilla, mutta ei tytöillä kummallakaan kouluasteella eikä myöskään pojilla toisella asteella.

Kuvio 37. Sukupuoliyhdyntäessä olleiden yläkoululaisten osuus (%) syntyperän mukaan Helsingissä

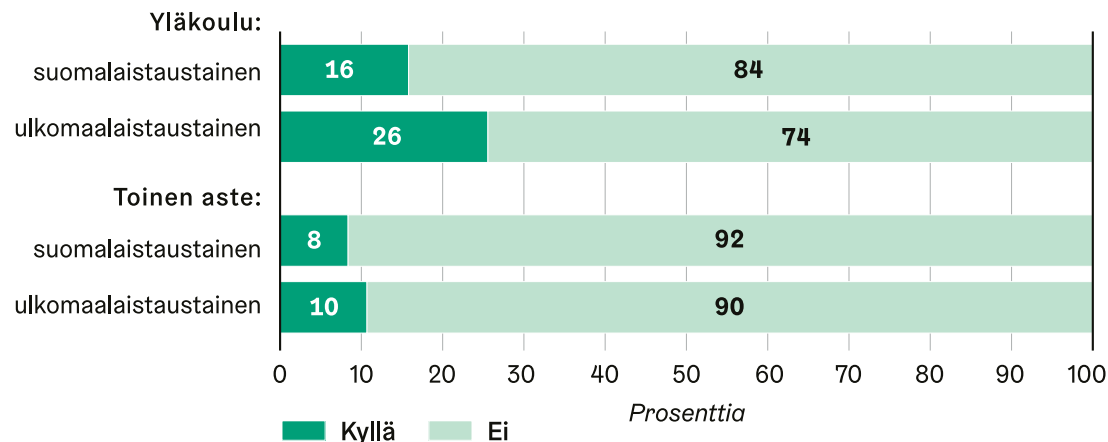

* Tilastollisesti merkitsevä ero kaikkien ryhmien välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Niistä yläkoululaisista, jotka olivat jo olleet yhdynnässä, jopa 17 prosenttia kertoi, ettei ollut käyttänyt raskaudenehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään. Ehkäisyn käyttö näyttäisi olevan suomalaistaustaisilla nuorilla yleisempää, vaikkakaan erot eivät kummallakaan kouluasteella olleet tilastollisesti merkitsevät (kuvio 38). Sen sijaan yläkouluikäisistä pojista ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset erosivat muista syntyperäryhmistä myös ehkäisyn käytössä: heistä huomattavan suuri osa (33 prosenttia) ei ollut käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään, ja ero suomalaistaustaisiin verrattuna oli tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 38. Raskaudenehkäisyä käyttämättömien osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Näihin tuloksiin on syytä suhtautua jonkinasteisella varauksella. Seksuaaliterveyteen liittyviin kysymyksiin vastaaminen voi olla hämmentävää kaikenikäisille ja kaikille taustasta riippumatta, mutta etenkin se voi olla vaikeaa, jos seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista ei ole totuttu puhumaan. On myös mahdollista, että kysymykset on ymmärretty väärin tai niihin on haluttu vastata jonkin vallitsevan oletuksen mukaisesti.

Ylipainoisuus on suomalaistaustaisiin verrattuna yleisempää etenkin ulkomaalaistaustaisilla pojilla

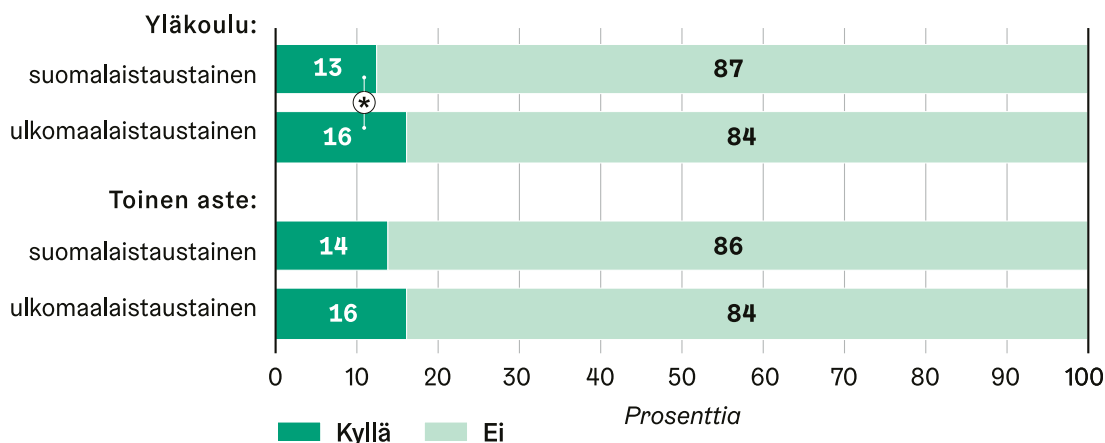
Kouluterveyskyselyssä on yläkoulun ja toisen asteen oppilaita pyydetty ilmoittamaan pituutensa ja painonsa. Ylipainoisuuden mittarina käytetään painoindeksiä eli painon suhdetta pituuteen. Normaalipainon rajana pidetään painoindeksin arvoa 25,0. Niiden, joiden paino suhteessa pituuteen ylittää tämän arvon, katsotaan olevan ylipainoisia.

Kaiken kaikkiaan helsinkiläisistä yläkouluikäisistä 13 prosenttia ja toisen asteen opiskelijoista 14 prosenttia on ylipainoisia. Suomalaistaustaisista nuorista 13–14 prosenttia kouluasteesta riippuen on ylipainoisia. Ulkomaalaistaustaisilla ylipainoisuus on hieman yleisempää (16 % yläkoulun ja toisen asteen opiskelijoista) kuin suomalaistaustaisilla, mutta ero on tilastollisesti merkitsevä vain yläkoululaisten osalta (kuvio 39).

Sen sijaan ulkomaalaistaustaisilla yläkouluikäisillä ei ole ylipainoisuuden yleisyydessä eroa sen mukaan, onko syntynyt Suomessa vai ulkomailla. Toisen asteen opiskelijoilla ylipaino puolestaan oli yleisempää niillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka ovat syntyneet ulkomailla.

Suomalaistaustaisten kohdalla ylipainoisten osuus on samalla tasolla kuin vuonna 2013, mutta ulkomaalaistaustaisilla ylipainoisten osuus on aavistuksen kasvanut.

Kuvio 39. Ylipainoisten osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkouluikäisistä pojista (15 %) hieman suurempi osa kuin tytöistä (12 %) on ylipainoisia, ja tämä nähdään sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisten kohdalla. Ero on tilastollisesti merkitsevä kuitenkin vain suomalaistaustaisilla. Niin ikään sekä pojilla että tytöillä ulkomaalaistaustaisista suurempi osa on ylipainoisia.

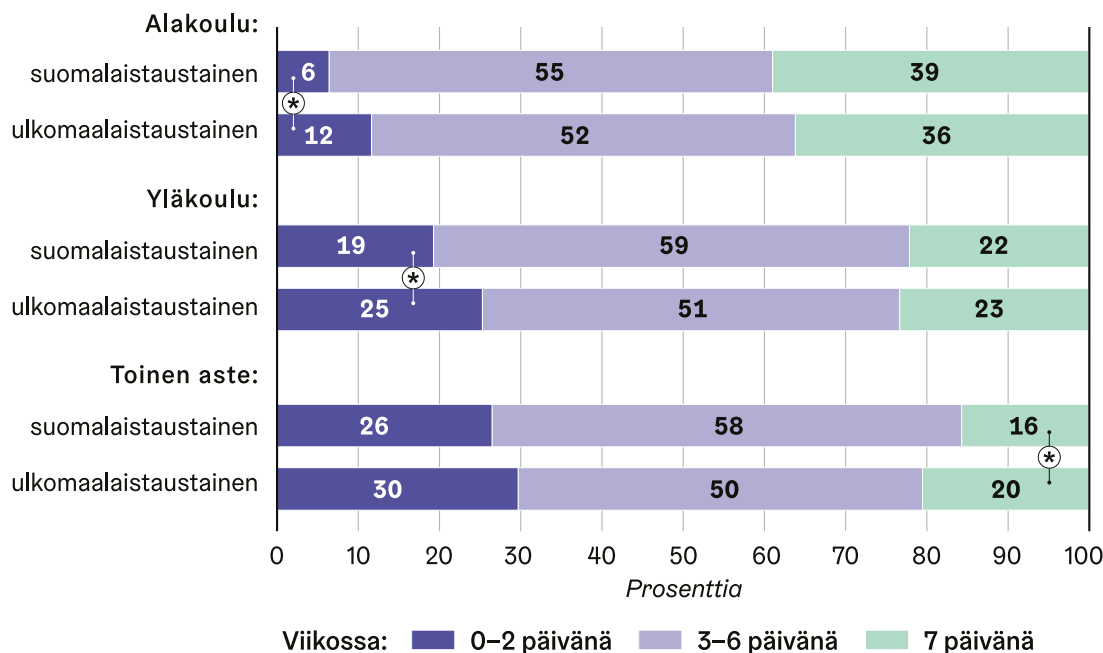
Myös toisella asteella opiskelevista pojista (16 %) hieman suurempi osa kuin tytöistä (13 %) on ylipainoisia. Toisin kuin yläkoulun osalta, vain toisen asteen pojilla on eroa painossa syntyperän mukaan ulkomaalaistaustaisten ollessa hieman useammin ylipainoisia. Tämän ikäisillä tytöillä sen sijaan eroa ei ole havaittavissa.

Ulkomaalaistaustaisten liikkuminen vapaa-ajalla on polarisoitunutta

Lapsuuden ja nuoruuden säännöllisellä liikkumisella on monenlaisia myönteisiä vaikutuksia fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Säännöllinen liikkuminen parantaa fyysistä kuntoa, vahvistaa myönteisen minäkuvan kehittymistä, alentaa stressitasoja, edistää vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä kohentaa oppimiseen liittyvien taitojen kehittymistä. (esim. Biddle ym. 2004; Parfitt & Eston 2005; Singh ym. 2012.) Alakoululaisista Helsingissä 39 prosenttia liikkuu vähintään tunnin ajan päivittäin, kun muilla oppiasteilla noin joka viidennes liikkuu vähintään tunnin ajan päivittäin. Liikkuminen vapaa-ajalla on polarisoitunutta varsinkin ulkomaalaistaustaisten nuorten parissa. Ulkomaalaistaustaiset nuoret liikkuvat yhtä usein tai useamminkin vähintään tunnin ajan päivässä kuin suomalaistaustaiset, mutta myös useampi ulkomaalaistaustainen liikkuu vain harvoin verrattuna suomalaistaustaisiin. Lisäksi harvempi ulkomaalaistaustainen nuori harrastaa liikuntaa hikoillen ja hengästyen vapaa-ajalla kuin suomalaistaustainen nuori. Seuraavaksi liikkumista tarkastellaan tarkemmin oppiasteittain.

Alakoululaisten osalta ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä esiin-tyy tilastollisesti merkitsevä ero harvoin liikkuvien välillä (kuvio 40). Suurempi osa ulkomaalaistaustaisista lapsista liikkuu tunnin ajan *korkeintaan kahtena päivänä* viikossa verrattuna suomalaistaustaisiin lapsiin. Tämä ero on nähtävissä sekä tytöillä että pojilla. Toisaalta vähintään tunnin ajan *päivittäin liikkuvien* osalta ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten alakoulu-laisten välillä. Myös sukupuolittain tarkasteltuna ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat liikkuvat yhtä usein vähintään tunnin ajan päivässä kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa liikkumisen suhteen.

Kuvio 40. Tunnin päivässä liikkuvat (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäisessä kysymyksessä vastausvaihtoehdot ovat olleet erikseen viikon jokaiselta päivältä. Tähän kuvioon yhdistetty "0 päivänä", "1 päivänä" ja "2 päivänä" sekä "3 päivänä", "4 päivänä", "5 päivänä" ja "6 päivänä".

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

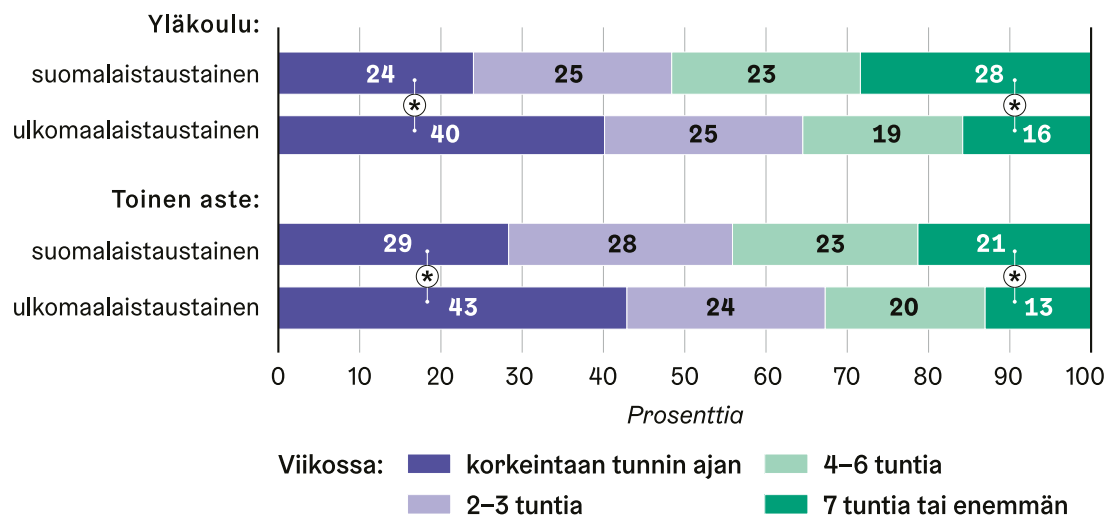
Yläkoululaisten osalta ei esiinny eroja päivittäin vähintään tunnin päivässä liikkuvien osalta, mutta tälläkin oppiasteella on nähtävissä sama ilmiö kuin alakoulussa. Useampi ulkomaalaistaustainen liikkuu tunnin verran *korkeintaan* kahtena päivänä viikossa suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 40). Ulkomaalaistaustaisista yläkoululais-tytöistä yhtä moni liikkuu tunnin ajan päivittäin kuin suomalaistaustaisista tytöistä, mutta useampi ulkomaalaistaustaisista tytöistä liikkuu tunnin ajan *korkeintaan* kahtena päivänä viikossa suomalaistaustaisiin verrattuna. Poikien välillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja liikkumisessa. Myöskään ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa liikkumisen yleisyydessä.

Toisen asteen opiskelijoiden osalta liikkuminen näyttäytyy eri tavalla kuin muilla oppiasteilla (kuvio 40). Suurempi osa ulkomaalaistaustaisista liikkuu vähintään tunnin ajan päivässä kuin suomalaistaustaisista. Samoin ulkomaalaistaustaiset pojat

liikkuvat tunnin ajan päivässä useammin kuin suomalaistaustaiset pojat. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa liikkumisen yleisyydessä, kuten ei myöskään ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kouluterveyskyselyssä nuorten liikkumista kartoitettiin myös toisella kysymyksellä, joka mittasi tarkemmin liikunnan harrastamista hengästyen ja hikoillen. Tämän kysymyksen osalta liikkuminen näyttäytyy eri tavoin kuin edellisessä kysymyksessä. Sekä yläkoulussa että toisella asteella harvempi ulkomaalaistaustainen nuori harrastaa liikuntaa hikoillen ja hengästyen suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 41). Sekä ulkomaalaistaustaiset pojat että tytöt molemmilla oppiasteilla liikkuvat harvemmin hengästyen ja hikoillen suomalaistaustaisiin poikiin ja tyttöihin verrattuna. Erot ovat kuitenkin vielä selkeämmät tyttöjen keskuudessa. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaisista yläkoululaistytöistä 48 prosenttia ei liiku kuin *korkeintaan tunnin ajan viikossa* hengästyen ja hikoillen, kun suomalaistaustaisten yläkoululaistytöjen osuus on 26 prosenttia. Kummallakaan oppiasteella liikkumisessa hengästyen ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 41. Harrastaa liikuntaa hengästyen ja hikoillen vapaa-ajalla (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

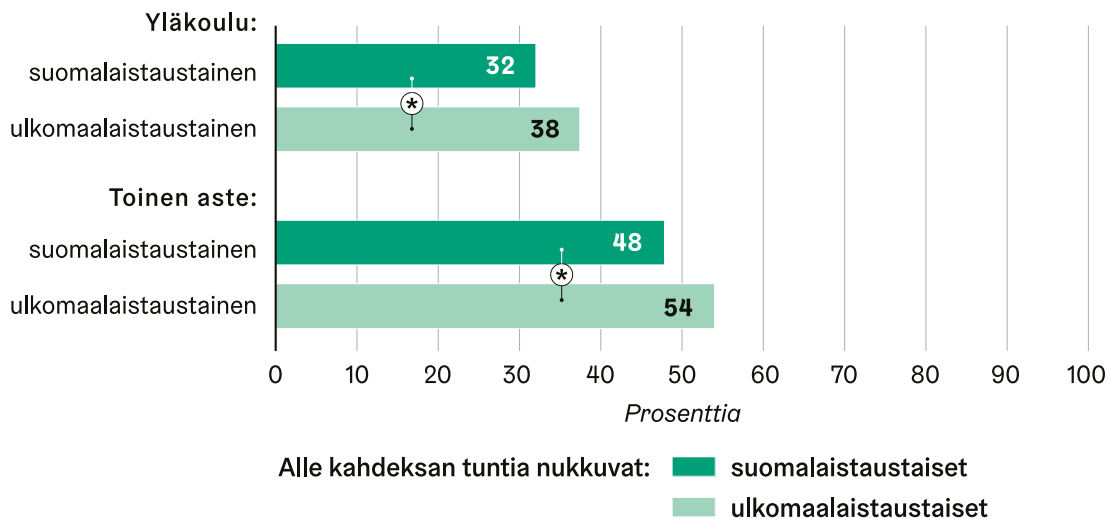
Alkuperäisen kysymyksen vastausvaihtoehdot "en yhtään", "puoli tuntia" ja "tunnin ajan" yhdistetty samaan.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset nukkuvat arkisin vähemmän kuin suomalaistaustaiset

Riittävän pitkä yöuni on lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen, hyvinvoinnin ja terveyden kannalta välttämätöntä. Unenpuute näyttäytyy elämänlaadussa monin tavoin, kuten väsymyksenä, keskittymiskyvyn puutteena, suorituskyvyn laskuna ja levottomuutena. Sopivan unen tarve vaihtelee yksilöllisesti, mutta nuorelle sopivaksi unentarpeeksi kasvun, kehityksen, oppimisen ja jaksamisen kannalta suositellaan keskimäärin 8–9 tuntia. (esim. Partinen 2007, Rimpelä & Rimpelä 2002.) Noin 70 prosenttia yläkoululaisista ja noin puolet toisen asteen opiskelijoista Helsingissä nukkuu kahdeksan tuntia tai enemmän arkena. Silti ulkomaalaistaustaiset nuoret nukkuvat yleisemmin *alle kahdeksan tuntia yössä* verrattuna suomalaistaustaisiin (kuvio 42). Ulkomaalaistaustaisten yleisempi unen vähyys on nähtävillä sekä yläkoulussa että toisella asteella. Samoin molemmilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset tytöt nukkuvat suomalais-
taustaisia tyttöjä yleisemmin alle kahdeksan tuntia öisin. Poikien osalta tilastollisesti merkitsevää eroa ei havaittu. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa unen määrässä kummallakaan oppiasteella.

Kuvio 42. Alle kahdeksan tuntia nukkuvat oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

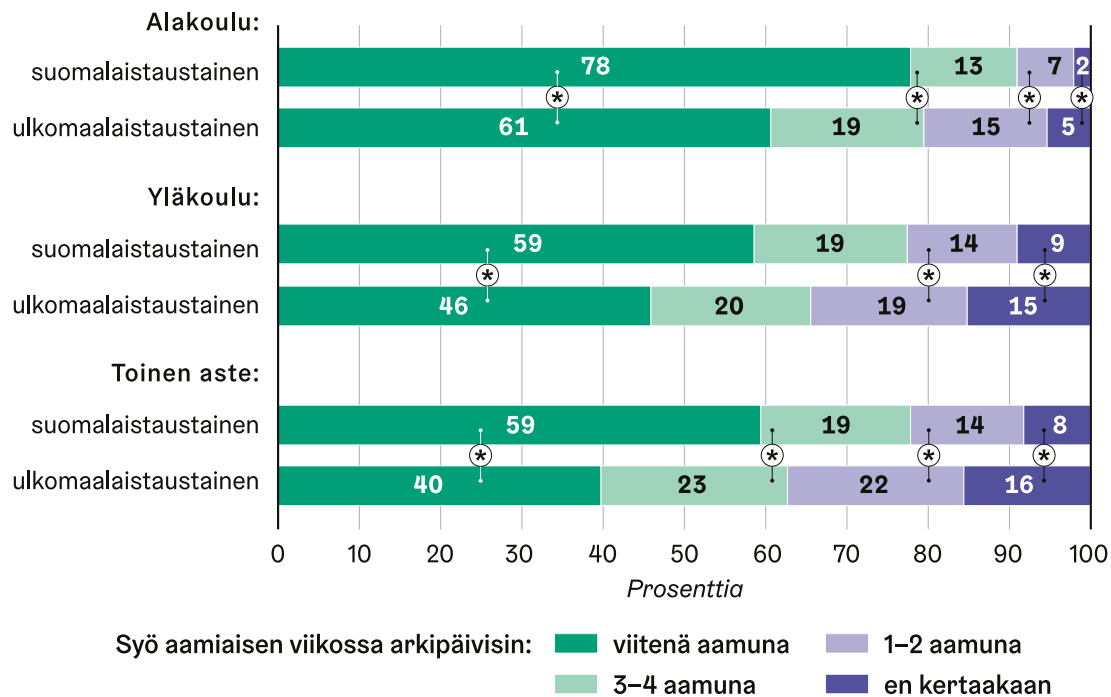
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaisilla on epäsäännöllisempi ateriarytmi

Aamiainen ja kouluateria muodostavat perustan monipuoliselle ja säännölliselle ateriarytmin toteutumiselle sekä edistävät terveellisten ruokatottumusten omaksumista. Säännöllinen ateriarytmi auttaa lasta ja nuorta jaksamaan arjessa sekä suojaa lihavuudelta. (Kouluruokailusuositus 2017; Jääskeläinen 2012; 2013.) Suurin osa alakoululaisista ja noin puolet yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista Helsingissä syö aamiaisen joka arkipäivä. Puolet yläkoululaisista ja runsas puolet toisen asteen opiskelijoista syö koululounaan päivittäin. Ateriarytmin osalta on havaittavissa sama ilmiö oppiasteesta riippumatta; ulkomaalaistaustaiset syövät aamiaisen ja nauttivat koululounaan harvemmin verrattuna suomalaistaustaisiin (kuviot 43 ja 44). Kyseiset erot ovat nähtävillä kaikilla oppiasteilla vertailtaessa sukupuolia ja syntyperää keskenään. Puolestaan ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa ateriarytmissä millään oppiasteella.

Kuvio 43. Aamiaisrytmi arkipäivisin (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

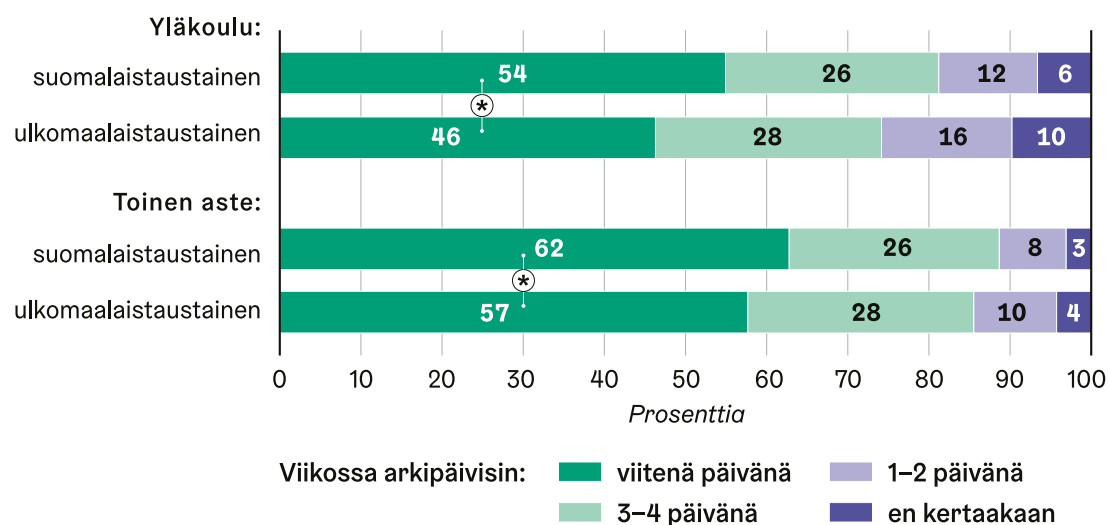
Aamiaisrytmiä kysyttiin kaikilta oppiasteilta, ja erot ovat samanlaiset kaikilla oppiasteilla. Harvempi ulkomaalaistaustainen lapsi tai nuori syö aamiaisen joka arkipäivä verrattuna suomalaistaustaisiin (kuvio 43). Ero näkyy selkeästi myös vertailtaessa vastauksia sukupuolittain. Harvempi ulkomaalaistaustainen tyttö tai poika syö aamiaisen joka arkipäivä verrattuna suomalaistaustaisiin tyttöihin ja poikiin.

Ulkomaalaistaustaisista yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista harvempi syö koululounaan joka arkipäivä suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 44). Yläkoulussa on selkeä ero sukupuolen ja syntyperän suhteen. Ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat syövät suomalaistaustaisia tyttöjä ja poikia harvemmin koululounaan joka arkipäivä. Toisella asteella ero koululounaan syömisessä esiintyy ainoastaan pojilla. Ulkomaalaistaustaiset toisen asteen opiskelijapojat syövät koululounaan päivittäin harvemmin kuin suomalaistaustaiset pojat.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten keskuudessa päivittäisten aterioiden syöminen jää väliin huolestuttavan monelta. Noin 22 prosenttia ulkomaalaistaustaisista yläkoululaisista, jotka eivät syö kertaakaan aamiaista arkiaamuisin, eivät myöskään syö kertaakaan koululounasta. Noin 10 prosenttia ulkomaalaistaustaisista toisen asteen opiskelijoista, jotka eivät syö kertaakaan aamiaista arkiaamuisin, eivät myöskään syö kertaakaan koululounasta.

Kuvio 44. Koululounaan syöminen (%)

oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveystietokeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

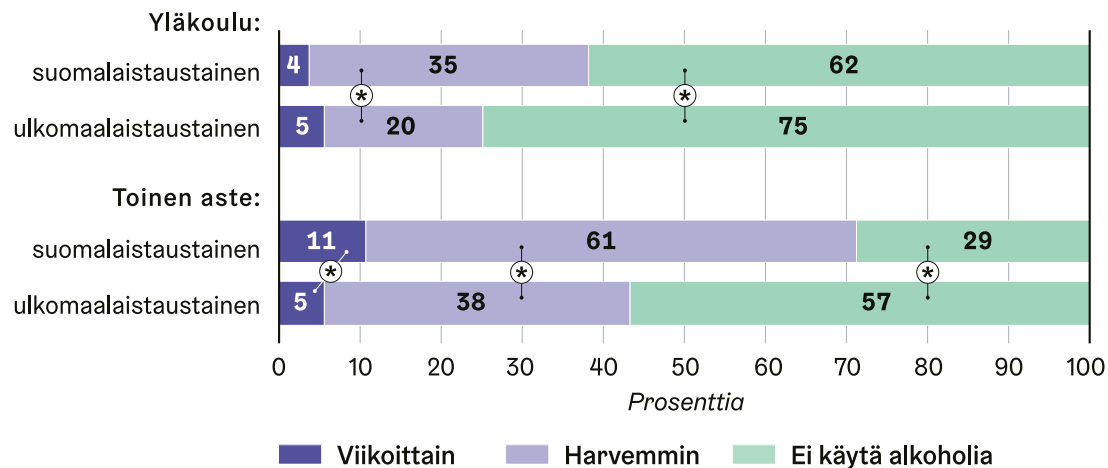
Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat useammin raittiita

Yläkouluikäisistä nuorista 64 prosenttia ei käytä alkoholia lainkaan, ja toisen asteen opiskelijoista kolmannes ilmoittaa olevansa raittiita. Kaikenikäisistä nuorista ulkomaalaistaustaiset ovat kuitenkin huomattavasti suomalaistaustaisia useammin raittiita (kuvio 45). Ero raittiudessa on todella suuri toisella astella opiskelevilla nuorilla (ulkomaalaistaustaisista 57 prosenttia on raittiita, kun vastaava osuus suomalaistaustaisilla on 29 prosenttia), mutta ero on tilastollisesti merkitsevä myös yläkoululaisilla.

Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista yläkoululaisista peräti 82 prosenttia ei käytä alkoholia. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset muistuttavat kuitenkin tässä suhteessa suomalaistaustaisia, ja raittiita on saman verran (noin kaksi kolmasosaa vastaajista). Toisella asteella raittiiden osuus on pienempi, mutta ulkomaalaistaustaiset ovat yhtä usein raittiita riippumatta siitä ovatko syntyneet Suomessa vai ulkomailla.

Raittiiden nuorten osuus ylipäättään on kasvanut 2010-luvulla selvästi. Peruskouluikäisissä on nyt 50 prosenttia enemmän raittiita kuin vuonna 2010, ja toisen asteen oppilailla kasvu on vieläkin suurempaa (Mäki 2020).

Kuvio 45. Alkoholia viikoittain käyttävien sekä raittiiden osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

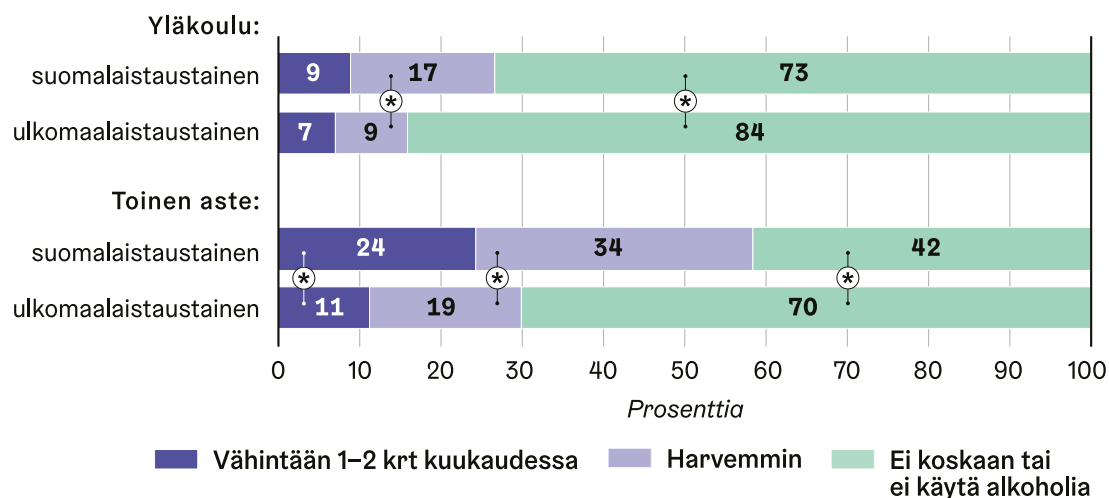
* Alkoholia viikoittain käyttävien osalta tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset nuoret myös ilmoittavat käyttävänsä alkoholia humalahakuisesti harvemmin kuin suomalaistaustaiset (kuvio 46). Etenkin toisen asteen opiskelijoilla ero on huomattava. Kun ulkomaalaistaustaisista hieman useampi kuin joka kymmenes juo itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuussa, on osuus suomalaisistaustaisilla nuorilla jopa neljännes.

Humalahakuinen juominen kuitenkin eroaa yläkoululaisilla maahanmuuton sukupolven mukaan samalla tavalla kuin alkoholinkäyttö ylipäättään. Etenkin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset juovat humalahakuisesti erittäin harvoin, mutta ulkomailla syntyneiden alkoholinkäyttö muistuttaa tältä osin suomalaistaustaisia. Sen sijaan toisella asteella eroa ei ulkomaalaistaustaisilla ole maahanmuuton sukupolven mukaan.

Kuvio 46. Humalahakuisesti juovien osuus (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tosi humalaan juomisen osalta tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

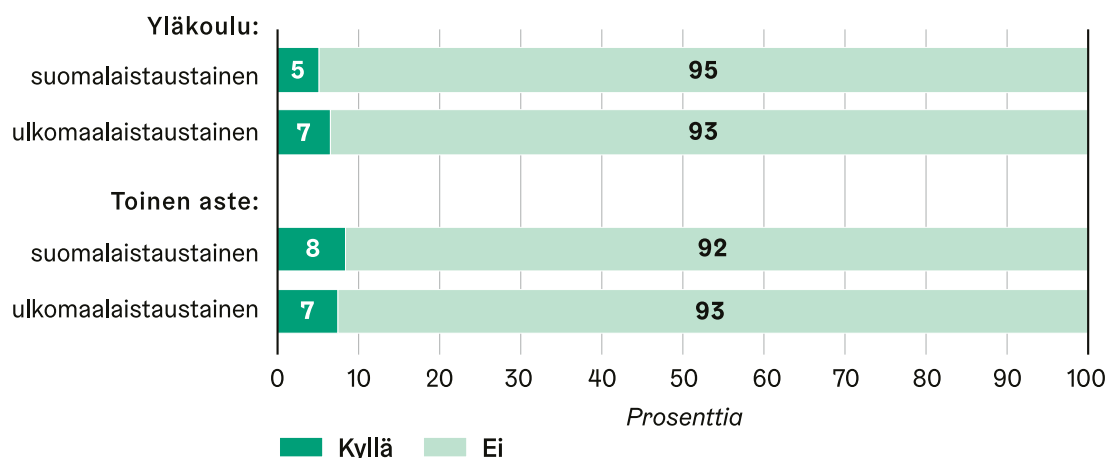
Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Nuorten päivittäistupakoinnissa on pieniä eroja syntyperän mukaan

Jos tarkastellaan minkä tahansa nikotiinipitoisen tupakkatuotteen päivittäistä käyttöä, niin helsinkiläisnuoret eivät eroa syntyperän mukaan toisistaan (kuvio 47). Koulusta riippuen noin 5–8 prosenttia nuorista käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta, ja pojilla käyttö on hieman tyttöjä yleisempää.

Toisella asteella tupakkatuotteiden käyttö on kuitenkin ammatillisessa oppilaitoksessa paljon yleisempää kuin lukiossa (Mäki 2018). Koska vuoden 2019 Kouluterveyskysely-aineistossa toisen asteen vastaajista huomattavasti suurempi osa oli lukiolaisia, tuloksissa painottuvat siis lukiolaisten vastaukset. Tarkempi tarkastelu osoitti, että ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista peräti 24 prosenttia käytti jotain tupakkatuotetta päivittäin. Käyttö oli suomalaistaustaisilla nuorilla yleisempää, vaikkakaan ero ei ammatillisten oppilaitosten vastaajien vähyyden takia ollut tilastollisesti merkitsevä.

Kuvio 47. Nikotiinipitoista tupakkatuotetta päivittäin käyttävien osuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

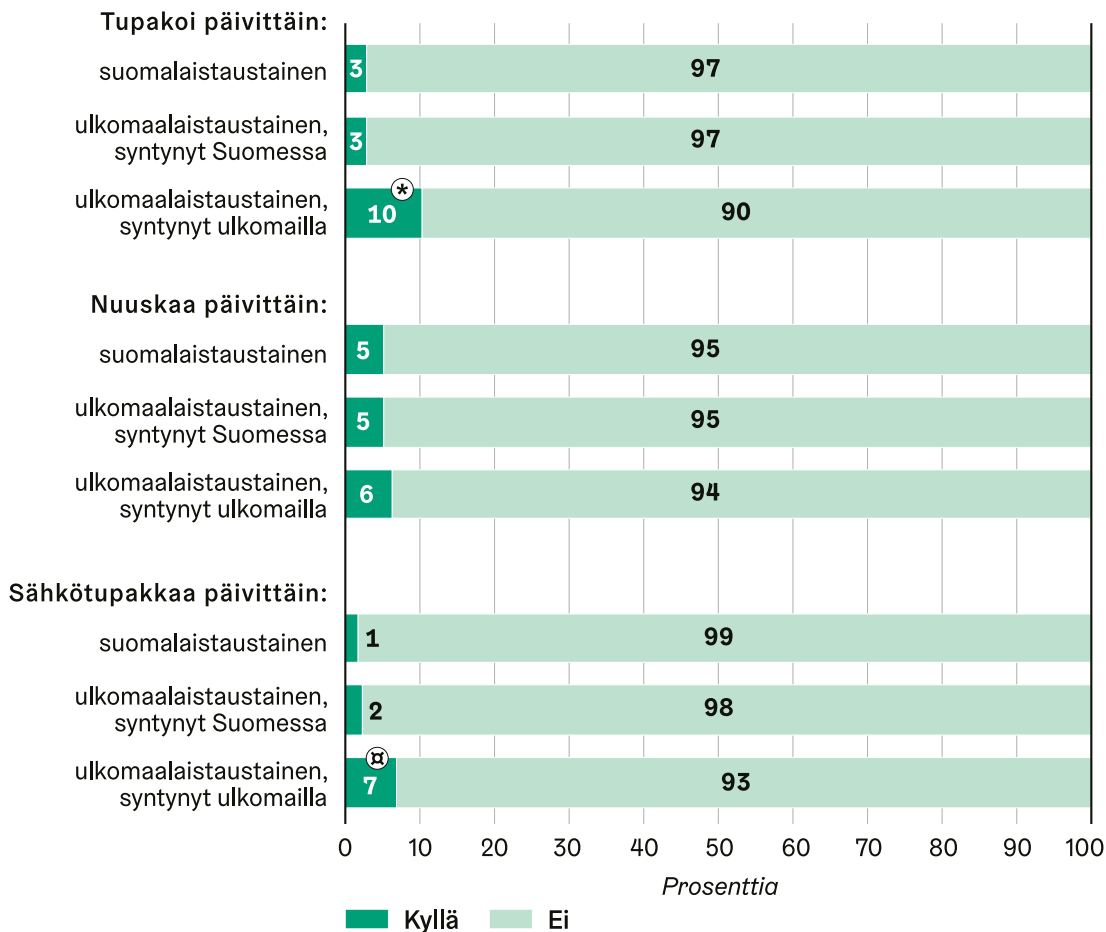

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Tarkempi tarkastelu osoittaa, että yläkouluikäisillä pojilla eroja löytyy maahanmuuton sukupolven mukaan. Ne ulkomaalaistaustaiset pojat, jotka ovat syntyneet ulkomailla, tupakoivat päivittäin yleisemmin – joka kymmenes heistä tupakoi päivittäin – kuin suomalaistaustaiset pojat tai ne ulkomaalaistaustaiset pojat, jotka ovat syntyneet Suomessa (kuviot 48). Myös sähkötupakan käytön osalta tämä ryhmä poikkeaa suomalaistaustaisista. Niin ikään päivittäisnuuskaamisessa on samankaltainen yhteys, vaikkakaan ero ei aivan ole tilastollisesti merkitsevä. Vastaavia eroja ei ole toisen asteen opiskelijoilla eikä tytöillä.

**Kuvio 48. Tupakkatuotteita päivittäin käyttävien osuus (%)
syntyperän mukaan, yläkouluikäiset pojat Helsingissä**

Yläkouluikäisistä pojista:

* Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset eroavat tilastollisesti merkitsevästi muista ryhmistä.

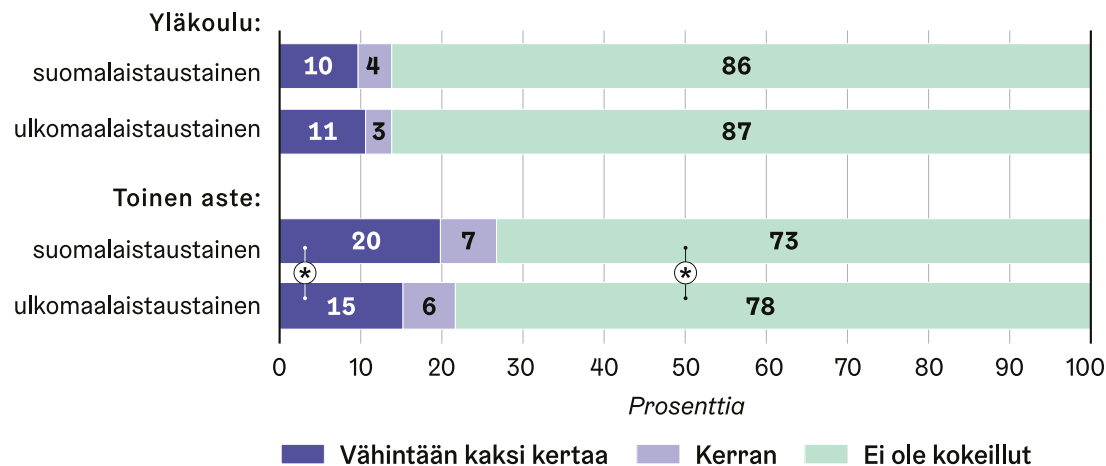
[†] Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset eroavat tilastollisesti merkitsevästi suomalaistaustaisista.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Kannabiksen kokeilu on yleisempää suomalaistaustaisilla

Kaikista Kouluterveyskyselyyn vastanneista helsinkiläisistä yläkoulun 8. ja 9.-luokkalaisista 14 prosenttia ilmoitti kokeilleensa kannabista ainakin kerran. Toisen asteen opiskelijoilla osuus oli 26 prosenttia. Yläkoulussa eroa ei ollut syntyperän mukaan, mutta toisella asteella kannabiskokeilut ja kannabistuotteiden käyttö ovat yleisempiä suomalaistaustaisilla – niin tytöillä kuin pojilla (kuvio 49). Tässä asiassa ulkomaalaistaustaisten välillä ei ollut eroa maahanmuuton sukupolven mukaan: ulkomailla syntyneillä kannabiksen käyttö oli yhtä yleistä kuin Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla.

Kuvio 49. Kannabista kokeilleiden osuus (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

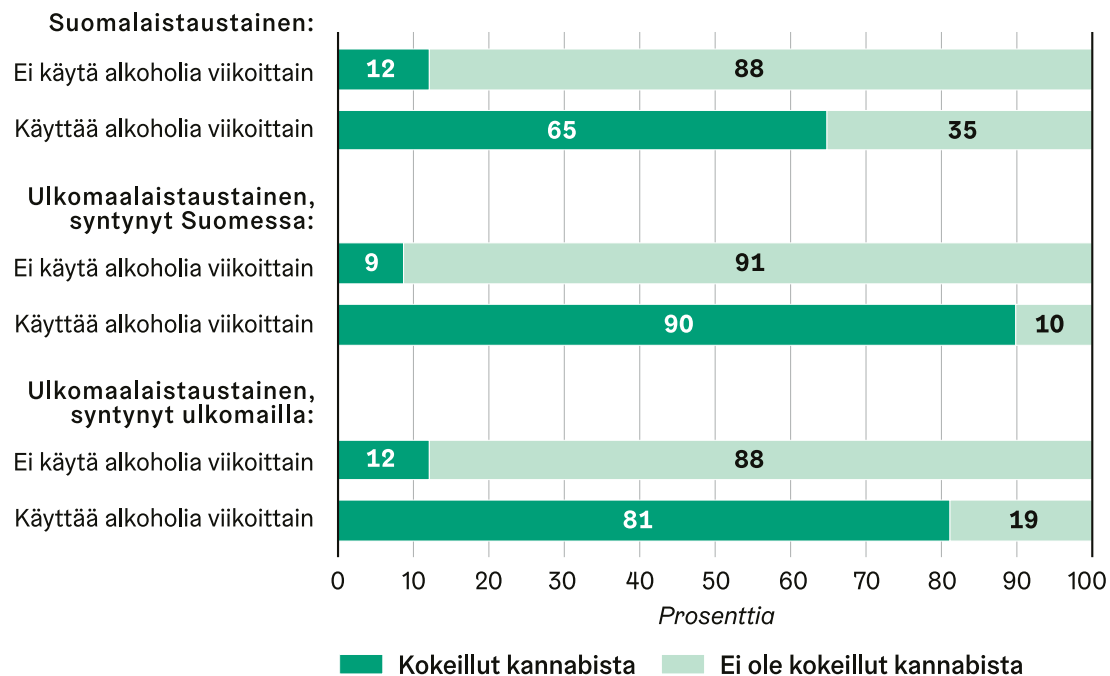
Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Alkoholia käyttävät ovat myös kokeilleet kannabista yleisemmin

Kannabiskokeilut ovat paljon yleisempiä niillä nuorilla, jotka juovat alkoholia säännöllisesti (kuvio 50). Etenkin yläkoululaisilla, joilla sekä alkoholin käyttö että kannabiskokeilut ovat harvinaisempia, yhteys on hyvin voimakas. Niistä suomalaistaustaisista yläkoululaisista, jotka käyttävät alkoholia viikoittain, 65 prosenttia on kokeillut kannabista. Vastaavasti nuorilla, jotka eivät käyttäneet alkoholia näin usein, osuus on 12 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisilla yhteys on vielä voimakkaampi: kannabiksen käyttö on vähäisempää, mutta se kasautuu vielä voimakkaammin niille nuorille,

jotka käyttävät alkoholia. Toisen asteen opiskelijoilla yhteys on samanlainen, mutta vähemmän voimakas, ja kannabista ovat kokeilleet yleisemmin myös ne nuoret, jotka eivät käytä alkoholia.

Kuvio 50. Kannabista kokeilleiden yläkoulussa opiskelevien osuus (%) syntyperän ja alkoholinkäytön mukaan Helsingissä

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

6 Sosiaaliset suhteet ja mielen hyvinvointi

Suvi Määttä

Keskeiset tulokset:

- Ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisiin verrattuna useammin ystävien puutetta.
- Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin suomalaistaustaiset. Muilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset eivät koe ollenkaan yksinäisyyttä useammin kuin suomalaistaustaiset.
- Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten keskusteluyhteys vanhempien kanssa on jakautunutta. Ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista yhtä suuri osa kokee keskusteluyhteyden vanhempien kanssa hyväksi. Toisaalta ulkomaalaistaustaisista useampi kokee, että heillä on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa.
- Ulkomaalaistaustaiset yläkoululaiset kokevat osallisuutta yhtä vahvasti kuin suomalaistaustaiset, mutta toisella asteella suomalaistaustaiset kokevat voimakkaampaa osallisuutta kuin ulkomaalaistaustaiset.
- Suomalaistaustaisiin verrattuna ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla on harvemmin jokin viikoittainen harrastus.
- Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin mielialaan liittyviä ailahteluja.
- Suomalaistaustaisiin verrattuna harvempi ulkomaalaistaustainen lapsi tai nuori kokee, että hän voi keskustella koulussa jonkun luotettavan aikuisen kanssa.

Ulkomaalaistaustaiset kokevat useammin läheisten ystävien puutetta

Ystävät ja kaverit ovat lapsille ja nuorille tärkeitä sosiaalisia suhteita, joiden kanssa jaetaan arjen ilot ja murheet sekä opetellaan keskeisiä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Ystävien puute sen sijaan heijastuu laaja-alaisesti lasten ja nuorten fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Ystävien puute on esimerkiksi yhteydessä

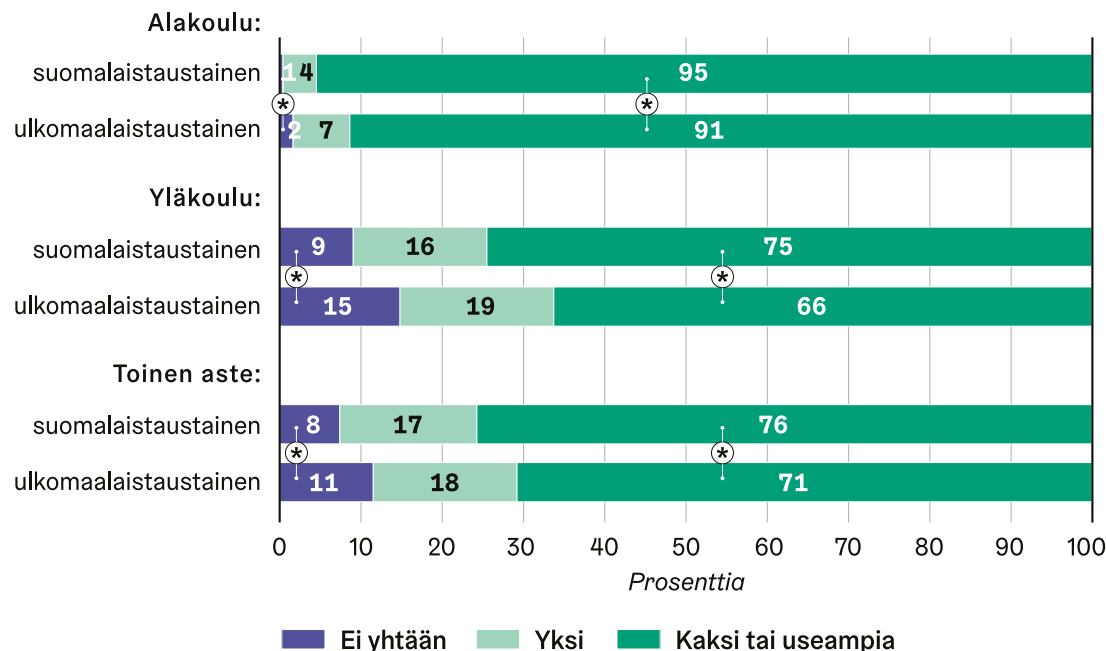
heikompaan terveydentilan kokemukseen, ylipainoisuuteen, ahdistuneisuusoireiluun, väsymykseen, matalampaan liikkumisaktiivisuuteen, koulukiusaamiseen ja oppimisvaikeuksiin. (Halme ym. 2015; Junttila 2015.) Suurimmalla osalla helsinkiläisistä lapsista ja nuorista on ainakin yksi läheinen ystävä, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioista. Silti ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ovat kaikilla oppiasteilla suomalaistaustaisiin verrattuna useammin ilman läheistä ystävää (kuvio 51). Varsinkin ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat muita useammin, että heillä ei ole ystäviä. Seuraavaksi ystävyyttä tarkastellaan oppiasteittain tarkemmin.

Ystävien puute on erittäin harvinaista alakoulussa, mutta silti suomalaistaustaisiin verrattuna useampi ulkomaalaistaustainen alakoululainen kokee, ettei heillä ole ystäviä. Siinä missä ulkomaalaistaustaiset alakoululaispojat kokevat suomalaistaustaisia poikia useammin, ettei heillä ole yhtään hyvää ystävää, tyttöjen välillä ei esiinny eroa. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei esiinny myöskään tilastollisesti merkitsevää eroa ystävydessä. Sen sijaan on yleisempää, että ulkomaalaistaustaisella alakoululaisella on yksi hyvä ystävä kuin suomalaistaustaisella, kun taas suomalaistaustaisella on monta hyvää ystävää yleisemmin kuin ulkomaalaistaustaisella.

Ystävien puute on yleisintä yläkoulussa, ja alakoulun tapaan se on yleisempää ulkomaalaistaustaisten parissa kuin suomalaistaustaisilla (kuvio 51). Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat enemmän ystävien puutetta kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Samoin sukupuolen ja syntyperän väliset erot ovat selkeät. Ulkomaalaistaustaiset pojat ja tytöt kokevat ystävien puutetta useammin kuin suomalaistaustaiset pojat ja tytöt. Suomalaistaustaiset yläkoululaiset kokevat myös useammin, että heillä on useampi hyvä ystävä, kuin ulkomaalaistaustaiset yläkoululaiset.

Myös toisella asteella ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia enemmän ystävien puutetta, kun taas useampi suomalaistaustainen opiskelija kokee, että heillä on useampi läheinen ystävä ulkomaalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 51). Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ystävien määrässä. Päinvastoin kuin muilla oppiasteilla ystävien määrässä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten poikien välillä. Ulkomaalaistaustaiset tytöt kuitenkin kokevat suomalaistaustaisia tyttöjä enemmän ystävien puutetta.

Kuvio 51. Läheiset ystävät (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alakoululaisilta kysyttiin, "kuinka monta hyvää kaveria heillä on", kun muilla oppiasteilla, "kuinka monta läheistä ystävää heillä on". Kuvioon on yhdistetty yläkoululaisten ja toisen asteen osalta vastausvaihtoehdot "2 ystävää" ja "useampi hyvä ystävä".

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin yksinäisyyttä

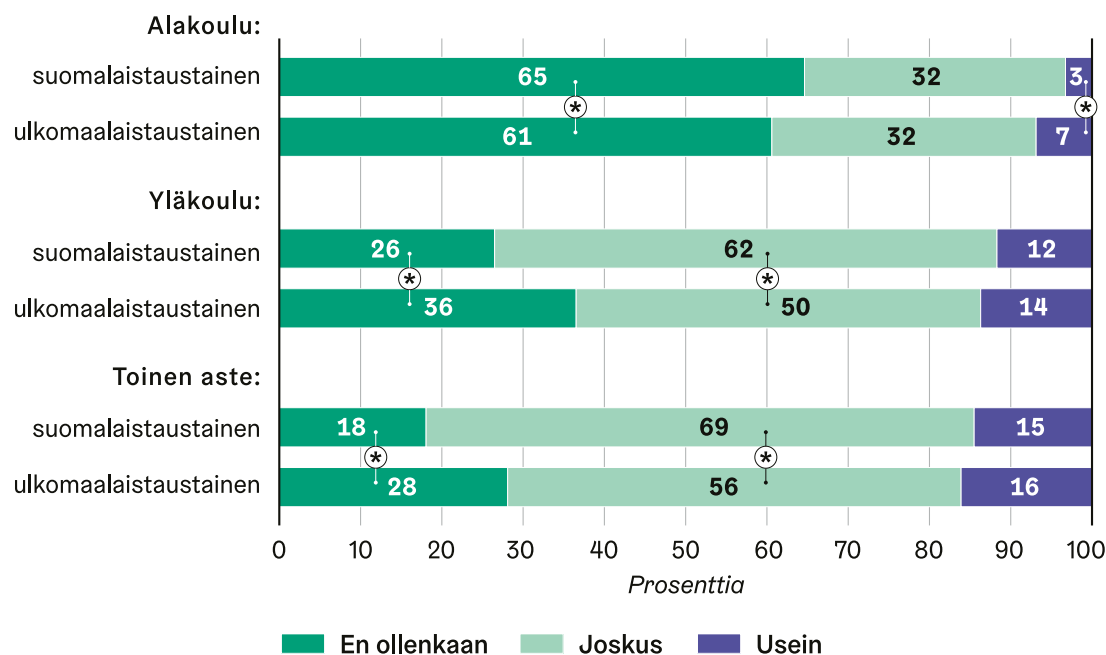
Yksinäisyyden tunne on lapsen ja nuoren henkilökohtainen kokemus, mikä voi olla väliaikaista esimerkiksi olosuhteiden muuttumisen seurauksena, mutta myös pitkäaikaista. Varsinkin pitkäaikainen yksinäisyys heikentää lapsen ja nuoren hyvinvointia ja on riskitekijä psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle. (Junttila 2015.) Kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten yksinäisyyttä kartoitettiin kysymällä, kuinka usein lapsi tai nuori tuntee itsensä yksinäiseksi. Yksinäisyyden kokemus on yleisempää ylemmillä oppiasteilla Helsingissä, ja suurin osa nuorista yläkoulussa ja toisella asteella kokee ainakin joskus yksinäisyyttä. Seuraavaksi yksinäisyyttä tarkastellaan oppiasteittain.

Yksinäisyyden kokemus on harvinaista alakoululaisten parissa. Silti ulkomaalaistaustainen alakoululainen kokee useammin yksinäisyyttä kuin suomalaistaustainen alakoululainen (kuvio 52). Sukupuolen ja syntyperän välinen tarkastelu puolestaan

osoittaa, että sekä ulkomaalaistaustaiset pojat että tytöt potevat yksinäisyyttä enemmän kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa yksinäisyyden kokemuksessa.

Yläkoulussa yhtä suuri osuus ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista kokee itsensä usein yksinäiseksi (kuvio 52). Sen sijaan itsensä joskus tai ei koskaan yksinäiseksi kokevien välillä on eroja syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaisista useampi kokee, ettei ole koskaan yksinäinen, kun taas suomalaistaustaiset kokevat useammin olevansa yksinäisiä joskus. Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei havaita tilastollisesti merkitsevää eroa yksinäisyyden kokemuksessa. Ulkomaalaistaustaiset pojat potevat yksinäisyyttä useammin kuin suomalaistaustaiset pojat. Tyttöjen välillä ei esiinny eroa.

Kuvio 52. Yksinäisyys (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Yläkoululaisten ja toisen asteen lomakkeen vastausvaihtoehtoja on yhdistetty vastaamaan alakoululaisten lomaketta: alkuperäiset vaihtoehdot "hyvin harvoin" ja "joskus" yhdistetty joskus-vaihtoehtoon sekä alkuperäiset "melko usein" ja "jatkuvasti" on yhdistetty usein-vaihtoehtoon.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Toisella asteella yksinäisyyden kokemus näyttäytyy melko samanlaisena kuin yläkoulussa. Ulkomaalaistaustaisista useampi kokee, ettei ole ollenkaan yksinäinen, mutta suomalaistaustaiset kokevat ulkomaalaistaustaisiin verrattuna useammin olevansa yksinäisiä joskus. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa usein itsensä yksinäiseksi kokevien keskuudessa. Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei havaita eroa yksinäisyyden kokemuksen yleisyydessä, kuten ei myöskään tarkasteltaessa sukupuolen ja syntyperän mukaan.

Ulkomaalaistaustaisilla on haasteita keskusteluyhteydessä vanhempiensa kanssa

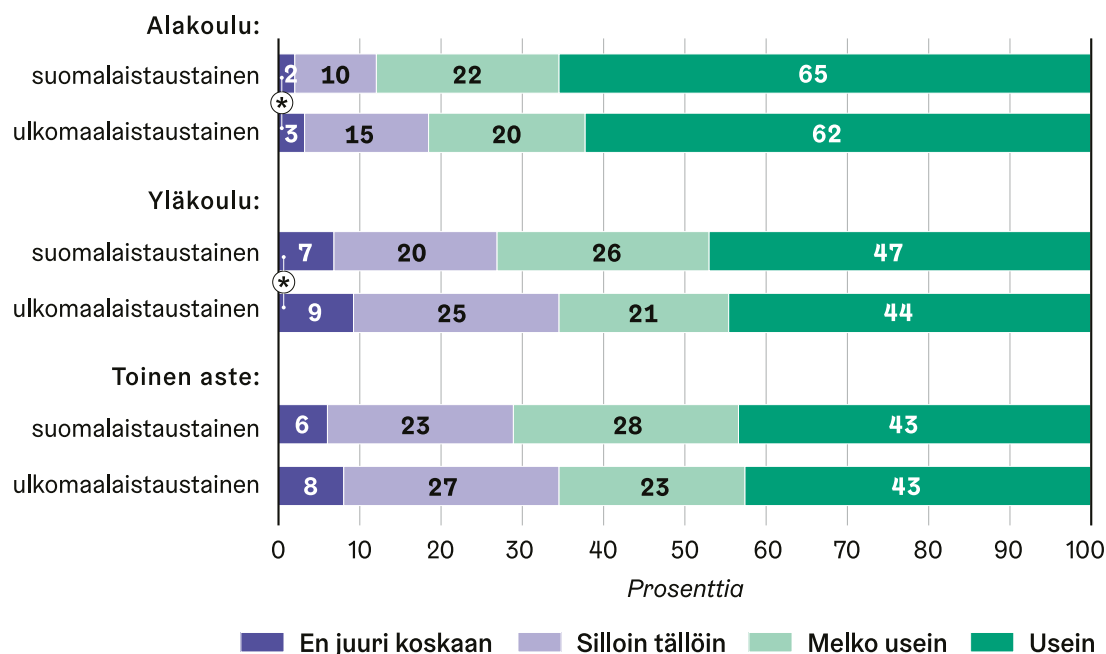
Avoimet ja keskustelevat välit vanhempien kanssa on yksi keskeinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin perusta, joka voi suojata ajautumiselta ikävyvyyksiin tai ennaltaehkäistä yksinäisyyden kokemusta. Keskusteluyhteys vanhempien kanssa onkin parantunut pitkin 2010-lukua Kouluterveyskyselyn mukaan. (Määttä 2019; THL 2019.) Silti useampi ulkomaalaistaustainen lapsi ja nuori alakoulussa ja yläkoulussa kokee keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 53). Millään oppiasteella ei kuitenkaan esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa hyvässä keskusteluyhteydessä eli ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret kokevat keskusteluyhteyden hyväksi yhtä usein kuin suomalaistaustaiset lapset ja nuoret. Seuraavaksi tarkastellaan vuorovaikutusta vanhempien kanssa vielä tarkemmin oppiasteittain. Keskusteluyhteyttä peilataan kahdesta eri näkökulmasta eli tarkastellaan lapsia ja nuoria, jotka eivät juuri koskaan keskustele vanhempiensa kanssa ja niitä, jotka keskustelevat usein vanhempiensa kanssa.

Alakoulun oppilaista useampi ulkomaalaistaustainen ei keskustele juuri koskaan vanhempien kanssa verrattuna suomalaistaustaisiin (kuvio 53). Keskusteluvaikeuksissa vanhempien kanssa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä. Ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat keskusteluvaikeuksia enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat, mutta tyttöjen välillä ei esiinny eroa. Hyvässä keskusteluyhteydessä vanhempien kanssa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja syntyperän mukaan.

Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisilla on enemmän keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 53). Keskusteluvaikeuksia esiinny enemmän ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla kuin Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla. Lisäksi ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat keskusteluvaikeuksia useammin, ja he määrittävät keskusteluyhteyden hyväksi harvemmin suomalaistaustaisiin poikiin verrattuna. Muuten syntyperän mukaisia eroja ei esiinny keskusteluvaikeuksissa tai hyvässä keskusteluyhteydessä vanhempien kanssa. Toisen asteen osalta on havaittavissa ainoastaan yksi tilastollisesti merkitsevä ero

keskusteluyhteydessä vanhempien kanssa. Useampi ulkomaalaistaustainen poika kokee keskusteluvaikeuksia suomalaistaustaisiin poikiin verrattuna.

Kuvio 53. Keskusteluyhteys vanhempien kanssa (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

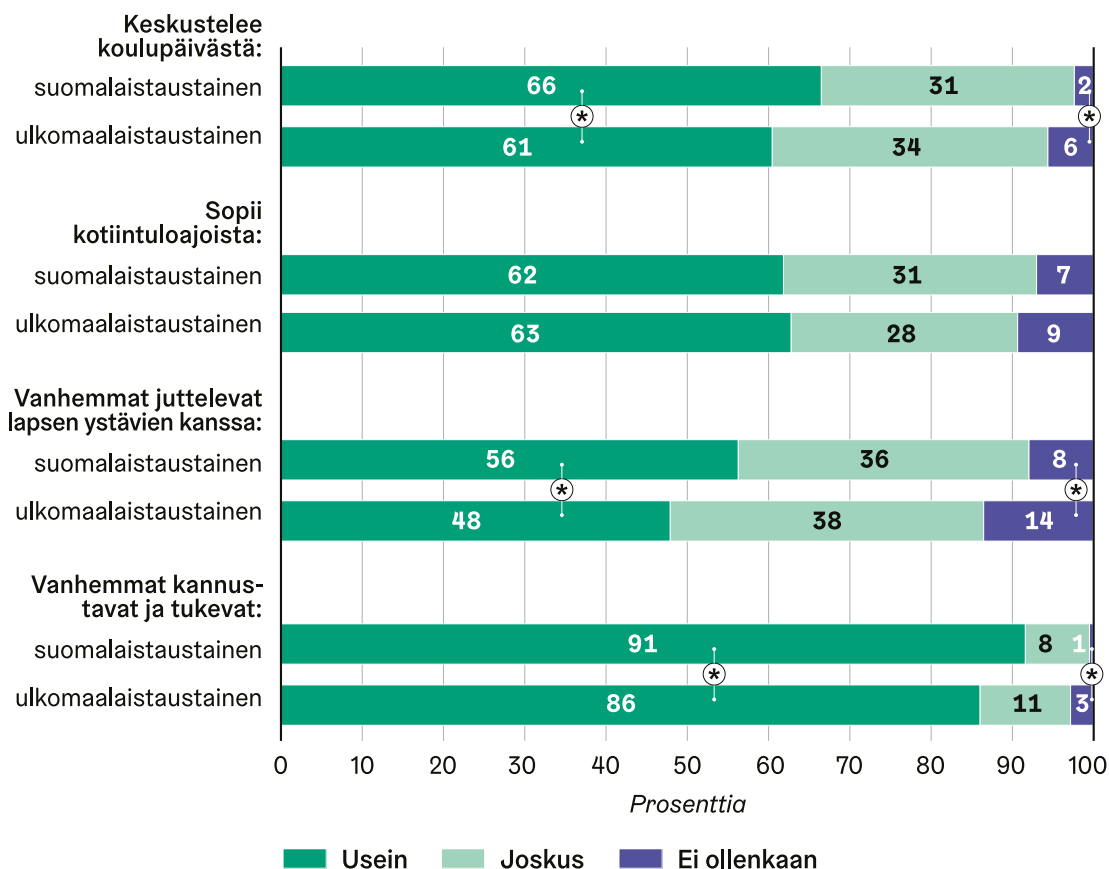

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Alakoululaisten vuorovaikutusta vanhempiensa kanssa kartoitettiin Kouluterveyskyselyssä tarkemmin kuin muilla oppiasteilla. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin lasten kokemusta siitä, kuinka usein vanhemmat keskustelevat koulupäivästä heidän kanssaan, sopivat kotiintuloajoista, juttelevat lapsen ystävien kanssa tai kannustavat ja tukevat heitä. Suurin osa sekä ulkomaalaistaustaisista että suomalaistaustaisista lapsista kokee, että heidän vanhempansa kannustavat, keskustelevat koulupäivästä sekä sopivat kotiintuloajoista usein tai joskus heidän kanssaan. Silti alakoululaisten välillä esiintyy eroja vuorovaikutuksen yleisyydessä syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset lapset keskustelevat koulupäivästä vanhempiensa kanssa harvemmin kuin suomalaistaustaiset lapset (kuvio 54). Samoin ulkomaalaistaustaiset lapset kokevat harvemmin, että vanhemmat kannustavat heitä tai vanhemmat juttelevat lasten ystävien kanssa. Kotiintuloajoista sovitaan yhtä usein sekä ulkomaalaistaustaisissa että suomalaistaustaisissa perheissä.

Kuvio 54. Alakoululaisten käsityksiä suhteista vanhempiinsa (%)
syntyperän mukaan Helsingissä

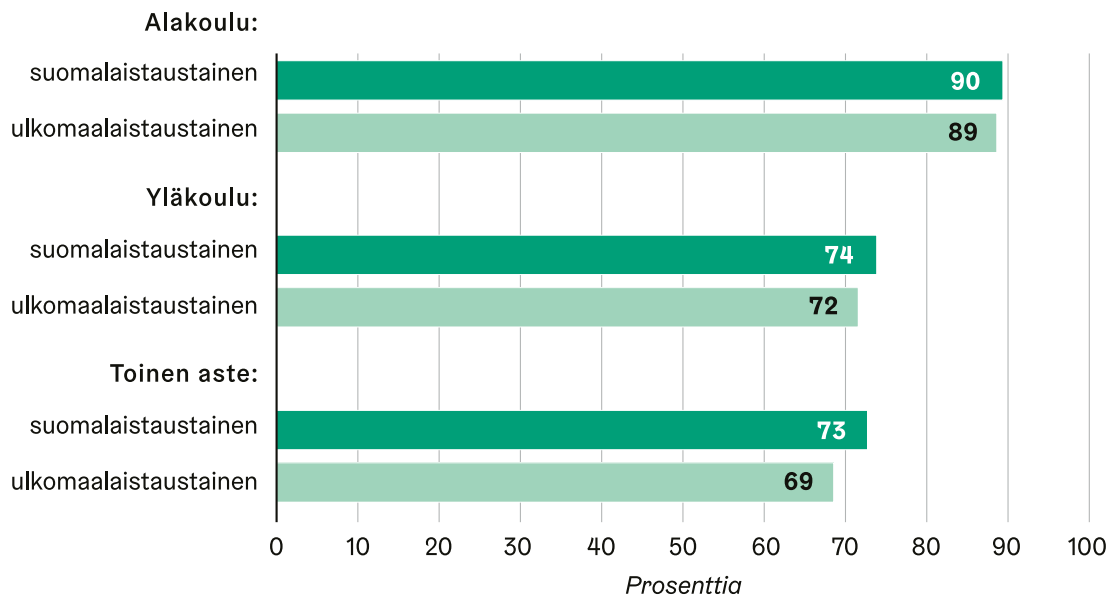
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset kokevat tyytyväisyyttä elämään ja osallisuutta yhteiskuntaan

Kouluterveyskyselyssä selvitetään myös sitä, kuinka tyytyväisiä lapset ja nuoret ovat omaan elämäänsä. Yleisintä elämään tyytyväisyys on alakoulussa. Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset, yläkoululaiset ja toisen asteen opiskelijat ovat yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin suomalaistaustaiset (kuvio 55).

Kuvio 55. Elämään tyytyväisyys (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

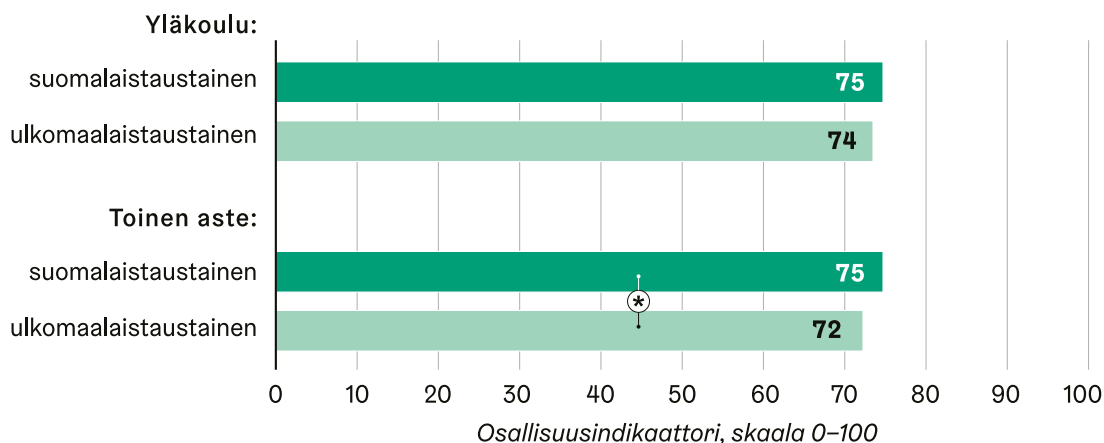
Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulun ja toisen asteen Kouluterveyskyselyssä oli vuonna 2019 osana kysymyspatteristo, jolla kartoitettiin nuorten osallisuutta (Osallisuusindikaattori, Experiences of Social Inclusion Scale, ESIS). Se muodostui kymmenestä väittämästä, jotka mitta-sivat uskoa omiin toimintamahdollisuuksiin, sosiaalista vuorovaikutusta sekä merki-tyksellisuuden kokemusta. Indikaattorin taustalla on kokonaisvaltainen käsitys osal-lisuudesta kuulumisena ja kuulluksi tulemisena. Tämä tarkoittaa sitä, että osallinen nuori kokee, että hän voi vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin ja että hän pääsee osalliseksi yhteisestä hyvästä. Osallinen nuori uskoo myös mahdollisuuk-siensa olemassaoloon. Indikaattorin kymmenen väittämää pisteytetään ja summataan, ja laskukaavan avulla muodostetaan jatkumo, jonka toinen ääripää (arvo 0) edustaa osattomuutta ja toinen ääripää (arvo 100) osallisuutta. (Isola, A-M 2017; THL.)

Helsingiläisnuorten osallisuusindikaattorin keskiarvo syntyperästä riippumatta on 74,5. Yläkoululaisten osalta osallisuuden kokemuksessa ei olekaan tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisen ja suomalaistaustaisten välillä (kuvio 56). Osallisuuden suhteen on kuitenkin havaittavissa tilastollisesti merkitsevä ero maa-hanmuuton sukupolven suhteen: ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset koke-vat osallisuuden heikommaksi kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Sukupuolen ja syntyperän mukaan tarkasteltuna eroa osallisuuden kokemuksessa ei esiinny.

Toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa suomalaistaustaiset kokevat vahvempaa osallisuutta kuin ulkomaalaistaustaiset (kuvio 56). Suomalaistaustaiset tytöt kokevat vahvempaa osallisuutta kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt, mutta poikien välillä eroa ei esiinny. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa osallisuuden kokemuksessa.

Kuvio 56. Osallisuusindikaattori (skaala 0–100)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

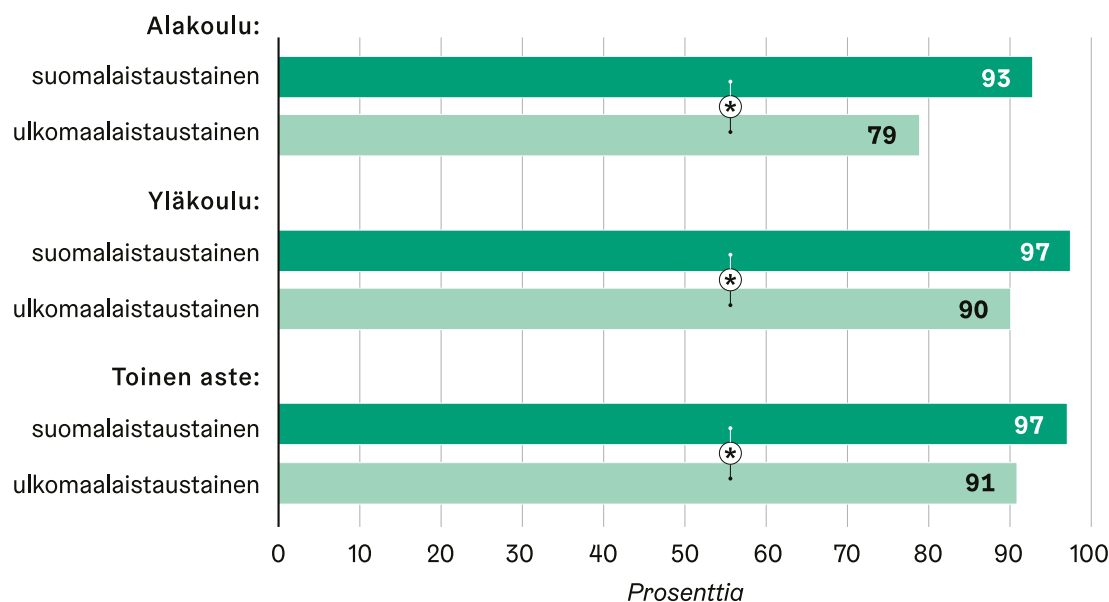
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Harvemmalla ulkomaalaistaustaisella on jokin viikoittainen harrastus

Harrastukset ja mielekäs vapaa-ajanvietto kouluajan ulkopuolella voivat tuottaa nuorelle onnistumisen elämyksiä, uusia taitoja ja ystävyyssuhteita. Harrastukset voivat olla keskeinen voimavara ja tarjota vaihtelua arkeen ja koulutyöhön. Lapsille ja nuorille vapaa-ajalla tehtävää mielekästä toimintaa voi olla monenlaista, kuten liikunta, lemmikin hoito, kirjojen luku tai koodaaminen. Suurimmalla osalla helsinkiläislapsista ja -nuorista onkin jokin mielekäs vapaa-ajantoiminto tai harrastus, jota he tekevät viikoittain. Silti harvemmalla ulkomaalaistaustaisella lapsella ja nuorella on jokin viikoittainen harrastus suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 57). Tämä ero on nähtävillä kaikilla oppiasteilla. Ero on myös nähtävillä sukupuolen ja syntyperän mukaan kaikilla oppiasteilla. Seuraavaksi tarkastellaan harrastuksia ja vapaa-ajan toimintoja oppiasteittain.

Kuvio 57. Viikoittainen harrastus (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

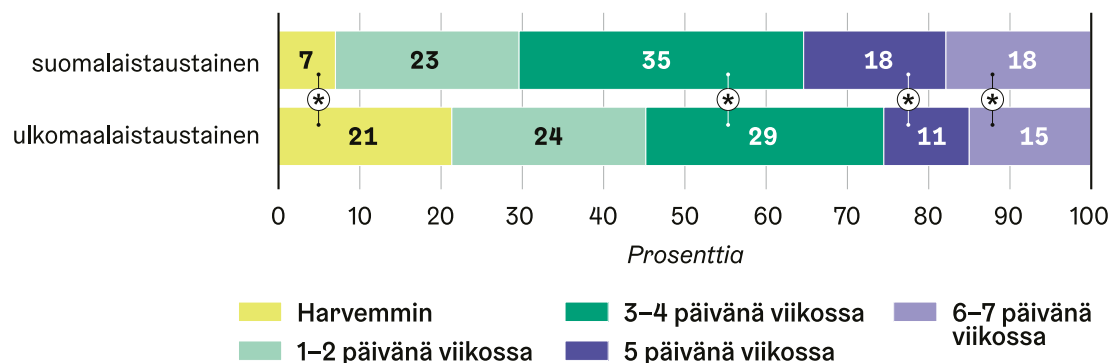
* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alakoulussa kysymys oli: "Kuinka usein harrastat jotain?" Tarkastelussa ovat ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet harrastavansa jotain viikoittain. Yläkoulussa ja toisella asteella kysymys oli: "Kuinka usein teet seuraavia asioita koulun ulkopuolella?". Vastausvaihtoehtoja oli yhteensä 15. Tarkastelussa ovat ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet harrastavansa vähintään yhtä vaihtoehtoa viikoittain.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Alakoulun Kouluterveyskyselyssä kysytään ainoastaan harrastusaktiivisuutta eli kuinka usein lapsi harrastaa jotain. Harrastusaktiivisuudessa on nähtävissä tilastollisesti merkitsevä ero syntyperän mukaan. Ulkomaalaistaustaiset harrastavat harvemmin kuin suomalaistaustaiset (kuvio 58). Kun vertaillaan sukupuolittain, ulkomaalaistaustaiset pojat harrastavat harvemmin suomalaistaustaisiin poikiin verrattuna, mutta eroa ei esiinny 6–7 päivänä viikossa harrastavien välillä syntyperän ja sukupuolen mukaan. Samoin ulkomaalaistaustaiset tytöt harrastavat harvemmin suomalaistaustaisiin tyttöihin verrattuna, mutta yhtä usea ulkomaalaistaustainen tyttö kuin suomalaistaustainen tyttö harrastaa jotain 6–7 päivänä viikossa. Harrastusaktiivisuudessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 58. Alakoululaisten harrastusaktiivisuus syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

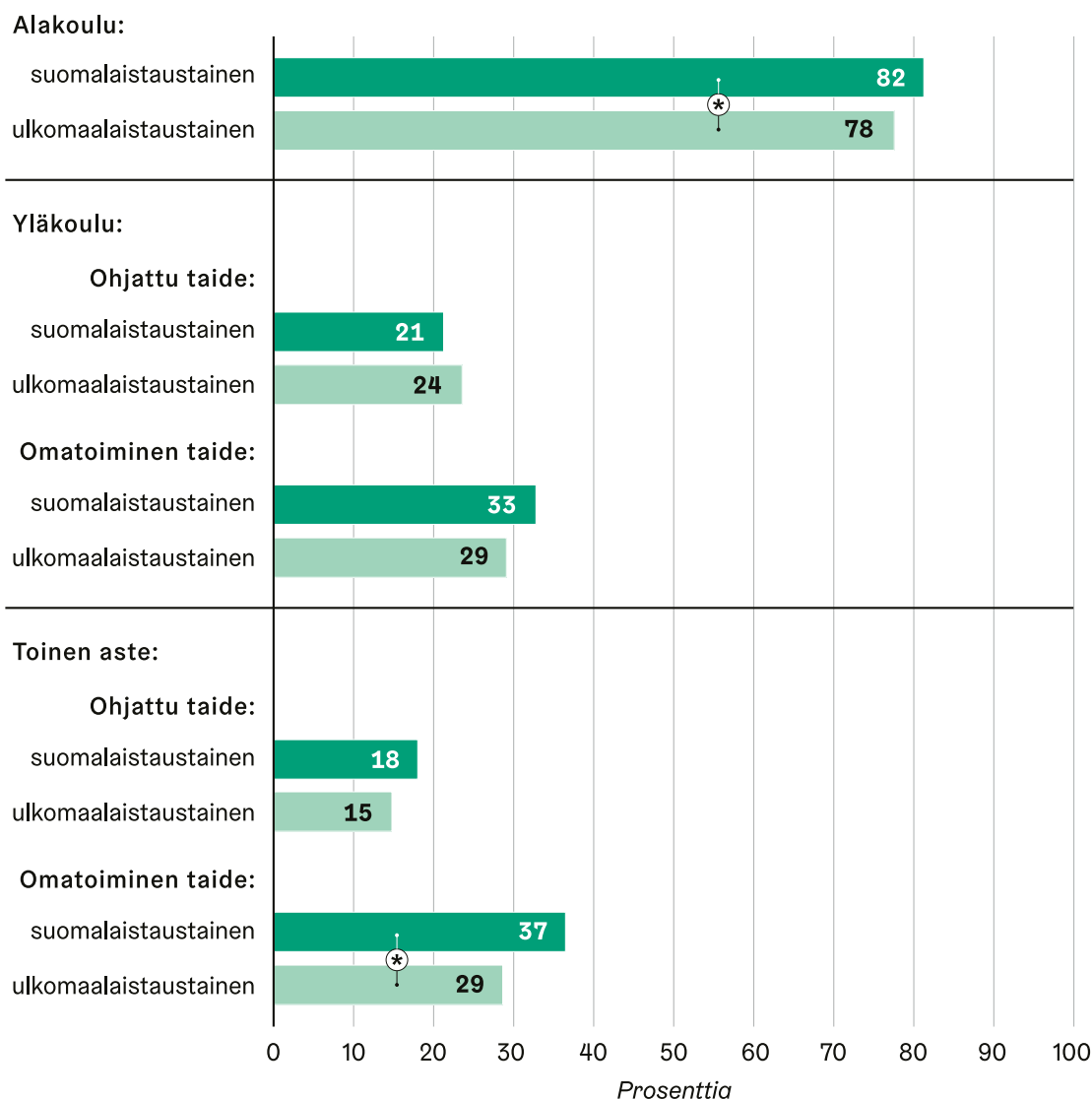
Yläkoululaisilta ja toisen asteen opiskelijoilta kysyttiin Kouluterveyskyselyssä tarkemmin, kuinka usein he harrastivat tiettyjä harrastuksia viidestätoista eri vaihtoehdosta. Pääsääntöisesti riippumatta oppiasteesta samat harrastukset ovat yleisempiä ulkomaalaistaustaisten keskuudessa verrattuna suomalaistaustaisiin ja päinvastoin (liite 1). Ulkomaalaistaustaiset harrastavat kirjojen lukemista, runojen ja kertomuksien kirjoittamista, elokuvissa ja teattereissa käymistä, käsitöiden ja puutöiden tekemistä, koodaamista ja ohjelmointia, animaatioiden ja videoiden tekemistä sekä mediasisältöjen julkaisemista bloggaamalla, vloggaamalla tai tubettamalla useammin kuin suomalaistaustaiset. Lisäksi yläkoulussa ulkomaalaistaustaiset harrastavat useammin piirtämistä kuin suomalaistaustaiset. Suomalaistaustaiset harrastavat liikuntaa ja lemmikkien hoitamista useammin kuin ulkomaalaistaustaiset. Yläkoulussa suomalaistaustaiset harrastavat pelaamista kännykällä, tietokoneella tai tabletilla sekä järjestö- tai kerhotoimintaa useammin kuin ulkomaalaistaustaiset. Yhtä suosittua suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten keskuudessa molemmilla oppiasteilla ovat musiikki ja näytteleminen.

Taiteen harrastaminen on yleisintä alakoululaisilla

Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin tarkemmin myös taiteen harrastamista. Taiteen ja kulttuurin harrastaminen tarkoitti hyvin laaja-alaisesti esimerkiksi kaikkea piirtämistä, kirjoittamista, koodaamista, musiikkia, valokuvaamista tai elokuvien katselua tai museoissa käymistä. Taideharrastus on yleisintä alakoululaisten parissa, mutta silti harvempi ulkomaalaistaustainen alakoululainen harrastaa viikoittain taidetta ja kulttuuria suomalaistaustaisiin verrattuna (kuvio 59). Nuorilta kysyttiin erikseen ohjatun ja omatoimisen kulttuurin harrastamista. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten välillä ei esiinny eroa sen kummempin ohjatun kuin

omatoimisenkaan kulttuurin harrastamisessa. Toisella asteella ulkomaalaistaustaiset harrastavat omatoimisesti kulttuuria harvemmin kuin suomalaistaustaiset.

**Kuvio 59. Taiteen harrastaminen viikoittain (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä**

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

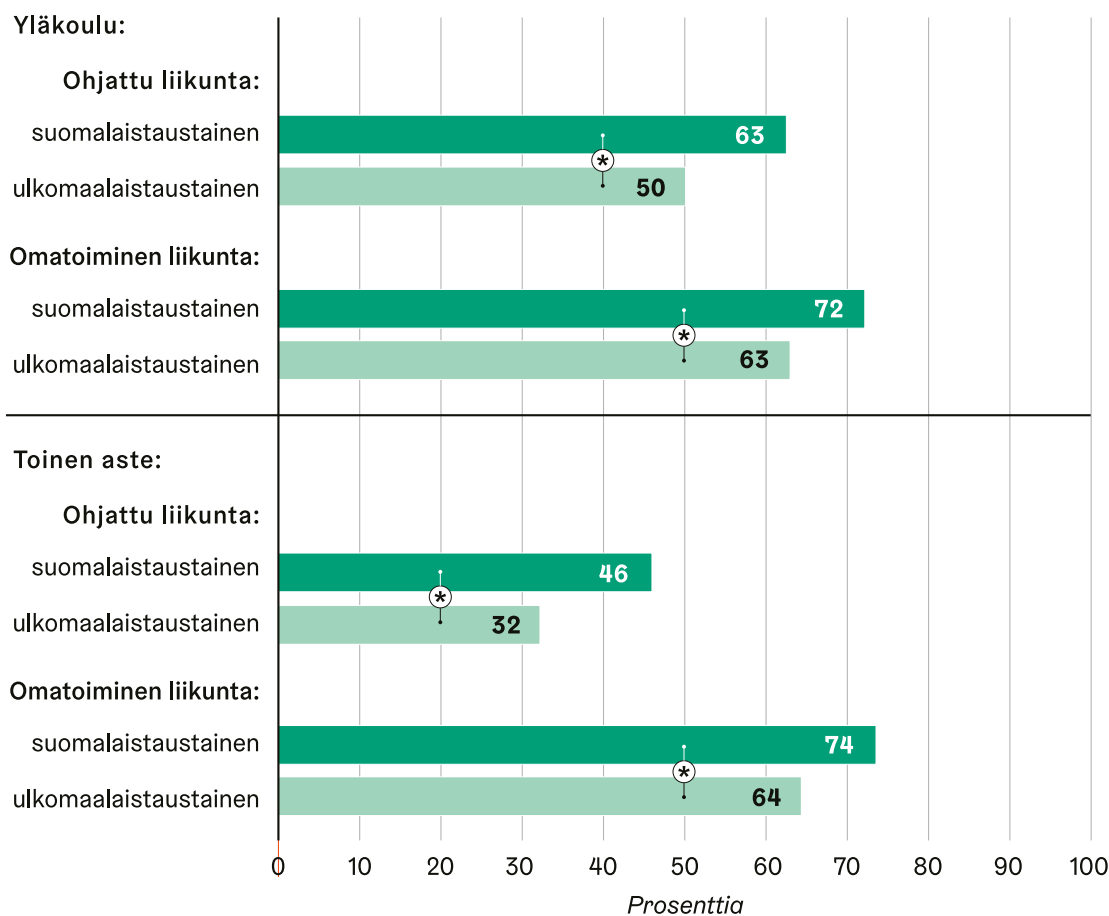
Alakoululaisten kysymys oli: "Mieti kaikkea taiteen ja kulttuurin harrastamistasi viimeksi kuluneen 7 päivän aikana. Kuinka monena päivänä olet harrastanut taidetta ja kulttuuria ainakin tunnin päivässä?". Yläkoululaisilla ja toisella asteella kysymys oli: "Kuinka usein harrastat taidetta tai kulttuuria ohjatusti tai omatoimisesti vapaa-ajalla?"

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Ulkomaalaistaustaiset harrastavat harvemmin liikuntaa

Taiteen harrastamisen lisäksi myös ohjatun tai omatoimisen liikunnan harrastamista tiedusteltiin tarkemmin yläkoulun ja toisen asteen Kouluterveyskyselyssä. Omatoimisen liikunnan harrastaminen oli yleisempää molemmilla oppiasteilla kuin ohjatun liikunnan. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kummallakin oppiasteella harrastavat selkeästi harvemmin ohjattua ja omatoimista liikuntaa verrattuna suomalaistaustaisiin (kuvio 60).

Kuvio 60. Ohjatun ja omatoimisen liikunnan harrastaminen viikoittain (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

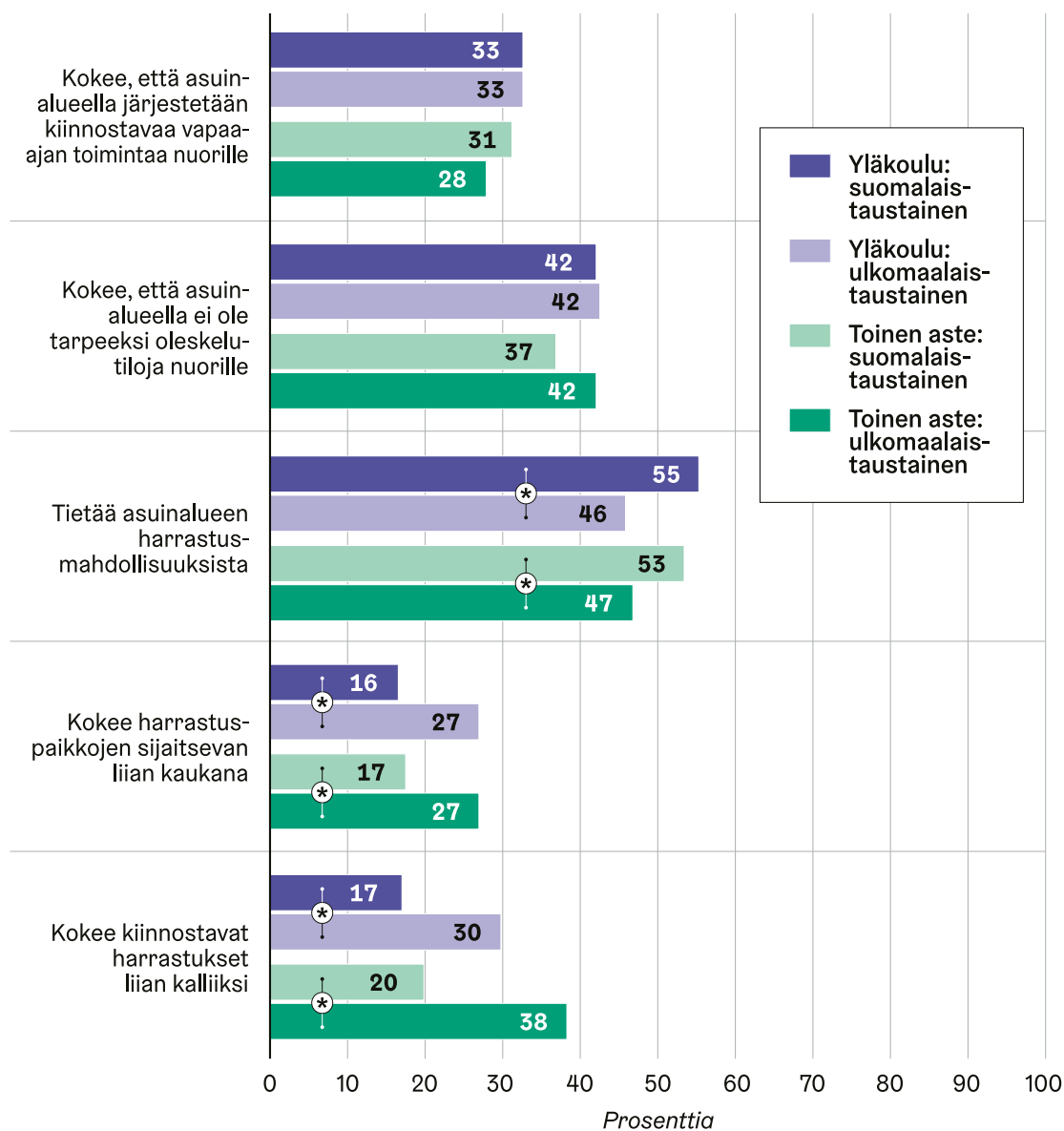
Ulkomaalaistaustaiset kokevat harrastusmahdollisuudet heikommaksi

Yläkoulun ja toisen asteen Kouluterveyskyselyssä kysyttiin tarkemmin harrastusmahdollisuuksista, joita kartoitettiin viidellä väittämällä (ks. väittämät tarkemmin kuviossa 61). Suurin osa nuorista kokee harrastusmahdollisuudet pääsääntöisesti hyviksi eli heidän mielestään asuinalueella on kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa ja tarpeeksi oleskelutiloja sekä harrastusmahdollisuudet sijaitsevat sopivalla etäisyydellä. Lisäksi suurin osa nuorista tietää asuinalueensa harrastusmahdollisuuksista eivätkä koe, että harrastukset ovat liian kalliita. Silti ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten välillä esiintyy tilastollisesti merkitseviä eroja harrastusmahdollisuuksissa. Ulkomaalaistaustaisten mielestä harrastukset ovat useammin liian kalliita ja mahdollisuudet harrastaa sijaitsevat liian kaukana. Suomalaistaustaisiin verrattuna he kertovat myös useammin, että he eivät tiedä asuinalueensa harrastusmahdollisuuksista. Kyseiset erot ovat nähtävissä molemmilla oppiasteilla (kuvio 61).

Yläkoulussa edellä kuvatut erot harrastusmahdollisuuksissa, harrastuspaikkojen sijainnissa ja harrastuksien kalleudessa ovat havaittavissa sukupuolittain vertailtuna. Sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat kokevat, etteivät he tiedä alueensa harrastusmahdollisuuksista tai että harrastukset sijaitsevat liian kaukana tai että harrastukset ovat liian kalliita, useammin kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Toisella asteella ulkomaalaistaustaiset tytöt tietävät harvemmin asuinalueen harrastusmahdollisuuksista suomalaistaustaisiin tyttöihin verrattuna. Lisäksi sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt ja pojat kokevat harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana ja pitävät harrastuksia useammin liian kalliina suomalaistaustaisiin tyttöihin ja poikiin verrattuna.

Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja harrastusmahdollisuuksia koskevissa käsityksissä kummallakaan oppiasteella.

Kuvio 61. Harrastusmahdollisuudet (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

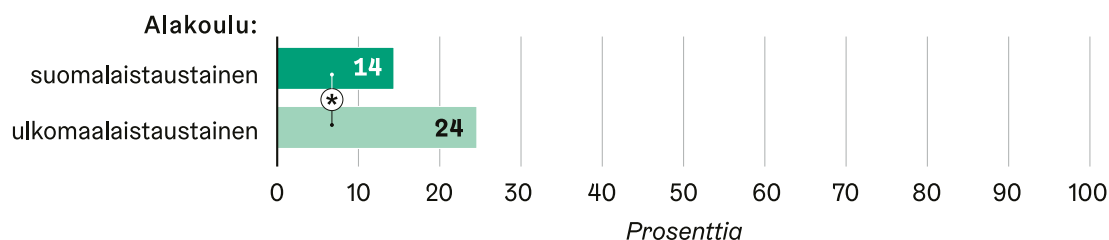
Alkuperäiset vastausvaihtoehdot "täysin samaa mieltä" ja "samaa mieltä" yhdistetty.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Alakoulussa ulkomaalaistaustaisilla on enemmän mielialaan liittyviä ailahteluita

Ajoittaiset mieliala-ailahtelut ovat osa lasten ja nuorten normaalia elämää. Lapsuudessa ja nuoruudessa koettavat nopeastikin tapahtuvat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset kasvun ja kehityksen muutokset suhteessa omaan kaveripiiriin, omaan persoonaan, vanhempiin tai omaan seksuaalisuuteen saattavat hämmentää nuorta ja aiheuttaa yksittäisiä tunne-elämän tai mielialan häiriöitä sekä ahdistuneisuuden kokemuksia. Jos ahdistusoireet aiheuttavat huomattavaa subjektiivista kärsimystä sekä toiminnallista haittaa esimerkiksi koulunkäynnissä suoriutumisessa, terveydestä ja turvallisuudesta huolehtimisessa tai ihmissuhteiden ylläpitämisessä, puhutaan ahdistuneisuushäiriöstä. Masennustilalla tarkoitetaan yhtäjaksoisesti vähintään kaksi viikkoa kestänyttä masentunutta tai ärtynyttä mielialaa, mielenkiinnon tai mielihyvän kokemuksen katoamista sekä uupumusta ja väsymystä levosta huolimatta. (Duodecim terveyskirjasto 2019; Marttunen ym. 2013; THL 2019.) Kouluterveyskyselyssä mielen hyvinvointia kartoitettiin eri tavoin alakoululaisten keskuudessa kuin muilla oppiasteilla. Alakoululaisten kyselyssä kysyttiin mieliala-ailahteluista, muilla oppiasteilla puolestaan masennusoireilusta ja kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta, joita mitattiin niiden tutkimista varten kehitetyillä ja kyseisiin ikäryhmiin soveltuvilla kysymyspatteristoilla (ks. tarkemmat väittämien sisällöt kuvioden saatteesta).

Kuvio 62. Alakoululaisten mieliala-ailahtelut (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomenalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

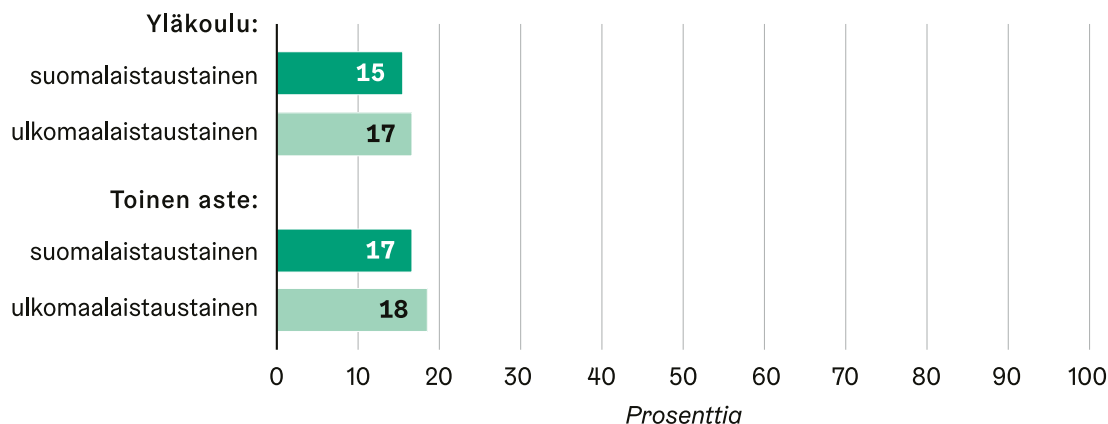
Perustuu seuraavaan kysymykseen ja sen vaihtoehtoihin: "Miten seuraavat väittämät ovat pitäneet paikkansa kohdallasi kahden viime viikon aikana?" 1) olin epätoivoinen tai onneton, 2) en nauttinut mistään, 3) olin niin väsynyt, että istuin vaan paikallani tekemättä mitään, 4) oli vaikeaa ajatella kunnolla tai keskittyä, 5) ajattelin, että kukaan ei pidä minusta, 6) ajattelin, että en voi koskaan olla yhtä hyvä kuin muut lapset. Jos alakoululainen vastaa vähintäänkin yhteen kohtaan, että pitää paikkansa, esiintyy mieliala-ailahteluita. Perustuu MFQ-kyselylomakkeeseen (Moods and Feelings Questionnaire).

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Keskimäärin noin viidennes alakoululaisista on kokenut mieliala-ailahteluita kyselyä edeltävän kahden viikon aikana. Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat useammin mielialaan liittyviä ailahteluja kuin suomalaistaustaiset. Mieliala-ailahtelujen kokeminen on yleisempää ulkomaalaistaustaisilla pojilla ja tytöillä kuin suomalaistaustaisilla pojilla ja tytöillä. Tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä mieliala-ailahteluissa ei esiinny.

Hieman alle viidennes yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista on kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Nuorten keskuudessa ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä kohtalaisessa tai vaikeassa ahdistuneisuudessa (kuvio 63). Poikien keskuudessa molemmilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat enemmän ahdistuneisuutta kuin suomalaistaustaiset pojat. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ahdistuneisuuden kokemuksessa.

Kuvio 63. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

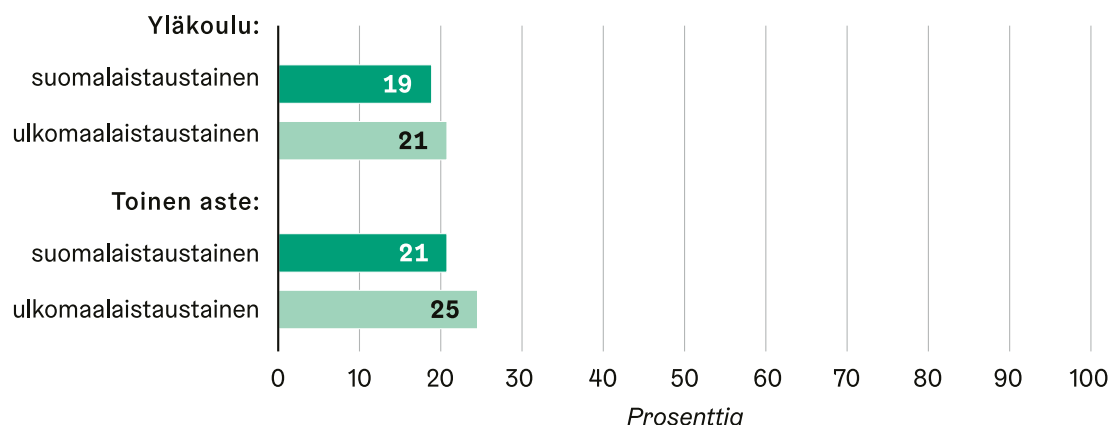
Perustuu seuraavaan kysymykseen ja sen vaihtoehtoihin: "Kuinka usein seuraavat ongelmat ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttöö edeltäneen kahden viikon aikana? 1) hermostuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne, 2) en ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani, 3) liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista, 4) vaikeus rentoutua, 5) niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan, 6) taipumus harmistua tai ärsyntyä helposti, 7) pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua." Vastausvaihtoehdot "ei lainkaan", "useana päivänä" "suurimpana osana päivistä" tai "lähes joka päivä" luokitellaan uudelleen ja lasketaan yhteen niin, että vähintään 10 pistettä saanut kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Indikaattori perustuu GAD7-mittariin (Generalized anxiety disorder).

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Viidennes yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista on kokenut masennusoireilua edeltävän kahden viikon aikana. Yläkoululaisten osalta masennusoireilussa ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä (kuvio 64). Tilastollisesti merkitsevä ero masennusoireilussa esiintyy kuitenkin ulkomaalaistaustaisten sukupolvien välillä. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet masennusoireilua enemmän kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Eroa ei esiinny tarkasteltaessa masennusoireilua sukupuolen ja syntyperän mukaan.

Toisen asteen opiskelijoiden keskuudessa ei myöskään esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja masennusoireilun suhteen ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä (kuvio 64). Ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat masennusoireilua yleisemmin kuin suomalaistaustaiset pojat, mutta tyttöjen keskuudessa ei esiinny eroja syntyperän mukaan. Tilastollisesti merkitseviä eroja masennusoireiluissa ei myöskään esiinny ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä.

Kuvio 64. Vähintään kaksi viikkoa kestänyt masennusoireilu (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

Perustuu kysymykseen ja sen väittämiin: "Kuinka usein seuraavat ongelmat ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttöö edeltäneen kahden viikon aikana?" 1) vain vähäinen mielenkiinto tai mielihyvä erilaisten asioiden tekemisestä, 2) alakuloisuus, masentuneisuus, toivottomuus. Vastausvaihtoehdot "ei lainkaan", "useana päivänä", "suurimpana osana päivistä" ja "lähes joka päivä" luokitellaan uudelleen ja lasketaan yhteen niin, että pistemäärä voi vaihdella 0 ja 2 välillä. Tarkastelussa nuoret, jotka ovat saaneet vähintään yhden pisteen eli ainakin suurimpana osana päivistä vähintään yhtä oiretilaa kokeneet. Masennusoireilua kartoitettiin PHQ-2-mittarilla (Patient Health Questionnaire 2), mikä soveltuu masennustilan seulontaan, masennusoireiden vaikeusasteen arviointiin sekä hoitovasteen tai muun muutoksen seurantaan. Menetelmä ei kuitenkaan sovellu käytettäväksi masennusdiagnoosin tekemiseen. Kysely sisältää kaksi oirekysymystä, jotka vastaavat DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) kriteereiden mukaisia masennustilan oireita.

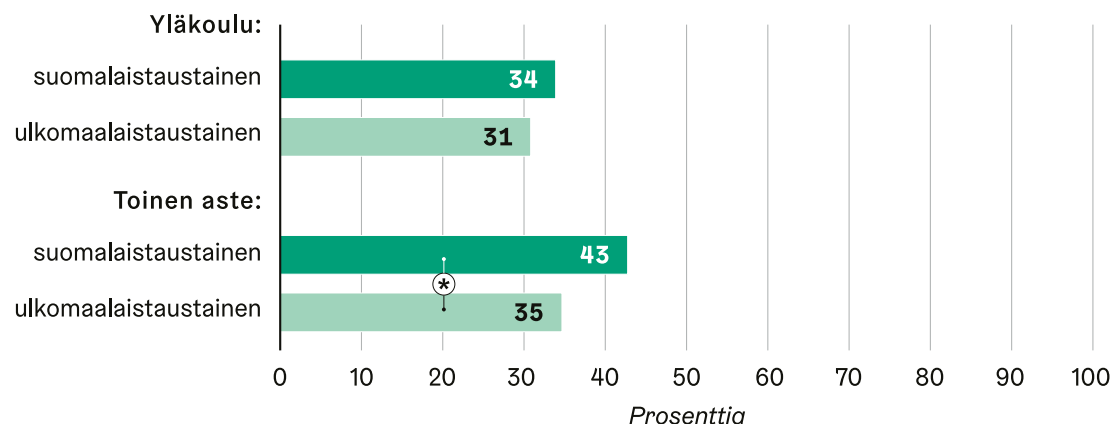
Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Kolmannes nuorista on ollut huolissaan mielialastaan edeltävän vuoden aikana

Vähintään kolmannes nuorista yläkoulussa ja toisella asteella on ollut huolissaan mielialastaan edeltävän vuoden aikana. Yläkoulussa suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa omasta mielialasta huolissaan olost (kuvio 65). Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat olleet vähemmän huolissaan mielialastaan kuin ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Kun ilmiötä tarkastellaan sukupuolen ja syntyperän mukaan, suomalaistaustaiset yläkoululaistytöt ovat enemmän huolissaan kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt. Sen sijaan poikien keskuudessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syntyperän mukaan.

Toisella asteella suomalaistaustaiset ovat olleet enemmän huolissaan mielialastaan kuin ulkomaalaistaustaiset. Myös toisella asteella esiintyy selkeä ero ulkomaalaistaustaisten tyttöjen ja suomalaistaustaisten tyttöjen välillä eli suomalaistaustaiset ovat huolissaan mielialastaan ulkomaalaistaustaisia enemmän. Poikien välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa syntyperän mukaan. Eroa ei myöskään esiinny ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä mielialastaan huolissaan olossa.

Kuvio 65. Huolissaan mielialasta (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

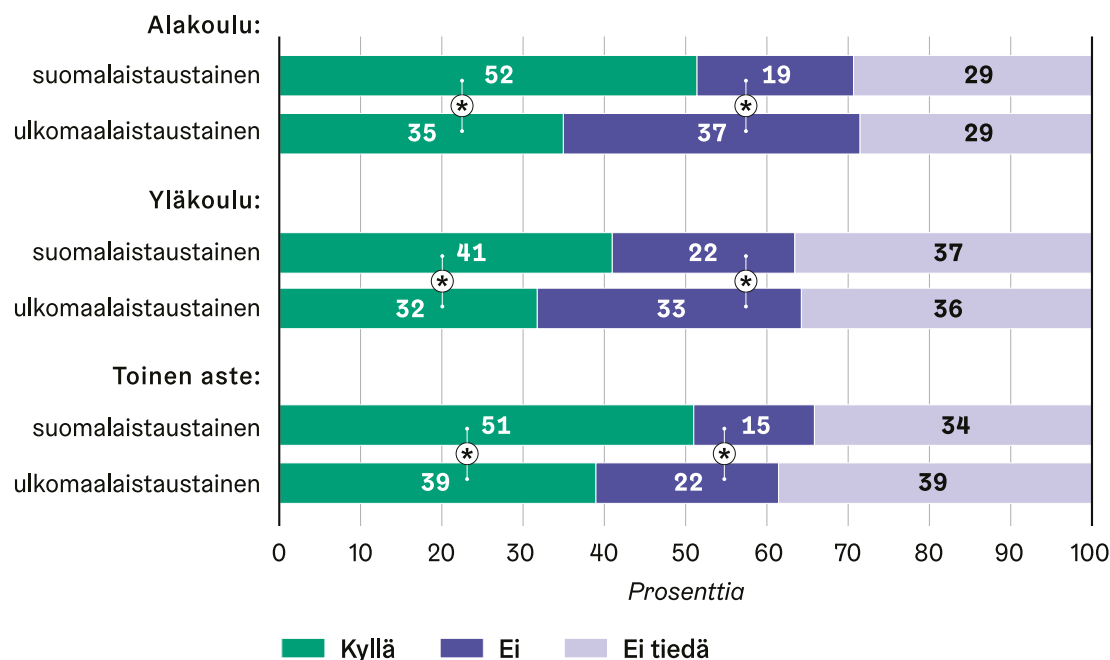

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Kouluterveyskyselyssä kysyttiin myös mahdollisuudesta keskustella koulussa jonkun aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Kaikilla oppiasteilla suomalaistaustaisiin verrattuna harvempi ulkomaalaistaustainen lapsi tai nuori kokee, että heillä on keskustelumahdollisuus koulussa jonkun luotettavan aikuisen kanssa (kuvio 66). Tarkempi tarkastelu osoittaa myös, että kaikilla oppiasteilla sekä ulkomaalaistaustaiset tytöt että pojat tiedostavat keskustelumahdollisuuden harvemmin kuin vastaavat suomalaistaustaiset. Kaikilla oppiasteilla vähintään kolmannes kaikista lapsista ja nuorista riippumatta syntyperästä ei tiedä keskustelumahdollisuudesta koulussa.

Kuvio 66. Mahdollisuus keskustella luotettavan aikuisen kanssa koulussa (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

7 Turvallisuus, häirintä ja väkivalta

Suvi Määttä

Keskeiset tulokset:

- Ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista enemmän, ja he myös kiusaavat useammin kuin suomalaistaustaiset.
- Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset ovat kokeneet fyysistä uhkaa enemmän kuin suomalaistaustaiset.
- Vanhempien aiheuttama fyysinen väkivalta on yleisempää ulkomaalaistaustaisilla yläkoululaisilla kuin suomalaistaustaisilla.
- Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua kuin suomalaistaustaiset.
- Toisella asteella suomalaistaustaiset, varsinkin tytöt, ovat kokeneet häirintää enemmän kuin ulkomaalaistaustaiset.

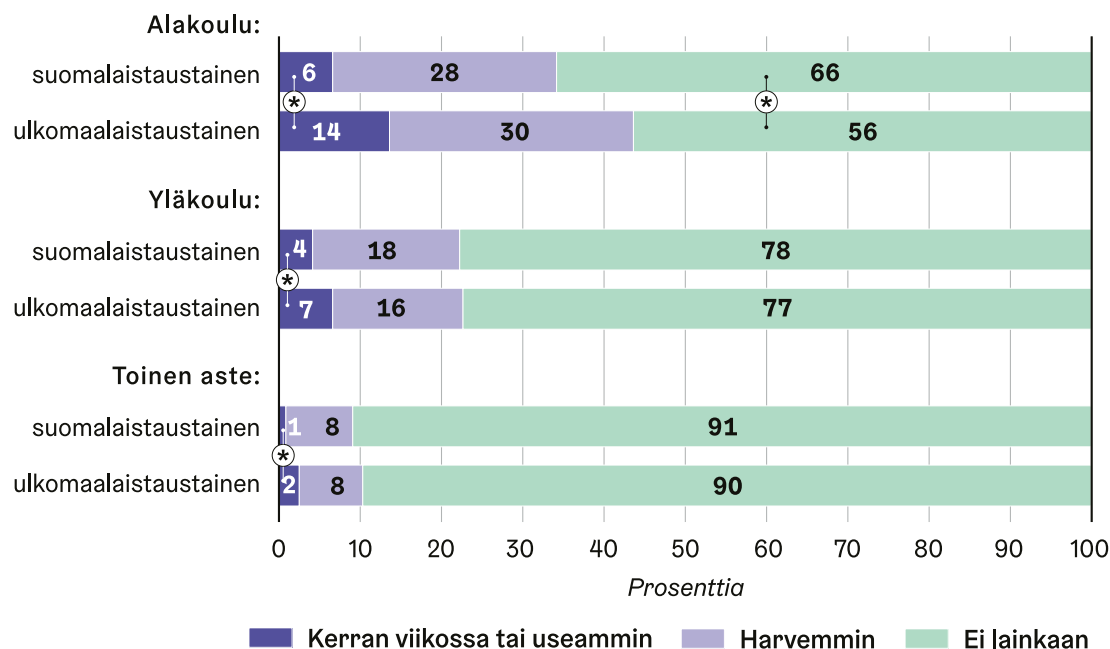
Ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista enemmän ja kiusaavat useammin

Koulukiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle monenlaisia henkisiä traumoja, jotka saattavat säilyä aikuisuuteen asti. Kiusaaminen lisää kiusatun turvattomuuden tunnetta, ja se voi heikentää kiusatun terveyttä ja hyvinvointia laaja-alaisesti esimerkiksi aiheuttaen itsetunto-ongelmia, yksinäisyyttä ja ihmissuhdeongelmia. Lisäksi kiusaaminen voi alentaa koulumotivaatiota ja heikentää kouluviihtyvyyttä. (Salmivalli 1998.) Kiusaamisella tarkoitetaan Kouluterveyskyselyssä sitä, että toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle, tai oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Koulukiusaamisessa on tapahtunut myönteistä kehitystä pitkin 2010-lukua eli aiempaa harvempaa oppilasta tai opiskelijaa kiusataan (THL 2019). Silti kaikilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset kokevat enemmän koulukiusaamista kuin suomalaistaustaiset (kuvio 67), mutta ulkomaalaistaustaiset myös myöntävät kiusaavansa useammin kuin suomalaistaustaiset (kuvio 68). Selkeimmät erot kiusaamisessa syntyvät mukaan ovat alakoulussa, jossa kiusaaminen on myös muita oppiasteita yleisempää. Seuraavaksi kiusaamista tarkastellaan vielä tarkemmin oppiasteittain.

Alakoulussa esiintyy siis tilastollisesti merkitseviä eroja syntyvät mukaan sekä kiusattuna että kiusaajana olemisen suhteen niin, että ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista enemmän ja he kertovat useammin kiusaavansa kuin suomalaisistaustaiset. Ilmiöt ovat nähtävissä sekä tytöillä että pojilla. Ulkomaalaistaustaiset tytöt

ja pojat ovat kiusattuna useammin, ja he kiusaavat enemmän kuin suomalaistaustaiset tytöt ja pojat. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa kiusaamiskokemuksissa. Alakoululaisilta kysyttiin vielä tarkemmin kiusaamiskokemuksista. Yhtä moni eli noin kaksi kolmesta suomalaistaustaisesta ja ulkomaalaistaustaisesta on kertonut kiusaamisesta jollekin aikuiselle koulussa. Kertomisen jälkeen suurin piirtein yhtä moni eli noin 15 prosenttia ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista kokee, että kiusaaminen on jatkunut kuten ennenkin tai jopa pahentunut. Suurin osa eli noin 60 prosenttia ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista kuitenkin kokee kiusaamisen loppuneen tai ainakin vähentyneen. Loput eivät osanneet sanoa, mitä kiusaamiselle tapahtui kertomisen jälkeen.

Kuvio 67. Koulukiusattuna (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

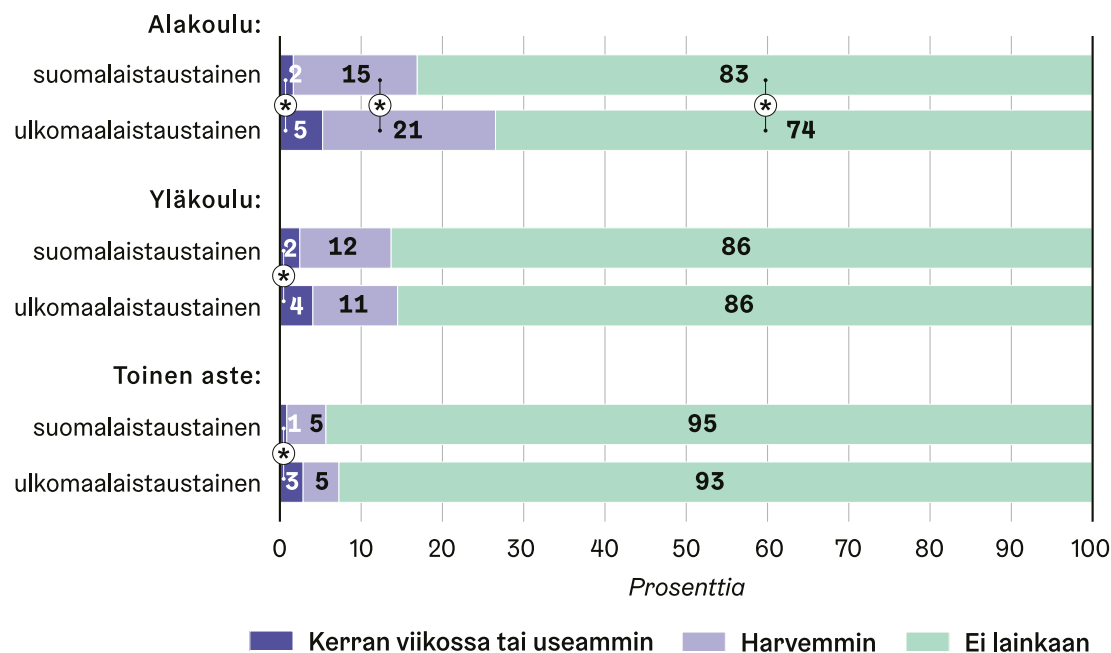
Alkuperäiset vastausvaihtoehdot "kerran viikossa" ja "useita kertoja viikossa" yhdistetty samaan luokkaan "kerran viikossa tai useammin".

Lähde: Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulussa ja toisella asteella kiusaamiskokemus (sekä kiusattuna että kiusaajana) on harvinaisempaa kuin alakoulussa. Silti molemmilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista useammin, ja he kiusaavat enemmän kuin suomalaistaustaiset

(kuvio 67 ja kuvio 68). Lisäksi yläkoulussa ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista useammin sekä kiusaavat enemmän kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Molemmilla oppiasteilla ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat kiusaamista enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat. Samoin toisella asteella ulkomaalaistaustaiset pojat kiusaavat useammin kuin suomalaistaustaiset pojat. Tyttöjen välillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja kiusattuna olemisessa tai kiusaajana toimisessa kummallakaan oppiasteella.

Kuvio 68. Koulukiusaaja (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alkuperäiset vastausvaihtoehdot "kerran viikossa" ja "useita kertoja viikossa" yhdistetty samaan luokkaan "kerran viikossa tai useammin".

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Neljännes ulkomaalaistaustaisista alakoululaisista on kokenut fyysistä uhkaa edeltävän vuoden aikana

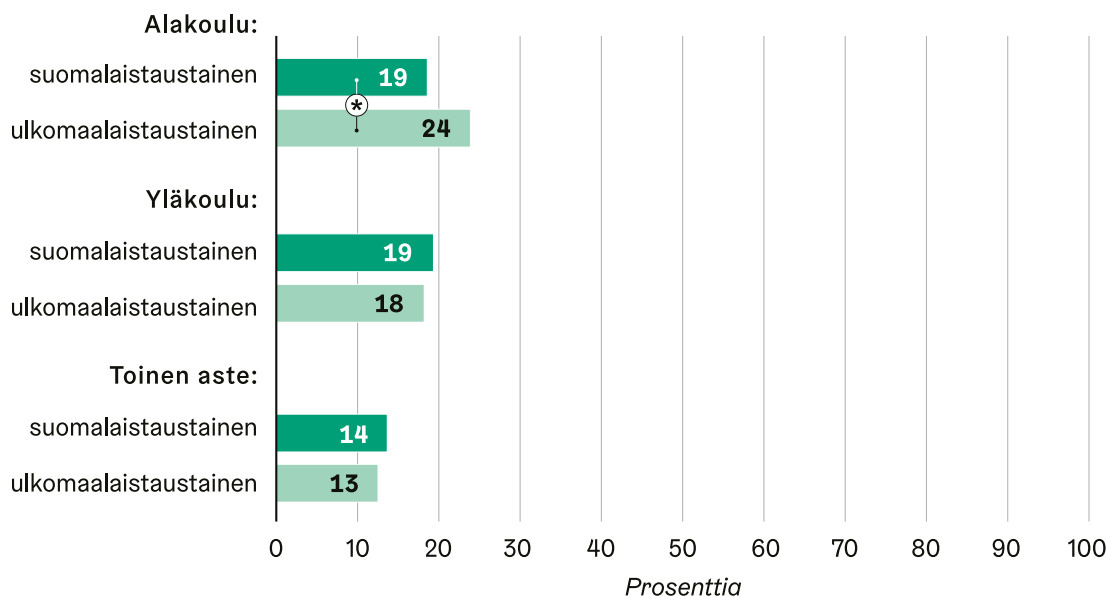
Fyysinen uhka tarkoittaa, että lapsi tai nuori on kokenut jotain seuraavista kolmesta asiasta edeltävän vuoden aikana eli häneltä on varastettu tai yritetty varastaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, häntä on uhattu vahingoittaa fyysisesti tai häneen

on käyty fyysisesti kimppuun lyömällä, potkimalla tai käyttämällä jotain asetta. Noin viidennes alakoululaisista ja yläkoululaisista Helsingissä on kokenut fyysistä uhkaa edeltävän vuoden aikana, kun noin joka kymmenes toisen asteen opiskelija on kokenut vastaavaa. Seuraavaksi fyysisen uhkan kokemusta tarkastellaan vielä oppiasteittain tarkemmin.

Useampi ulkomaalaistaustainen alakoululainen on kokenut fyysistä uhkaa edeltävän vuoden aikana verrattaessa suomalaistaustaisiin (kuvio 69). Fyysisen uhan kokemisessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten alakoululaisten välillä. Sukupuolen ja syntyperän välillä pojilla esiintyy ero fyysisen uhan kokemuksessa: ulkomaalaistaustaisista alakoululaispojista useampi on kokenut fyysistä uhkaa suomalaistaustaisiin alakoululaispoikiin verrattuna.

Muilla oppiasteilla fyysisen uhan kokemuksessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä. Eroja ei havaita myöskään vertailtaessa sukupuolittain tai vertailtaessa ulkomailla syntyneitä tai Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Kuvio 69. Fyysinen uhka (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Perustuu seuraavaan kysymykseen ja sen vaihtoehtoihin: "Onko sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?" 1) varastettu tai yritetty varastaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, 2) uhattu vahingoittaa fyysisesti tai 3) käyty fyysisesti kimppuun, kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta. Jos vastaaja vastasi yhteenkin vaihtoehtoon "kyllä", määritettiin hänen kokeneen fyysistä uhkaa.

Lähde: Terveys- ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Viidennes yläkoululaisista on kokenut seksuaaliväkivaltaa

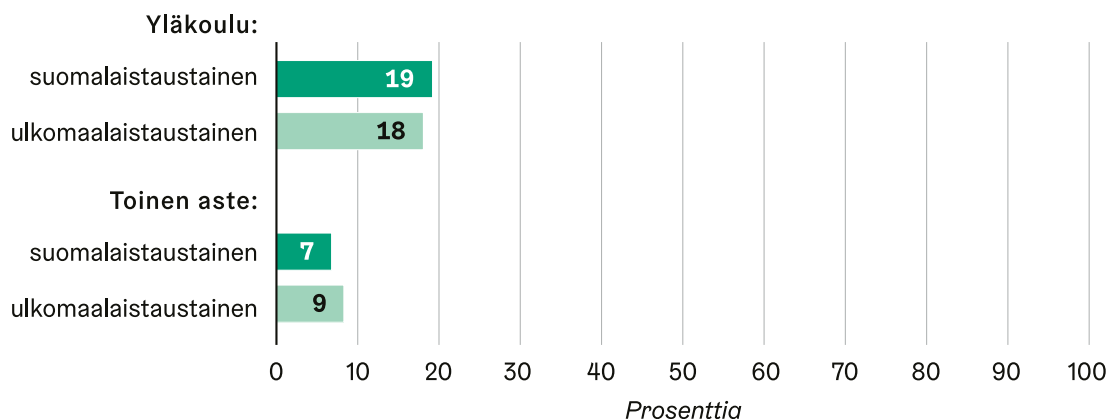
Seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan pakottamista riisumiseen, kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, yhdyntää tai muunlaiseen seksiin painostamista ja pakottamista tai rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä. Seksuaaliväkivallan kokemus voi haitata lapsen tai nuoren normaalia kehitystä, aiheuttaa pitkäkestoisiakin traumoja sekä heikentää luottamusta toisiin ihmisiin. Seksuaaliväkivallan kokeminen voi aiheuttaa lapsessa ja nuoressa syyllisyyden ja häpeän tunnetta sekä leimautumisen pelkoa. (THL 2019.)

Noin viidennes yläkoululaisista Helsingissä on kokenut seksuaaliväkivaltaa, kun toisella asteella vajaa joka kymmenes. Yläkoululaisten keskuudessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa seksuaaliväkivallan kokemuksen suhteen suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä (kuvio 70). Eroja esiintyy kuitenkin tarkasteltaessa tarkemmin maahanmuuton eri sukupolvia. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet enemmän seksuaaliväkivaltaa kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset. Sukupuolen ja syntyperän välinen tarkastelu tuottaa risteävät tulokset. Ulkomaalaistaustaiset pojat ovat kokeneet seksuaaliväkivaltaa enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat, mutta suomalaistaustaiset tytöt ovat kokeneet seksuaaliväkivaltaa ulkomaalaistaustaisia tyttöjä enemmän.

Toisella asteella ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa seksuaaliväkivallan kokemuksissa syntyperän mukaan (kuvio 70). Myöskään ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa kokemuksen yleisyydessä. Toisella asteella on nähtävissä sama ilmiö kuin yläkoulussa; ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat enemmän seksuaaliväkivaltaa kuin suomalaistaustaiset, mutta suomalaistaustaiset tytöt kokevat ulkomaalaistaustaisia tyttöjä enemmän seksuaalista väkivaltaa.

Koska seksuaaliväkivallan kokemus voi aiheuttaa häpeän, syyllisyyden tai pelon tunnetta nuorelle, tähän kysymykseen vastaaminen on voinut olla erityisen haastavaa ja hämmentävää kaikille nuorille syntyperästä riippumatta. On myös mahdollista, että kysymykset on ymmärretty väärin tai niihin on haluttu vastata jonkin vallitsevan oletuksen mukaisesti.

Kuvio 70. Seksuaaliväkivaltaa kokeneet (%)
oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

Perustuu kysymykseen ja sen osioihin: "Oletko kokenut jotain seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?"
1) pakottamista riisuuntumaan, 2) kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi, 3) yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista, 4) rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä.
Tarkastelussa ovat vastaajat, jotka ovat vastanneet "kyllä" vähintään yhteen kysymyksen osioon.

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Neljännes nuorista on kokenut vanhempien aiheuttamaa henkistä väkivaltaa edeltävän vuoden aikana

Vanhempien tai muun huolta pitävän aikuisen (myöhemmin vanhempien) aiheuttama fyysinen väkivalta tarkoittaa tönimistä tai ravistelemista, tukistamista, läimäyttämistä, nyrkillä tai esineellä lyömistä, potkaisemista tai muuta fyysistä satuttamista sekä tarttumista niin, että lapseen tai nuoreen sattui. Fyysinen väkivalta aiheuttaa melkein aina kipua lapselle tai nuorelle sekä vahingoittaa lapsen tai nuoren terveyttä. Vanhempien aiheuttama henkinen väkivalta tarkoittaa puolestaan pitkäkestoista puhumasta kieltäytymistä, sanallista loukkaamista, nöyryyttämistä tai nolaamista, hylkäämistä tai yksin jättämisellä uhkaamista, esineiden heittelyä tai uhkailemista väkivallalla tai johonkin paikkaan lukitsemisella. Henkisen väkivallan kokemuksista on haittaa varsinkin lasten tai nuorten psyykkiselle ja tunne-elämän kehitykselle. (THL 2019.)

Runsas neljännes nuorista Helsingissä on kokenut vanhempien aiheuttamaa henkistä väkivaltaa edellisen vuoden aikana, kun taas noin joka kymmenes on kokenut fyysistä väkivaltaa. Tilastollisesti merkitsevä ero väkivallan kokemuksessa syntyperän mukaan esiintyy vain yläkoulussa. Yläkoulussa vanhempien aiheuttaman fyysisen väkivallan kokeminen on yleisempää ulkomaalaistaustaisten keskuudessa kuin suomalais-taustaisilla, mutta henkisen väkivallan osalta eroja ei esiinny (kuvio 71). Ulkomaalais-

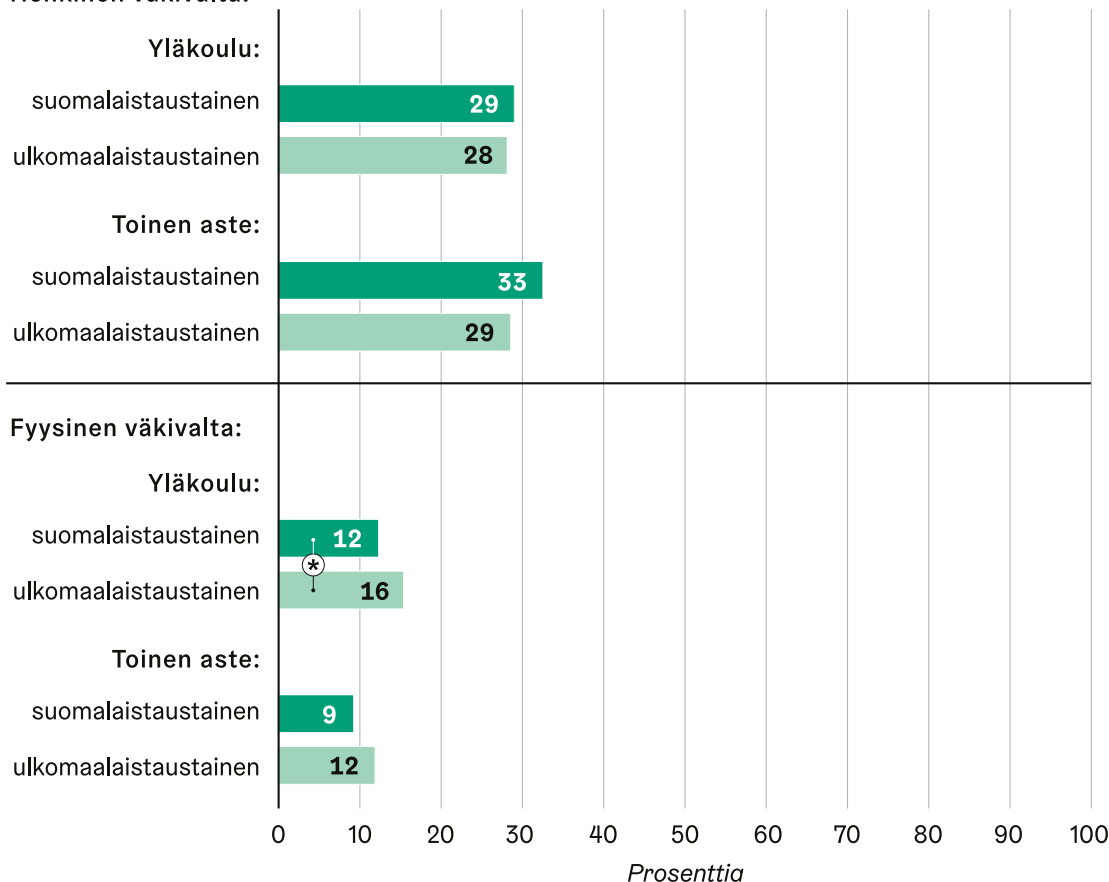
taustaiset pojat kokevat vanhempien aiheuttamaa fyysistä väkivaltaa enemmän kuin suomalaistaustaiset pojat. Tytöillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja fyysisen väkivallan kokemuksessa. Eroja henkisen väkivallan kokemuksissa ei ole vertailtaessa sukupuolen ja syntyperän mukaan. Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa vanhempien aiheuttaman fyysisen tai henkisen väkivallan kokemuksissa.

Toisella asteella ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja vanhempien aiheuttaman henkisen tai fyysisen väkivallan kokemuksissa ulkomaalaistaustaisten ja suomalais-taustaisten välillä (kuvio 71). Eroja henkisen tai fyysisen väkivallan kokemuksissa ei esiinny myöskään tarkasteltaessa ulkomailla syntyneitä ja Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia tai vertailtaessa sukupuolittain syntyperän mukaan.

Vanhempien aiheuttaman väkivaltaan liittyvät kysymykset ovat voineet olla nuorelle häkellyttäviä ja vaikeita, koska nuori voi kokea, ettei halua kertoa omista haastavista perheoloista ulkopuolisille. On myös mahdollista, että kysymykset on ymmärretty väärin tai niihin on haluttu vastata jonkin vallitsevan oletuksen mukaisesti.

Kuvio 71. Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten aiheuttama henkinen tai fyysinen väkivalta (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

Henkinen väkivalta:

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Henkinen väkivalta perustuu seuraavaan kysymykseen ja sen osioihin "Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?" 1) kieltäytynyt puhumasta sinulle pitkän aikaa, 2) loukannut sanallisesti, esimerkiksi haukkunut sinua, 3) nöyryyttänyt tai nolannut sinua, 4) uhannut hylätä tai jättää sinut yksin, 5) heittänyt, lyönyt tai potkinut esineitä (esim. paikonut ovia), 6) lukinnut sinut johonkin paikkaan, 7) uhannut sinua väkivallalla. Tarkastelussa ovat vastaajat, jotka ovat vastanneet yhden kerran tai useammin edeltävän vuoden aikana vähintään yhteen kysymyksen osioon. Fyysinen väkivalta perustuu kysymykseen ja sen osioihin "Onko vanhempasi tehnyt sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?" 1) tarttunut sinuun niin, että sinuun sattui, 2) töninyt tai ravistellut sinua vihalisesti, 3) tukistanut sinua, 4) läimäyttänyt sinua, 5) lyönyt sinua nyrkillä tai esineellä, 6) potkaissut sinua, 7) satuttanut sinua muuten fyysisesti. Tarkastelussa ovat vastaajat, jotka ovat vastanneet yhden kerran tai useammin edeltävän vuoden aikana vähintään yhteen kysymyksen osioon. Vanhemmilla tarkoitettiin kysymyksessä esimerkiksi äitiä tai äitipuolta, isää tai isäpuolta, adoptiovanhempia, sijaisperheen vanhempia tai lastensuojelulaitoksen ohjaajia.

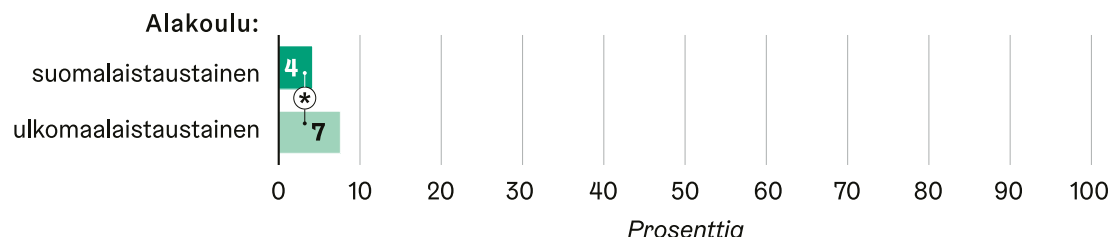
Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Viidennes nuorista on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua

Seksuaalinen häirinnän käsite riippuu osittain tarkastelunäkökulmasta ja viitekehyksestä, mutta yleensä sillä tarkoitetaan ei-haluttua seksuaalista toimintaa, joka voi ilmetä sukupuoleen perustavana häirintänä, seksuaalisena vallankäyttönä tai ei-haluttuna seksuaalisena huomiona. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi tai nuori voi kokea epäluottamusta muihin ihmisiin, pelkoa, nöyryytystä tai ahdistusta, ja häirinnästä voi seurata fyysisiä oireita, keskittymisvaikeuksia, masennusta, unettomuutta, lisääntyntä päihteiden käyttöä tai koulunkäynnin vaikeuksia. (Gilbert ym. 2009; Ikonen & Halme 2017.) Häirinnän kokemus on harvinaista alakoulussa Helsingissä, mutta muilla oppiasteilla runsas viidennes on kokenut häiritsevän seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua eli seksuaalista häirintää. Seksuaalisessa häirinnässä esiintyy oppiasteisia eroja suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisen välillä. Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua kuin suomalaistaustaiset. Yläkoulussa tilastollisesti merkitseviä eroja häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun kokemuksessa syntyperän mukaan ei esiinny, mutta toisella asteella suomalaistaustaiset, varsinkin tytöt, ovat kokeneet häirintää enemmän kuin ulkomaalaistaustaiset. Seuraavaksi näitä eroja kuvataan tarkemmin oppiasteittain.

Kouluterveyskyselyssä seksuaalista häirintää mitattiin eri tavoin alakoulussa kuin muilla oppiasteilla. Alakoulussa seksuaalisella häirinnällä tarkoitettiin kokemusta seksuaalisesta kommentoinnista, ehdottelusta, viestittelystä tai kuvamateriaalin näyttämisestä. Suurempi osa ulkomaalaistaustaisista alakoululaisista on kokenut edellä mainittuja häirinnän muotoja edeltävän vuoden aikana verrattuna suomalaistaustaisiin (kuvio 72). Sekä ulkomaalaistaustaiset pojat että tytöt ovat kokeneet häiritsevää ehdottelua suomalaistaustaisiin poikiin ja tyttöihin verrattuna enemmän. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa häiritsevän ehdottelun kokemuksessa.

Kuvio 72. Alakoululaiset, jotka ovat kokeneet seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä edellisen vuoden aikana (%) syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Alakoululaisten kyselylomakkeessa häirintäkokemuksia kysyttiin seuraavalla tavalla: "Oletko kokenut jotain seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?" Vaihtoehtoina olivat 1) häiritsevää tai pelottavalta tuntuvaa kehon kommentointia tai ehdottelua ja 2) seksuaalisesti häiritsevää viestittelyä tai videoiden tai kuvien näyttämistä. Jos koululainen vastasi jompaankumpaan "kyllä", määritettiin hänen kokeneen häirintää.

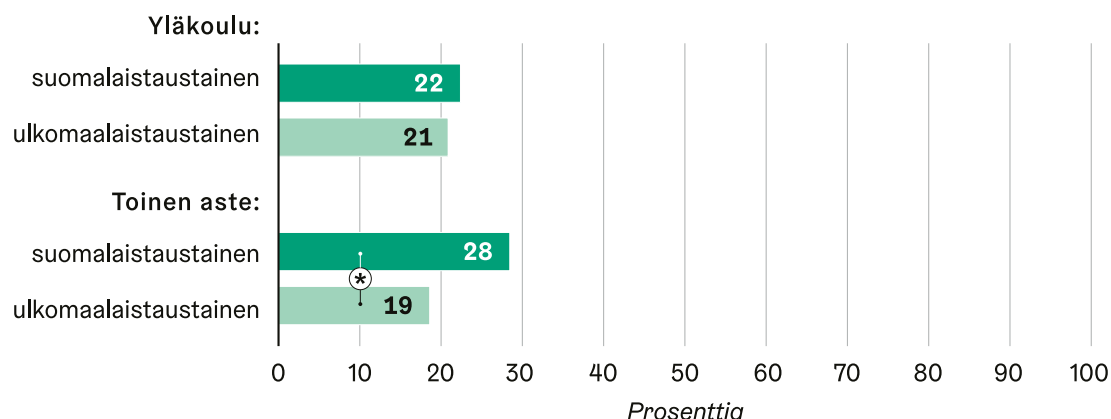
Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Yläkoulussa ja toisella asteella häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua selvitettiin kysymällä, onko nuori kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua edeltävän vuoden aikana kuudessa eri paikassa (ks. paikat tarkemmin kuvion 73 saatteesta). Tästä muodostettiin summamuuttuja, joka kuvaa häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua.

Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun kokemuksessa edeltävän vuoden aikana (kuvio 73). Silti ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua. Sukupuolen ja syntyperän välinen tarkastelu paljastaa risteävät tulokset. Ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat suomalaistaustaisia poikia enemmän häiritsevää ehdottelua tai ahdistelua, kun taas suomalaistaustaiset tytöt ulkomaalaistaustaisia tyttöjä enemmän.

Toisella asteella suomalaistaustaiset ovat kokeneet ulkomaalaistaustaisia enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua edeltävän vuoden aikana. Häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun kokemuksessa ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa ulkomaalaistaustaisten poikien ja suomalaistaustaisten poikien välillä, mutta suomalaistaustaiset tytöt ovat kokeneet ulkomaalaistaustaisia tyttöjä enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua edeltävän vuoden aikana. Ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa seksuaalisen häirinnän kokemuksessa.

Kuvio 73. Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua edeltävän vuoden aikana (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Perustuu seuraavaan kysymykseen ja sen vaihtoehtoihin: "Oletko kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana? 1) puhelimessa tai internetissä, 2) koulussa tai oppilaitoksessa, 3) työssäoppimisjaksolla (vain ammatillisissa oppilaitoksissa), 4) harrastuksissa, 5) kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa, 6) sinun tai jonkun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa." Jos vastaaja vastasi johonkin "kyllä", määritettiin hänen kokeneen häirintää.

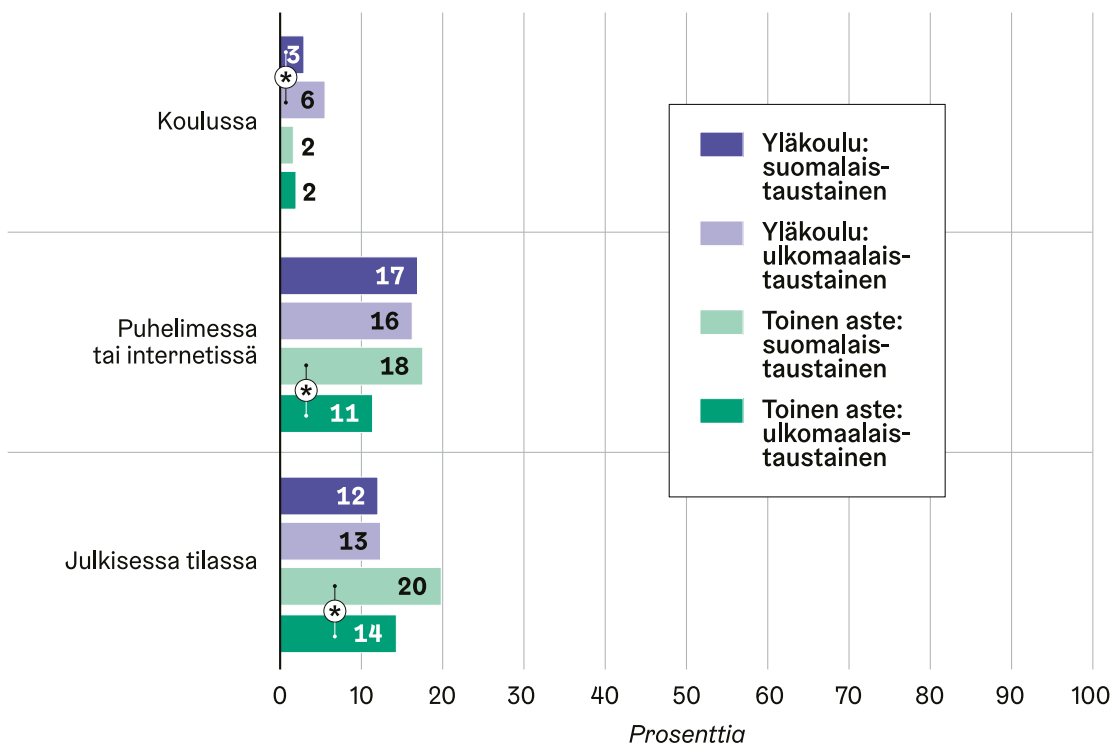
Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun kokemuksia yläkoulussa ja toisella asteella tarkastellaan vielä erikseen kolmen mahdollisen häirinnän tapahtumapaikan eli koulun, internetin tai puhelimen ja julkisen tilan mukaan.

Kaikilla oppiasteilla häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua tapahtuu vähiten **koulussa**. Silti ulkomaalaistaustaiset yläkoululaiset kokevat häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua koulussa enemmän kuin suomalaistaustaiset (kuvio 74). Yläkoulussa ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet seksuaalista häirintää koulussa Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia enemmän. Myös ulkomaalaistaustaiset pojat ovat kokeneet suomalaistaustaisia poikia enemmän seksuaalista häirintää koulussa. Toisella asteella ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa koulussa tapahtuneen seksuaalisen häirinnän kokemuksessa tarkasteltaessa syntyperän mukaan, maahanmuuton sukupolven mukaan tai sukupuolen ja syntyperän mukaan.

Internetissä tai puhelimessa tapahtuvan häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun osalta yläkoululaisten vastaukset eivät eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten kesken (kuvio 74). Kuitenkin ulkomaalaistaustaisten maahanmuuton sukupolvien välillä on eroja siten, että ulkomailla syntyneet kokevat enemmän puhelimessa ja internetissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää kuin Suomessa syntyneet. Ulkomaalaistaustaiset pojat ovat kokeneet puhelimen tai internetin kautta tapahtuvaa häirintää enemmän kuin suomalaistaustaiset

Kuvio 74. Seksuaalisen häirinnän kokemus koulussa, puhelimessa tai internetissä tai julkisessa tilassa (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

pojat, mutta suomalaistaustaiset tytöt enemmän kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt. Toisella asteella esiintyy tilastollisesti merkitsevä ero niin, että suomalaistaustaiset kokevat enemmän seksuaalista häirintää internetissä tai puhelimessa kuin ulkomaalaistaustaiset. Sukupuolittain tarkasteltuna suomalaistaustaiset toisen asteen opiskelijatytöt ovat kokeneet puhelimessa tai internetissä tapahtunutta häirintää ulkomaalaistaustaisia tyttöjä enemmän. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten poikien välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa seksuaalisen häirinnän kokemuksessa. Eroja ei esiinny myöskään vertailtaessa Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia ja ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Julkisessa tilassa tapahtuneen häiritsevän seksuaalisen ehdottelun tai ahdistelun kokemusten osalta yläkoulussa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä. Toisella asteella ero ilmenee niin, että suomalaistaustaiset kokevat häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua julkisessa tilassa enemmän kuin ulkomaalaistaustaiset (kuvio 74). Molemmilla oppiasteilla

ulkomaalaistaustaiset pojat kokevat kuitenkin suomalaistaustaisia poikia enemmän seksuaalista häirintää julkisessa tilassa. Suomalaistaustaiset tytöt kokevat enemmän seksuaalista häirintää julkisessa tilassa kuin ulkomaalaistaustaiset tytöt. Kummallakaan oppiasteella ei esiinny eroja vertailtaessa Suomessa syntyneitä ulkomaalais-taustaisia ja ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia.

Koska häirinnän kokemus voi aiheuttaa pelon tunnetta nuorelle tai lapselle ja lisätä epäluottamusta toisia ihmisiä kohtaan, tähän kysymykseen vastaaminen on voinut olla erityisen haastavaa kaikille nuorille syntyperästä riippumatta. On myös mahdollista, että kysymykset on ymmärretty väärin, tai niihin on haluttu vastata jonkin valitsevan oletuksen mukaisesti.

8 Yhteenveto ja tulkintoja

Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä, Pasi Saukkonen ja Anu Yijälä

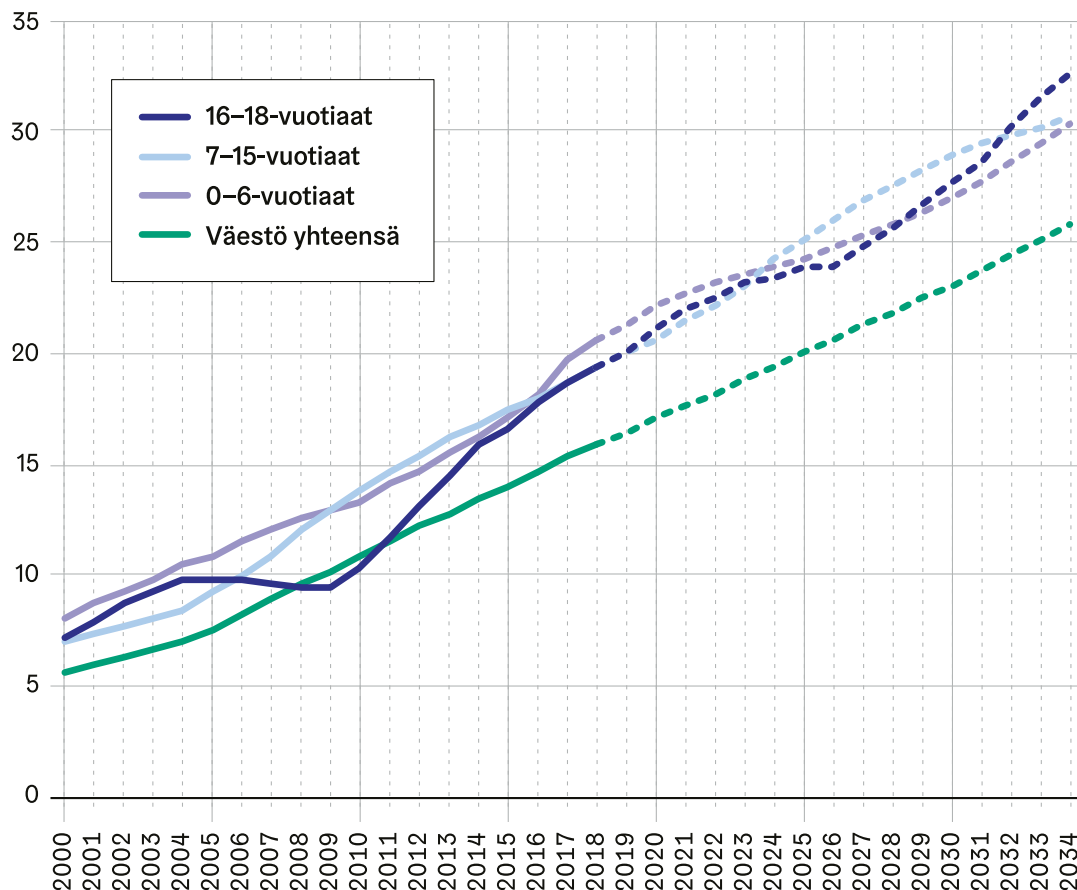
Ulkomaalaistaustaisten osuus nuorista ikäluokista kasvaa voimakkaasti

Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla ulkomailla ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten osuus nuorista ikäluokista kasvaa lähiaikoina voimakkaasti. Tuoreimman pääkaupunkiseudulle laaditun vieraskielisen väestön ennusteen mukaan vieraskielinen väestö kasvaisi koko seudulla nykyisestä noin 200 000:sta henkilöstä noin 437 000 henkilöön vuoteen 2035 mennessä. Helsingissä määrä liki kaksinkertaistuisi vajaan kahteensataan tuhanteen vieraskieliseen henkilöön. (Helsingin kaupunginkanslia, Espoon kaupunki & Vantaan kaupunki 2019.)

Muutos on vielä suurempi lasten ja nuorten ikäluokissa. Vieraskielisten tai ulkomaalaistaustaisten määrät ja suhteelliset osuudet päiväkotij- ja kouluikäisistä nousevat siis lähitulevaisuudessa merkittävästi Helsingissä (kuvio 75). Sekä 0–6-vuotiaiden että 7–15-vuotiaiden ja 16–18-vuotiaiden ikäluokissa vieraskielisten osuuden ikäluokan koko väestöstä ennustetaan kasvavan nykyisestä noin viidenneksestä lähes kolmannekseen. Ennusteen mukaan 0–6-vuotiaita vieraskielisiä olisi vuonna 2035 lähes 16 000, 7–15-vuotiaita vähän yli 20 000. Kasvava osa heistä on asunut koko elämänsä Suomessa.

Kuvio 75. Vieraskielisten osuus (%) koko väestöstä Helsingissä ikäryhmittäin 2000–2018 ja ennuste 2019–2034

Vieraskielisten osuus, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus

Muutosta tapahtuu myös vieraskielisen väestön kielellisessä ja taustamaarakenteessa. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan kieliryhmään sekä muun Afrikan kieliryhmään (johon somalin kieli kuuluu) kuuluvien yhteenlaskettu suhteellinen osuus kaikista vieraskielisistä nousisi ennusteen mukaan vuoteen 2035 mennessä nykyisestä 42 prosentista 46 prosenttiin. Vahvasti kasvaisi ennusteen mukaan myös muun Aasian kieliryhmä, noin viidennekseen kaikista nuorista vieraskielisistä. Sen sijaan venäjän ja entisen Neuvostoliiton kielten (pl. Baltian kielet) ryhmän ja Baltian kielten ryhmän (johon viroon kieli kuuluu) suhteelliset osuudet pienenisivät selvästi, nykyisestä reilusta viidenneksestä kolmeentoista prosenttiin.

Sanotaan, että lapsissa ja nuorissa on yhteiskunnan tulevaisuus. Käynnissä olevan maahanmuuton synnyttämän väestökehityksen valossa Helsingin kaupungin tulevaisuuden kannalta on erityisen tärkeää se, miten ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret löytävät oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja Helsingissä. Vastaavatko heidän elinolonsa heidän tarpeitaan, onko heidän terveydentilansa hyvä, voivatko he ylipäättään hyvin elämän eri osa-alueilla? Pääsevätkö he haluamaansa koulutukseen ja sitä kautta sujuvasti työelämään?

Näihin kysymyksiin on syytä suhtautua vakavasti. Kansainvälisen kokemuksen ja eri maista saatavilla olevan tiedon perusteella tiedämme, että ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla on usein erilaisia hankaluuksia elämässään. Niin sanottuun kantaväestöön verrattuna myöskään asuinmaassaan syntyneiden nuorten ulkomaalaistaustaisten kohdalla yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät aina toteudu, ja erilaisia hyvinvointieroja ilmenee monilla elämän osa-alueilla. Kyse on tietenkin moninaisesta ihmisryhmästä, joka sisältää erilaisia taustoja, elinoloja, elämäntilanteita sekä koulutuksen ja työssäkäynnin polkuja. Todennäköisyys kohdata elämässään erilaisia vaikeuksia on kuitenkin ulkomaalaistaustaisilla usein selvästi suurempi kuin niillä lapsilla ja nuorilla, joilla ei ole maahanmuuttotaustaa.

Tämän raportin tiedot vahvistavat ja täsmentävät muualla tehtyjä havaintoja

Tässä alaluvussa esitetään seuraavaksi raportissa esille nousseita tärkeimpiä tuloksia ja suhteutetaan niitä suomalaisessa ja kansainvälisessä alan tutkimuskirjallisuudessa tehtyihin havaintoihin. Tässä julkaisussa esitettyjen tietojen perusteella voidaan ensinnäkin todeta, että helsinkiläisten ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten perhetausta poikkeaa joltain osin kantaväestön lasten ja nuorten taustasta.

Ulkomaalaistaustaiset helsinkiläislapset esimerkiksi tulevat huomattavasti suomalaistaustaisia useammin pienituloisuusrajan alapuolella elävästä perheestä. Toisella asteella opiskelevat ulkomaalaistaustaiset nuoret myös kokevat muita useammin perheensä taloudellisen tilanteen heikoksi. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on tuottanut tilastollisiin aineistoihin perustuvia, ulkomaalaistaustaisten kotoutumista ja elinoloja käsitteleviä *Settling In* -raportteja. Näistä viimeisimmässä erityisteemana oli ulkomaalaistaustaisten nuorten yhteiskuntaan integroituminen. Ulkomaalaistaistaisuus määriteltiin siten, että 15–34-vuotias henkilö oli joko itse syntynyt muualla kuin asuinmaassaan tai vähintään toinen hänen vanhemmistaan oli maahanmuuttaja. Useista maista koottujen tietojen perusteella voitiin kansainvälisestikin todeta, että lapsiköyhyys on ulkomaalaistaustaisissa perheissä yleistä. Suuri ero kantaväestöön kuuluvien ja ulkomaalaistaustaisten kotitalouksien välillä on leimallista Pohjoismaissa, joissa yleisesti ottaen lapsiperheiden köyhyys on melko vähäistä. (OECD 2018, 182–183; 210–211.)

Koulunkäynnin sujumisen osalta raporttimme tulokset kertovat, että ulkomaalais-taustaiset lapset ja nuoret kokevat joissain opiskeluun liittyvissä taidoissa ja tehtävissä enemmän vaikeuksia kuin suomalaistaustaiset ikätoverinsa. Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset ovat kantaväestöön kuuluvien ikätovereihinsa verrattuna useammin väsyneitä koulussa. Valtaosa ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista kuitenkin pitää koulunkäynnistä. Tämä havainto pätee etenkin alakoulun osalta, joskin ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat myös usein haasteita kouluviihtyvyydessä. Myönteistä on, että ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua koulun asioiden suunnitteluun usein hyviksi.

Koulutuksen tilaa ja tuloksia mittaavan OECD:n PISA-tutkimuksen tulosten perusteella puolestaan tiedetään, että toiseen sukupolveen kuuluvat menestyvät koulussa pääsääntöisesti paremmin kuin itse maahan muuttaneet ulkomaalaistaustaiset, ja viimeksi mainittujenkin tilanne kohenee yleensä maassa asumisen vuosien lisääntymisen myötä. 15-vuotiaiden toiseen sukupolveen kuuluvien ulkomaalaistaustaisten lukutaito oli kuitenkin Euroopan unionissa noin puolta kouluvuotta vastaavan taitotason verran jäljessä niitä ikäluokkaansa kuuluvia, joilla ei ollut maahanmuuttotautaa. Ero oli EU:n keskiarvoa suurempi esimerkiksi Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa ja Saksassa. (OECD 2018, 192–193.)

Suomen PISA-tutkimuksen tulosten tarkemmassa analysoinnissa todettiin, että maahanmuuttajataustaisten nuorten menestyminen matematiikassa oli selkeästi muita oppilaita heikompaa. Ensimmäisen sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret olivat noin kaksi kouluvuotta ja toisen sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret vajaat kaksi kouluvuotta muita oppilaita jäljessä. Tulos oli samansuuntainen myös luonnontieteiden osaamisessa, lukutaidossa ja ongelmanratkaisutaidossa, ja erot ulkomaalaistaustaisten nuorten ja muiden nuorten välillä olivat Euroopan suurimpia. Erot kaventuvat silloin, kun taustatekijöistä esimerkiksi oppilaan sosioekonominen tausta, kotona puhuttu kieli ja Suomeen muuttaneiden osalta maahantuloikä otetaan huomioon. Ne eivät kuitenkaan katoa kokonaan. (Harju-Luukkainen ym. 2014; Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015.)

Suomalainen PISA-tutkimuksen tulosten tarkastelu tuotti Kouluterveyskyselyn tavoin kuitenkin myös myönteisiä havaintoja. Useilla ulkomaalaistaustaisilla nuorilla oli vahva motivaatio käydä koulua ja oppia, ja heidän kokemuksensa koulusta olivat jopa keskimäärin myönteisempiä kuin kantaväestöön kuuluvilla oppilailla. Opettajien ja oppilaiden väliset suhteet samoin kuin käsitys koulusta koettiin usein myönteisiksi. Koulun kuulumisen tunne oli vahvempi kuin kantaväestöön kuuluvilla nuorilla. Tosin maahanmuuttajataustaiset oppilaat kokivat koulun työskentelyilmapiirin heikommaksi kuin kantaväestön oppilaat.

Koulutuksen osalta raporttimme tulokset kertovat myös siitä, että ulkomaalais-taustaiset helsinkiläisnuoret kohtaavat useammin haasteita koulutuspolullaan. Tässä raportissa esitettyjen rekisteriaineistojen mukaan siirtymä toisen asteen opintoihin on keskimäärin hankalampaa vieraskielisille helsinkiläisnuorille kuin niille nuorille, joilla

rekisteröity äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Myös toisen asteen koulutuksen läpäisy on keskimäärin heikompaa. Ulkomaalaistaustaiset nuoret aikuiset ovat suomalaistaustaisiin verrattuna useammin vailla perusasteen jälkeistä koulutusta sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella. Osallistuminen toisen asteen koulutukseen on kuitenkin kasvanut, ja sitä kautta ulkomaalaistaustaisten nuorten koulutustaso on noussut.

Vaikeudet koulussa heijastuvatkin helposti myöhempään koulutukseen. OECD:n laajaan aineistoon perustuvan tulkin mukaan maahanmuuttajien lasten koulutustaso on alempi kuin niillä ikätovereilla, joilla ei ole maahanmuuttotusta. Monissa EU:n jäsenmaissa ulkomaalaistaustaisten nuorten riski päättää koulunkäynti oppivelvollisuuden suorittamiseen on selvästi suurempi kuin maahanmuuttotusta vailloilla olevilla nuorilla. Korkeasti koulutettujen ulkomaalaistaustaisten nuorten määrä on kuitenkin useimmissa EU-maissa ollut kasvussa. (OECD 2018 196–197.)

Suomessa on eri menetelmiä ja aineistoja hyödyntäneissä tutkimuksissa todettu, että hyvä opiskelumotivaatio ja pyrkimys kouluttautumiseen eivät läheskään aina johda hyvään koulumenestykseen tai pääsyyn tavoitteiden mukaisille koulutuspoluille. Optimistiset akateemiset pyrkimykset osoittautuvat usein toiveiksi ja tavoitteiksi, joita on kuitenkin opiskeluvaikeuksien vuoksi vaikea saavuttaa. (Holmberg ym., 2018; 2019; ks. myös Wijkström, Haikkola & Laatikainen 2014; Kilpi-Jakonen 2011.) Ulkomaalaistaustaisten lasten heikomman pärjäämisen koulutusjärjestelmässä onkin havaittu heijastavan heidän haastavampia lähtökohtiaan verrattuna kantaväestön lapsiin. Esimerkiksi maahanmuuttajien lasten korkeampi riski jäädä peruskoulun jälkeisessä siirtymässä koulutuksen ulkopuolelle selittyy pitkälti heidän heikommalla aiemmalla koulumenestyksellään sekä perhetaustalla, kuten vanhempien matallammalla tulo- ja koulutustasolla sekä työmarkkina-asemalla (Kilpi-Jakonen 2011). On havaittu, että maahanmuuttajien Suomessa syntyneet lapset suorittavat toisen asteen tutkinon vähintään yhtä todennäköisesti kuin samankaltaisissa perheissä ja asuinalueilla kasvavat suomalaistaustaiset lapset (Ansala 2019).

Koulutukseen liittyvät ongelmat näkyvät usein kielteisellä tavalla nykyisillä työmarkkinoilla, jotka yleensä vaativat työnhakijoilta osaamista ja koulutusta. OECD:n raportti nostaa esiin, että miltei kaikissa maissa ulkomaalaistaustaiset 15–34-vuotiaat ovat työelämässä harvemmin kuin heidän kantaväestöön kuuluvat ikätoverinsa. (OECD 2018, 202–205.) Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston perusteella olemme tässä julkaisussa todenneet, että Helsingin nuorten aikuisten ikäryhmässä (20–29-vuotiaat) Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten naisten työllisyystilanne on parempi kuin Suomeen muuttaneiden naisten ja toiseen sukupolveen kuuluvien miesten. Tähän ikäryhmään kuuluvien toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten määrä on tosin vielä melko pieni.

Terveiden ja hyvinvoinnin osalta tässä raportissa esitelty tulokset kertovat muun muassa, että ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi. Lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia heillä on kuitenkin vähemmän. Etenkin ulkomaalaistaustaisilla

pojilla ylipainoisuutta esiintyy yleisemmin kuin suomalaistaustaisilla, ja suomalais-taustaisiin verrattuna useampi ulkomaalaistaustainen harrastaa liikuntaa hikoillen ja hengästyen harvemmin. Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat kuitenkin useammin raittiita. Ulkomaalaistaustaiset lapset alakoulussa kokevat suomalaistaustaisia useammin mieliala-ailahteluja, ja pienempi osa heistä kokee voivansa keskustella koulussa jonkun luotettavan aikuisen kanssa. Myös keskusteluyhteydessä vanhempien kanssa esiintyy enemmän haasteita ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla.

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin tutkimus on toistaiseksi ollut sekä kansainvälisesti että Suomessa melko vähäistä ja hajanaista (ks. esim. Curtis, Thompson & Fairbrother 2018; Führer, Tiller, Brzoska, Korn, Gröger & Wienke 2019; Jaeger, Hossain, Kiss & Zimmermann 2012; ks. myös Coming of Age in Exile (CAGE) -hankkeen julkaisut, <https://cage.ku.dk/publications/> sekä vuonna 1997 syntyneen ikäkohorttia koskeva tutkimus Kääriälä ym. 2020.) Maahanmuuttajien terveystutkimuksen (Maamu) yhteydessä tehtiin Suomessa tutkimusta erikseen myös tutkimukseen osallistuneista somali- ja kurditaustaisista nuorista (Wikström, Haikkola & Laatikainen 2014). Tutkimuksessa todettiin muun muassa, että nuorten oman terveydentilan kokemuksessa ja pitkäaikaissairastavuudessa ei ollut eroja muihin saman ikäisiin nuoriin verrattuna. Molemmissa taustamaaryhmissä tytöt harrastivat liikuntaa vain vähän, ja etenkin somaliaistaustaisilla esiintyi ylipainoisuutta. Päihteiden käyttö oli vähäistä, kuten Kouluterveyskyselynkin mukaan.

TERTTU-hankkeessa tutkittiin puolestaan vuonna 2018 Suomesta turvapaikkaa hakeneiden terveyden ja hyvinvoinnin tilaa, terveyden riskitekijöitä ja palvelutarpeita (Skogberg ym. 2019). Aikuisten turvapaikanhakijoiden lisäksi tutkimus kohdistettiin nuoriin (13–17-vuotiaat), alakouluikäisiin (7–12-vuotiaat) sekä alle kouluikäisiin (0–6-vuotiaat). Maamu-tutkimuksen nuoria koskevan osuuden tavoin tutkimukseen osallistuneiden pienen määrän vuoksi tuloksia on syytä pitää suuntaa antavina. Tutkimus tuotti kuitenkin tuloksia, jotka osoittivat alkuterveystarkastusten tärkeyden. Suuri osa kaikista tutkimukseen osallistuneista lapsista ja nuorista ei esimerkiksi koskaan ollut käynyt hammaslääkärissä. Niemelä (2011) muistuttaa, että hoitokulttuuri voi olla hyvinkin erilainen maahanmuuttajan kotimaassa eikä ehkäisevän terveydenhuollon merkitys välttämättä ole tuttu. Maahanmuuttajaperheissä asuvat lapset kuuluvatkin hammassairauksien riskiryhmään (ks. esim. Meurman & Pienihäkkinen 2010). Lisäksi monilla todettiin itse kertomia tai huoltajan raporttoimia psykososiaalisia ongelmia, ja etenkin nuorilla oli usein vaikeuksia kaverisuhteissa ja tunne-elämässä.

Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten hyvinvoinnissa on eroja ja yhtäläisyyksiä

Kasvava osa ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista on Suomessa syntyneitä. Maahanmuuton ensimmäistä ja toista sukupolvea nuorten ikäluokkien osalta käsit-

televissä tutkimuksissa on osoitettu, että ulkomailla ja asuinmaassaan syntyneiden ulkomaalaistaustaisten elinoloissa, koulunkäynnissä ja hyvinvoinnissa on usein havaittavissa eroja. Toisaalta eroja löytyy yhä monessa tapauksessa myös kantaväestöön kuuluvien lasten ja nuorten sekä samassa maassa syntyneiden maahanmuuttajien lasten eli niin sanotun maahanmuuton toisen sukupolven välillä.

Seuraavaksi katsotaan tarkemmin Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten keskinäisiä eroja Kouluterveyskyselyn tulosten valossa. Esityksessä tarkastellaan soveltuvin osin myös suomalaistaustaista verrokkiryhmää. Julkaisussa tarkastelluista muuttujista nostetaan tässä yhteydessä esiin vain sellaiset, joiden kohdalla ainakin jokin syntyperän mukaisista ryhmistä poikkeaa muista tilastollisesti merkitsevästi. Tällaisia eroja ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä ilmenee pääsääntöisesti yläkoulussa opiskelevien keskuudessa, mutta terveyden ja elintapojen osalta joitain tilastollisesti merkitseviä eroja esiintyy myös toisella asteella.

Kouluolojen, kuten koulunkäynnin ja koulussa koetun osallisuuden tai viihtyvyyden, osalta ulkomailla syntyneet ja Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset poikkeavat toisistaan ainoastaan välituntiviihtyvyyden sekä koulunkäynnistä pitämisen kokemuksissa yläkoulussa. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset potevat yksinäisyyttä välitunneilla sekä pitävät välitunteja pelottavina useammin kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset tai suomalaistaustaiset. Jälkimmäisten ryhmien välillä ei esiinny eroa välituntiviihtyvyydessä. Ulkomailla syntyneissä ulkomaalaistaustaisissa on muihin verrattuna suurempi joukko heitä, jotka eivät pidä koulunkäynnistä lainkaan, kun taas Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten vastaukset eivät tässä poikkeaa suomalaistaustaisista. Toisaalta ulkomailla syntyneiden vastaukset koulunkäynnistä pitämistä koskevaan kysymykseen olivat ylipäättään polarisoituneempia, ja näin ollen myös koulunkäynnistä paljon pitäviä oli suurempi osuus kuin muissa ryhmissä.

Terveydessä ja elintavoissa eroja ensimmäisen ja toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten välillä löytyy yksittäisten indikaattoreiden kohdalla. Terveytensä keskinertaiseksi tai sitä heikommaksi koki toisella asteella suomalaistaustaisista tytöistä 27 prosenttia, mutta ulkomaalaistaustaisista tytöistä peräti 37 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisista kuitenkin vain Suomessa syntyneet kokivat terveytensä suomalaisistaustaisia heikommaksi. Myös seksuaaliterveyden osalta näyttäisi olevan joitain eroja. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset nuoret ilmoittivat huomattavasti suomalaistaustaisia ja etenkin Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia useammin olleensa jo sukupuoliyhdynnässä. Sukupuolittainen tarkastelu paljasti, että tämä ero näkyy vain yläkouluikäisillä pojilla, mutta ei tytöillä kummallakaan oppiasteella eikä myöskään pojilla toisella asteella. Yläkouluikäisten poikien joukossa ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset erosivat muista syntyperäryhmistä myös ehkäisyn käytössä: heistä huomattavan suuri osa (33 prosenttia) ei oman ilmoituksensa mukaan ollut käyttänyt ehkäisyä viimeisimmässä yhdynnässään.

Ulkomaalaistaustaisilla ylipainoisuus on hieman yleisempää kuin suomalaistaustaisilla. Yläkoulussa ulkomaalaistaustaisilla ei ole ylipainoisuuden yleisyydessä eroa riippuen siitä, onko syntynyt Suomessa vai ulkomailla, mutta toisen asteen opiskelijoilla ylipaino oli yleisempää niillä ulkomaalaistaustaisilla, jotka ovat syntyneet ulkomailla.

Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista yläkoululaisista peräti 82 prosenttia ei käytä alkoholia. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset muistuttavat kuitenkin tässä suhteessa suomalaistaustaisia, ja molemmissa ryhmissä on saman verran raittiita (noin kaksi kolmasosaa vastaajista). Toisella asteella raittiiden osuus on pienempi, mutta ulkomaalaistaustaiset ovat yhtä usein raittiita riippumatta siitä, ovatko he syntyneet Suomessa vai ulkomailla. Humalahakuinen juominen eroaa niin ikään yläkoululaisilla maahanmuuton sukupolven mukaan. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset juovat humalahakuisesti erittäin harvoin, mutta ulkomailla syntyneiden nuorten alkoholinkäyttö muistuttaa suomalaistaustaisten nuorten käyttäytymistä. Sen sijaan toisella asteella eroa ei ulkomaalaistaustaisilla ole syntymämaan mukaan.

Ne ulkomaalaistaustaiset pojat, jotka ovat syntyneet ulkomailla, myös tupakoivat päivittäin yleisemmin kuin suomalaistaustaiset pojat tai ne ulkomaalaistaustaiset pojat, jotka ovat syntyneet Suomessa. Ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista pojista joka kymmenes tupakoi päivittäin. Tämä ryhmä poikkeaa suomalaistaustaisista myös sähkötupakan käytön osalta, sillä sen käyttö on yleisempää ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla pojilla. Toisen asteen opiskelijoiden ja tyttöjen keskuudessa ei ole vastaavia eroja.

Useissa **mielen hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita** kuvaavissa ilmiöissä esiintyy yläkoululaisten osalta eroja ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten välillä. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset potevat enemmän ystävien puutetta, kokevat osallisuutensa heikommaksi, ja heillä esiintyy enemmän masennusoireilua ja keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa kuin Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla. Samoja eroja ilmenee myös ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä. Sen sijaan Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei edellä kuvatuissa ilmiöissä ole eroja. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kuitenkin olleet vähemmän huolissaan omasta mielialastaan kuin ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset tai suomalaistaustaiset.

Yläkoulussa ulkomailla syntyneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten kokemukset eroavat toisistaan useassa **turvallisuuteen, häirintään ja väkivaltaan** liittyvässä ilmiössä, kuten kiusaamiskokemuksissa, seksuaaliväkivallassa ja häirinnässä. Erot näyttäytyvät kuitenkin eri tavoin eri ilmiöiden kohdalla.

Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat kiusaamista enemmän ja kiusaavat itse muita useammin kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset tai suomalaistaustaiset. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja suomalaisistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitseviä eroja kiusattuna tai kiusaajana olemisessa. Ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat myös kokeneet

enemmän seksuaaliväkivaltaa kuin Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset tai suomalaistaustaiset. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet seksuaaliväkivaltaa vielä suomalaistaustaisiakin vähemmän. Sen sijaan ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset kokevat Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä ei esiinny tilastollisesti merkitsevää eroa häirinnän kokemuksissa, mutta Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet häirintää vähemmän kuin suomalaistaustaiset.

Kokoavasti voidaan todeta, että syntyperän mukaan jaettujen ryhmien väliltä löytyy tilastollisesti merkitseviä eroja useissa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvässä kysymyksessä. Samalla on syytä muistuttaa, että monien osa-alueiden kohdalla Suomessa ja ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ja suomalaistaustaiset lapset ja nuoret eivät juuri poikkea toisistaan. Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten elämäntilanne on usein parempi kuin ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten, mikä vastaa kansainvälisessä tutkimuksessa tehtyjä havaintoja. Kun Suomessa syntyneiden osuus kaikista ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista kasvaa, koko ulkomaalaistaustaisen väestön tulokset samalla muuttuvat suhteessa suomalaistaustaiseen väestöön. Tyypillistä on, että esimerkiksi elintavat alkavat muistuttaa kantaväestön vastaavia. Tämä on syytä ottaa huomioon lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien kysymysten pidemmän aikavälin tarkastelussa.

Vertailu vuoteen 2013 paljastaa jotain myönteistä kehitystä

Helsinkiläisten ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointia ja terveyttä on tarkasteltu aiemminkin. Vuonna 2015 ilmestyneessä julkaisussa esiteltiin tuloksia vuoden 2013 Kouluterveyskyselystä yläkoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden osalta. Alakoululaiset eivät vielä vuonna 2013 osallistuneet Kouluterveyskyselyyn. Tarkastelussa oli tuolloin muutama keskeinen indikaattori eri aihealueilta. Yläkoululaisia ja toisen asteen opiskelijoita tarkasteltiin kyseisessä julkaisussa kuitenkin yhdessä, mikä vaikeuttaa vertailtavuutta tämän julkaisun tietoihin. Tulosten vertailua ja tulkintaa vaikeuttaa myös se, että vuoden 2013 aineiston osalta ei ole tiedossa, miten vastaajat jakautuivat yläkoululaisiin ja toisen asteen opiskelijoihin. Koska osa indikaattoreista on hyvin ikäsidonnoisia, aineistojen erilainen ikärakenne voi vaikuttaa tuloksiin. Tällöin muutokset ilmiöissä eivät olisi todellisia, vaan johtuisivat pikemminkin aineistojen rakenteellisista eroista. Tästä syystä seuraavaksi peilataan nyt saatuihin tuloksiin ainoastaan sellaisia vuoden 2013 aineiston tuloksia, joiden yhteensopivuudesta voidaan olla suhteellisen varmoja.

Sosiaaliin suhteisiin ja mielen hyvinvointiin liittyvistä teemoista kyselyssä käsiteltiin molempina vuosina samalla tavalla keskusteluyhteyttä vanhempien kanssa, masennusoireilua ja ahdistuneisuutta. Keskusteluyhteys vanhempien kanssa on parantunut sekä suomalaistaustaisilla että ulkomaalaistaustaisilla nuorilla verrat-

tuna vuoden 2013 tilanteeseen. Silti ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat nykyäänkin useammin vaikeuksia keskustella omista asioistaan vanhempiensa kanssa kuin suomalaistaustaiset nuoret. Ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten väliset erot ahdistuneisuudessa ja masennusoireilussa ovat kaventuneet tai oikeastaan hävinneet.

Myös turvallisuuteen liittyvissä teemoissa on tapahtunut myönteistä kehitystä. Aiempaa harvempi ulkomaalaistaustainen kokee kiusaamista koulussa. Silti kiusaamiskokemukset ovat nykyäänkin yleisempiä ulkomaalaistaustaisilla nuorilla suomalaistaustaisiin verrattuna. Myös fyysisen uhan kokemus on vähentynyt selkeästi ulkomaalaistaustaisten nuorten parissa.

Ulkomaalaistaustaisten nuorten elintavoissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuosien 2013 ja 2019 välisenä aikana. Suomalaistaustaisilla ylipainoisten osuus on samalla tasolla kuin vuonna 2013, mutta ulkomaalaistaustaisilla osuus on aavistuksen kasvanut. Liikkuminen vapaa-ajalla on ulkomaalaistaustaisten keskuudessa yhä kahtiajakoista; on paljon liikkuvia ja on vähän liikkuvia. Myös koululounaan syömisen suhteen tilanne on samanlainen kuin vuonna 2013 eli runsas puolet ulkomaalaistaustaisista syö koululounaan päivittäin. Kyseinen osuus on jonkin verran matalampi kuin suomalaistaustaisilla. Raittiiden osuus on pysynyt melko ennallaan tai jopa hieman laskenut sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisilla. Samaan aikaan alkoholin viikoittainen käyttö sekä humalahakuinen juominen ovat kuitenkin vähentyneet, ulkomaalaistaustaisilla vielä selkeämmin kuin suomalaistaustaisilla. Päivittäistupakointi on vähentynyt kaikissa syntyperäryhmissä.

Mihin pitäisi kiinnittää huomiota jatkossa?

Tutkimuksen keskeiset tulokset löytyvät myös alla olevasta taulukosta, johon tärkeimmät havainnot on koottu siten, että niistä on helppo erotella myönteisinä pidetyt tilanteet ja kehityskulut sekä kielteisinä tai huolestuttavina pidettävät tutkimustulokset. Myönteistä kehitystä kannattaa pyrkiä vahvistamaan, kielteisiin ilmiöihin puolestaan puuttumaan oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisilla välineillä. Paljon on usein tehtävissä, kun ollaan riittävän aikaisin liikkeellä ja toimet kohdennetaan oikein.

Toimia harkittaessa on syytä pitää mielessä, että Helsingin ulkomaalaistaustainen väestö on kaikkineen todellakin hyvin moninaista, ja tämä pitää paikkaansa myös lasten ja nuorten osalta. Maahanmuuton sukupolven (itse Suomeen muuttaneet, Suomessa syntyneet) lisäksi tämä väestöryhmä jakautuu monin tavoin esimerkiksi maahanmuuton syyn tai oleskeluvan perusteen mukaan, synnyin- tai taustamaan mukaan sekä etnisesti, kielellisesti ja kulttuurisesti. Yksi koko sopii kaikille -tyyppinen lähestymistapa ei siten tässäkään tapauksessa läheskään aina toimi parhaiten.

Myönteistä	Huolestuttavaa
Perhetaustat	
	Pienituloisuus on huomattavasti yleisempää ulkomaalais-taustaisten lasten ja nuorten perheissä.
Koulutus ja kouluolot	
Osallistuminen toisen asteen koulutukseen on kasvanut. Varsinkin toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten nuorten aikuisten koulutustaso on noussut.	Toisen asteen koulutukseen pääsy ja tutkinnon suorittaminen ovat yhä haastavampia vieraskielisille nuorille suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiin verrattuna, myös Suomessa syntyneille.
Valtaosa ulkomaalaistaustaisista pitää koulunkäynnistä. Vaikutusmahdollisuudet koulun arjessa koetaan usein hyviksi.	Ulkomaalaistaustaiset kokevat jossain määrin enemmän vaikeuksia koulunkäynnissä ja opiskelussa kuin suomalaistaustaiset.
Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalais-taustaisia yleisemmin olevansa osa kouluyhteisöä.	Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset kokevat koulu-väsymystä useammin kuin suomalaistaustaiset.
Yläkoulussa ja toisella asteella ulkomaalaistaustaiset kokevat kouluviihtyvyyden yhtä hyväksi kuin suomalais-taustaiset.	Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset kokevat koulu-viihtyvyyden heikommaksi kuin suomalaistaustaiset.
	Ulkomaalaistaustaiset viihtyvät suomalaistaustaisia heikommien koulun välitunneilla.
Terveys ja elintavat	
Lääkärin toteamia pitkäaikaissairauksia ei ulkomaalais-taustaisilla ole enempää kuin suomalaistaustaisilla.	Ulkomaalaistaustaiset kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi.
	Ylipainoisuus on etenkin ulkomaalaistaustaisilla pojilla yleisempää kuin suomalaistaustaisilla.
Ulkomaalaistaustaiset liikkuvat vähintään tunnin päivässä yhtä usein kuin suomalaistaustaiset.	Varsinkin ulkomaalaistaustaiset nuoret tytöt harrastavat hengästyttävää liikuntaa huomattavasti harvemmin kuin suomalaistaustaiset.
	Viikoittaisen harrastuksen puute on suomalaistaustaisia yleisempää ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla.
	Ulkomaalaistaustaiset syövät harvemmin aamiaisen ja koululounaan joka arkipäivä.
Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat suomalaistaustaisia useammin raittiita, ja esimerkiksi kannabiksen kokeilu on harvinaisempaa kuin suomalaistaustaisilla.	Ulkomailla syntyneet yläkouluikäiset pojat tupakoivat päivittäin yleisemmin kuin suomalaistaustaiset pojat ja Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset pojat.

Myönteistä	Huolestuttavaa
------------	----------------

Sosiaaliset suhteet ja mielen hyvinvointi

	Suomalaistaustaisiin verrattuna useammalla ulkomaalais-taustaisella ei ole yhtään ystävää.
Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat suomalaistaustaisia useammin, etteivät he ole juuri ollenkaan yksinäisiä.	Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset kokevat yksinäisyyttä useammin kuin suomalaistaustaiset.
Ulkomaalaistaustaiset kokevat keskusteluyhteyden vanhempiensa kanssa yhtä usein hyväksi kuin suomalais-taustaiset.	Silti ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla esiintyy suomalaistaustaisia enemmän keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa.
Ulkomaalaistaustaisten nuorten osallisuus on vahvaa.	Silti toisella asteella ulkomaalaistaustaiset kokevat osallisuuden heikommaksi kuin suomalaistaustaiset.
Ahdistuneisuuden kokemuksessa tai masennusoireilui-sa ei esiinny eroa ulkomaalaistaustaisten ja suomalais-taustaisten nuorten välillä.	Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset kokevat enemmän mieliala-ailahteluita kuin suomalaistaustaiset.
Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ovat yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin suomalaistaustaiset.	Ulkomaalaistaustaiset ovat harvemmin tietoisia keskus-te-lumahdollisuudesta koulussa luotettavan aikuisen kanssa.

Turvallisuus, häirintä ja väkivalta

	Ulkomaalaistaustaiset kokevat koulukiusaamista suomalaistaustaisia enemmän ja he myös kiusaavat useammin kuin suomalaistaustaiset.
	Ulkomaalaistaustaiset alakoululaiset ovat kokeneet fyysistä uhkaa enemmän kuin suomalaistaustaiset.
	Alakoulussa ulkomaalaistaustaiset ovat kokeneet enemmän häiritsevää seksuaalista ehdottelua kuin suomalaistaustaiset.
	Vanhempien aiheuttama fyysinen väkivalta on yleisempää ulkomaalaistaustaisilla yläkoululaisilla kuin suomalaistaustaisilla.

Kirjallisuus

- Ansala, Laura (2019).** Maahanmuuttajien lasten ja suomalaistaustaisten lasten välisiä kouluttautumiseroja selittävät saapumisikä, perhetausta ja asuinalueet. *Kvartti* 70: 3, 24–31.
- Biddle, Stuart, Trish Gorely & David Stensel (2004).** Health-enhancing physical activity and sedentary behaviour in children and adolescents. *Journal of Sports Sciences* 22: 8, 679–701.
- Castaneda, Anu, Shadia Rask, Päivikki Koponen, Mulki Mölsä & Seppo Koskinen (toim.) (2012).** *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa.* Raportti 61. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Curtis, Penny, Jill Thompson & Hannah Fairbrother (2018).** Migrant children within Europe: a systematic review of children's perspectives on their health experiences. *Public Health* 158: 71–85.
- Duodecim, terveyskirjasto.** Luvut: Masennus, masentuneisuus, masennusoire ja masennustila & Ahdistuneisuus. Luettu 19.10.2020: <https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/>
- Führer, Amand, Daniel Tiller, Patrick Brzoska, Marie Korn, Christine Gröger, & Andreas Wienke (2019).** Health-Related Disparities among Migrant Children at School Entry in Germany. How does the Definition of Migration Status Matter? *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17: 1. Doi: 10.3390/ijerph17010212.
- Gilbert, Ruth, Cathy Spatz Widom, Kevin Browne, David Ferguson, Elspeth Webb & Staffan Jason (2009).** Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet* 373, 68–91.
- Halme, Nina, Päivi Santalahti, Mauri Marttunen & Marja-Leena Perälä (2015).** "Ettei kenenkään tarvitsisi olla ilman ystävää..." Ystävättä olemisen yhteys nuorten hyvinvointiin liittyviin tekijöihin. Tutkimuksesta tiiviisti 30. Helsinki: THL.
- Harju-Luukkainen, Heidi, Kari Nissinen, Sari Sulkunen, Minna Suni & Jouni Vettenranta (2014).** *Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Helsingin kaupunginkanslia, Espoon kaupunki & Vantaan kaupunki (2019).** *Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste.* Tilastoja 3. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Holmberg, Liila, Mira Kalalahti, Janne Varjo & Markku Jahnukainen (2019).** Kohti "omaa juttua". Koulutusvalinnat nuorten elämänsäkulussa. Teoksessa Markku Jahnukainen, Mira Kalalahti & Joel Kivirauma (toim.) *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotoukaiset nuoret ja koulutus.* Helsinki: Gaudeamus, 106–134.
- Holmberg, Liila, Mira Kalalahti, Janne Varjo, Joel Kivirauma, Marja-Liisa Mäkelä, Minna Saarinen, Tuomas Zacheus & Markku Jahnukainen (2018).** Educational trajectories of immigrant-origin youths in Finland: a mixed methods analysis. *Journal of Education and Work* 31: 7–8, 563–578.
- Huddleston, Thomas, Jan Niessen & Jasper Dag Tjaden (2013).** *Using EU Indicators of Immigrant Integration. Final Report for Directorate-General for Home Affairs.* Bryssel: Euroopan unioni.
- Ikonen, Riikka & Nina Halme (2018).** *Lasten ja nuorten kokemus seksuaalinen häirintä ja väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia.* Tutkimuksesta tiiviisti 6. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

- Isola, Anna-Maria, Heidi Kaartinen, Lars Leemann, Raija Lääperi, Taina Schneider, Salla Valtari & Anna Keto-Tokoi (2017).** *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa.* Työpäperi 33. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jaeger, Fabienne N., Mazeda Hossain, Ligia Kiss & Cathy Zimmermann (2012).** The health of migrant children in Switzerland. *International Journal of Public Health* 57: 4, 659–671.
- Joronen, Tuula (toim.) (2009).** *Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla.* Tutkimuksia 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Junttila, Niina (2015).** *Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys.* Helsinki: Tammi.
- Jääskeläinen, Anu, Ursula Schwab, Marjukka Kolehmainen, Jatta Pirkola, Marjo-Riitta Järvelin & Jaana Laitinen (2013).** Associations of meal frequency and breakfast with obesity and metabolic syndrome traits in adolescents of Northern Finland Birth Cohort 1986. *Nutrition, Metabolism and Cardiovascular Diseases* 23: 10, 1002–1009.
- Jääskeläinen, Anu, Ursula Schwab & Jaana Laitinen (2012).** Nuorten ylipainon syitä selvittämässä. Teoksessa Reivinen, Jukka & Vähäkylä, Leena (toim.) *Kansan terveys, yksilön hyvinvointi.* Helsinki: Gaudeamus.
- Karila, Kirsti (2016).** *Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus Toukokuu 2016.* Raportit ja selvitykset 6. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, Kirsti, Tuomas Kosonen & Satu Järvenkallas (2017).** *Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen.* Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Karlsson, Fred (2017).** *Suomen kielet 1917–2017.* Turku: Lingsoft Oy.
- Kazi, Villiina, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara (toim.) (2019).** *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta.* TEM oppaat ja muut julkaisut 10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Kilpi-Jakonen, Elina (2011).** Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta sociologica* 54: 1; 77–106.
- Kuusela, Jorma, Aulikki Etelälahti, Åke Hagman, Raisa Hievanen, Krister Karppinen, Leena Nissilä, Ulla Rönnerberg & Marjatta Siniharju (2008).** *Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus oppimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistymisestä.* Helsinki: Opetushallitus.
- Kuusio, Hannamaria, Anna Seppänen, Satu Jokela, Laura Somersalo & Eero Lilja (toim.) (2020).** *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019.* THL Raportti 1. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kääriälä, Antti, Markus Keski-Säntti, Mikko Aaltonen, Lotta Haikkola, Tiina Huotari, Ilari Ilmakunnas, Aapo Juutinen, Tomi Kiilakoski, Marko Merikukka, Elina Pekkarinen, Shadia Rask, Tiina Ristikari, Jarmo Salo & Mika Gissler (2020).** *Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi.* THL-raportti 15; Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 228. Helsinki: THL & Nuorisotutkimusverkosto.
- Larja, Liisa (2019).** Maahanmuuttajanaiset työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Teoksessa Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara (toim.), 28–42.
- Larja, Liisa (2020).** Koulutus ja kielitaito. Teoksessa Hannamaria Kuusio, Anna Seppänen, Satu Jokela, Laura Somersalo & Eero Lilja (toim.) *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa. FinMonik-tutkimus 2018–2019.* Raportti 1/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 41–48.

- Marttunen, Mauri, Taina Huurre, Thea Strandholm & Riitta Viialainen (toim.) (2013).** *Nuorten mielenterveyshäiriöt – Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille.* Opas 25. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Matikka, Anni, Hanne Kivimäki, Pauliina Luopa, Hanne Kivimäki, Suvi Nipuli, Suvi Vilkki, Jukka Jokela, Essi Laukkarinen & Reija Paananen (2013).** *Kouluterveyskysely 2013: Helsingin kuntaraportti.* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Matikka, Anni, Pauliina Luopa, Hanne Kivimäki, Jukka Jokela & Reija Paananen (2014).** *Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi, Kouluterveyskysely 2013.* Raportti 26. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Meurman, Pia & Kaisu Pienihäkkinen (2010).** Factors associated with caries increment: a longitudinal study from 18 months to 5 years of age. *Caries Research* 44: 519–524.
- Mäki, Netta (2015).** Vieraskielisten kuolleisuus Helsingissä 2000–2014 ja siviilisäädyn merkitys kieliryhmien erojen selittäjänä. *Yhteiskuntapolitiikka* 80: 6, 617–624.
- Mäki, Netta (2018).** Nuorten tupakointi vähentynyt – erot lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien välillä edelleen hyvin suuret. *Kvartti* 69: 4, 47–53.
- Mäki, Netta (2020).** Tupakointi ja alkoholin käyttö ovat vähentyneet, kannabiskokeilut muuta maata yleisempiä Helsingissä – nuorten päihteidenkäytön muutokset Kouluterveyskyselyn valossa. Tulossa *Kvartti* 4.
- Määttä, Suvi (2019).** *Kouluterveyskysely 2019 – katsaus Helsingin tuloksiin.* Tilastoja 13. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Niemelä, Riitta (2011).** Maahanmuuttaja suun terveydenhuollon asiakkaana. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö 25.4.2011
- Nieminen, Tarja, Hanna Sutela & Ulla Hannula (toim.) (2015).** *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.* Helsinki: Tilastokeskus, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Työterveyslaitos.
- OECD (2018).** *Working Together. Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland.* Pariisi: OECD.
- Parfitt, Gaynor & Roger Eston (2005).** The relationship between children's habitual activity level and psychological well-being. *Acta Paediatrica* 94: 12, 1791–1797.
- Partinen, Markku (2007).** Unesta terveyttä. Teoksessa Jussi Huttunen & Pertti Mustajoki (toim.) *Elämä pelissä.* Jyväskylä: Gummerus; 189–198.
- Ranto, Sanna, Hanna Ahlgren-Leinuo, Elise Haapamäki & Stina Högnabba (2015).** Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi Helsingissä. Tilastoja 40. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Rimpelä, Matti & Arja Rimpelä (2003).** Myöhäinen nukkumaanmeno ja univaje lisäävät nuorten oireisuutta. *Kouluterveyskysely 2002.* Stakes.
- Salmela-Aro, Katariina (2010).** Koulu-uupumus kontekstissa: koulu, koti ja kaveripiiri. *Psykologia* 45: 5–6.
- Salmela-Aro, Katariina & Heta Tuominen-Soini (2013).** Koulu-uupumuksesta innostukseen. Teoksessa Jukka Reivinen & Leena Vähäkylä (toim.) *Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen.* Gaudeamus, Helsinki, 242–254.
- Salmivalli, Christina (1998).** *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä.* Tampere: Gaudeamus.
- Saukkonen, Pasi (2020).** *Kotoutuminen kaupungissa. Kokonaiskuva ulkomaalaistaustaisista Helsingissä vuonna 2020.* Tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.

- Saukkonen, Pasi & Juho Peltonen (2018).** *Eroja ja yhtäläisyyksiä. Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi – tutkimuksen tietojen valossa.* Tutkimuskatsauksia 2. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.
- Singh Amika, Leonie Uijtdewilligen, Jos W. Twisk, Willem van Mechelen & Mai Chinapaw (2012).** Physical activity and performance at school. A systematic review of the literature including a methodological quality assessment. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 166: 1, 49–55. doi: 10.1001/archpediatrics.2011.716.
- Skogberg, Natalia, Katri-Leena Mustonen, Päivikki Koponen, Paula Tiittala, Eero Lilja, Awa Ahmed Haji Omar, Olli Snellman, & Anu Castaneda (2019).** *Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista.* Raportti 12. Helsinki: THL.
- Suomen virallinen tilasto (SVT):** Väestön koulutus rakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. 2018, Laatuseloste: Väestön koulutus rakenne. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 31.8.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vkour/2018/vkour_2018_2019-11-05_laa_001_fi.html
- Sutela, Hanna & Liisa Larja (2015).** Koulutus rakenne. Teoksessa Tarja Nieminen, Hanna Sutela & Ulla Hannula (toim.) *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.* Helsinki: Tilastokeskus, 29–41.
- THL (2019).** *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019.* Tilastoraportti 33/2019, 17.9.2019.
- THL,** Lapsiin kohdistuva väkivalta. Luettu 15.10.2020: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsiin-kohdistuva-vakivalta
- THL,** Nuorten mielenterveyshäiriöt. Luettu 19.10.2020: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>
- THL,** Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Luettu 15.10.2020: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>
- THL,** Seksuaaliväkivalta. Luettu 15.10.2020: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta
- Valtion ravitsemusneuvottelukunta, Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos,** Syödään ja opitaan yhdessä -kouluruokailusuositus, 2017. Luettu 16.10.2020: <https://www.julkari.fi/handle/10024/131834>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2015).** *Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus.* Tuloksellisuustarkastuskertomus 12. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto.
- Wikström, Katja, Lotta Haikkola & Tiina Laatikainen (toim.) (2014).** *Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi. Tutkimus pääkaupunkiseudun somali- ja kurditaustaisista nuorista.* Työpaperi 17. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Aineistolähteet

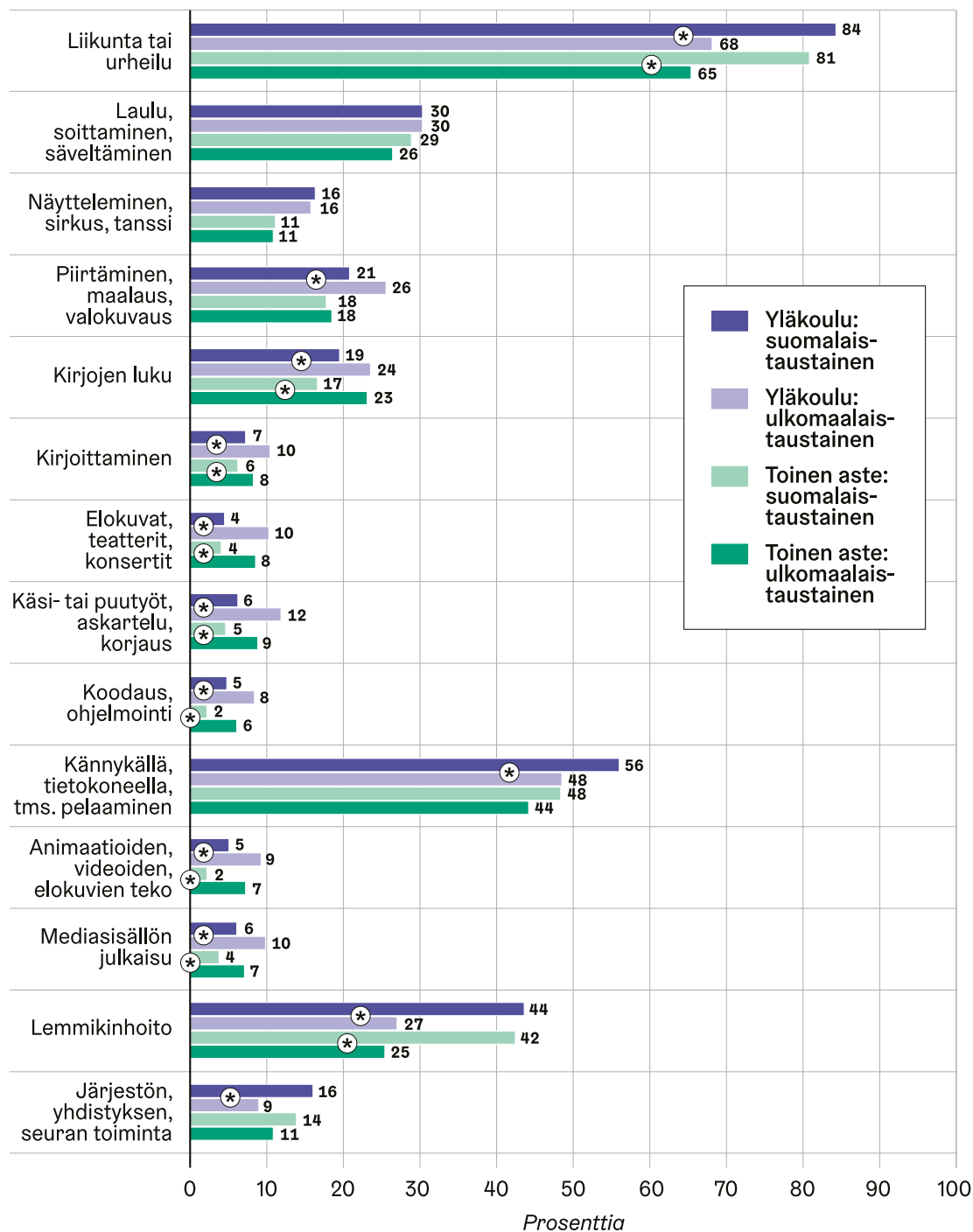
Aluesarjat. Vieraskielisen väestön ennuste.

THL/Kouluterveyskysely, Helsingin aineisto.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu].
ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.10.2020].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>

Vipunen – opetushallinnon tietopalvelu. <https://vipunen.fi/fi-fi>

LIITE 1. Viikoittaiset harrastusmuodot (%) oppiasteen ja syntyperän mukaan Helsingissä

* Tilastollisesti merkitsevä ero suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä.

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Kouluterveyskysely 2019, Helsinki-aineisto

Tekijä(t) Ahtiainen, Hanna & Mäki, Netta & Määttä, Suvi & Saukkonen, Pasi & Yijälä, Anu		
Nimike Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä		
Julkaisija (toimiala tai laitos) Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot	Julkaisuaika 2020	Sivumäärä, liitteet 136 + 1 liite
Sarjan nimike Tutkimuksia – Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot		Osanumero 2020:5
ISSN (painettu) 2489-4087 ISSN (verkossa) 2489-4095	ISBN (painettu) 978-952-331-887-8 ISBN (verkossa) 978-952-331-888-5	Kieli suomi
Tiivistelmä Ulkomaalaistaustaisten osuus nuorista ikäluokista on kasvanut voimakkaasti Helsingissä, ja osuuden ennustetaan kaksinkertaistuvan vuoteen 2035 mennessä. Kun kaupungin väestörakenne muuttuu maahanmuuton myötä, on tärkeää tietää, miten ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret voivat. Tässä tutkimusjulkaisussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointia Helsingissä. Ensisijaisesti vertaillaan suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia lapsia ja nuoria. Julkaisun pääasiallisen aineiston muodostavat vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn Helsinkiä koskevat tiedot. Lisäksi julkaisussa hyödynnetään julkishallinnon rekistereihin perustuvia Tilastokeskuksen tietoja, opetushallinnon ylläpitämää Vipunen-tilastopalvelua sekä Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tilastoja. Suurin osa Helsingin ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista voi hyvin ja on tyytyväinen elämäänsä. Moni heistä kokee kuitenkin erilaisia haasteita. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret elävät huomattavasti muita useammin pienituloisessa perheessä, vaikka pienituloisissa perheissä asuvien ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten osuus onkin jonkin verran pienentynyt. Ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat keskimäärin muita heikommassa asemassa siirryttäessä peruskoulusta eteenpäin. Itse Suomeen muuttaneisiin verrattuna Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset jatkavat kuitenkin useammin toiselle asteelle ja suorittavat tutkinnon. Valtaosa ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista pitää koulunkäynnistä, mutta monilla on kuitenkin koulunkäynnissä vaikeuksia. Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret kokevat suomalaistaustaisia useammin terveydentilansa keskinkertaiseksi tai sitä heikommaksi. Etenkin pojilla esiintyy ylipainoisuutta. Ulkomaalaistaustaisten liikkuminen on polarisoitunutta vähän liikkuviin ja runsaasti liikkuviin, he syövät harvemmin aamiaisen ja koululounaan joka arkipäivä sekä nukkuvat useammin alle kahdeksan tuntia yössä. Toisaalta ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat suomalaistaustaisia useammin raittiita. Ulkomaalaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla esiintyy suomalaistaustaisia enemmän haasteita sosiaalisissa suhteissa, kuten ystävien puutetta ja keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa. Myös koulukiusaaminen on yleisempää ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten parissa, ja he tietävät harvemmin keskustelumahdollisuudesta luotettavan aikuisen kanssa koulussa. Alakoulu- laisten keskuudessa ulkomaalaistaustaisilla esiintyy suomalaistaustaisia enemmän haasteita mielen hyvinvoinnissa eli he kokevat yksinäisyyttä useammin ja mieliala-aihteluja enemmän kuin suomalaistaustaiset.		
Asiasanat hyvinvointi, nuoret, lapset, ulkomaalaistaustaiset, terveys, koulutus, työllisyys, tulot, turvallisuus, elintavat		
Hinta hinnaston mukaan	Jakelu puh. 09 310 36293	

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä

Tässä tutkimusjulkaisussa tarkastellaan ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointia Helsingissä. Ensisijaisesti vertaillaan suomalaistaustaisia ja ulkomaalaistaustaisia lapsia ja nuoria. Lisäksi vertaillaan itse Suomeen muuttaneiden ja Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten tilannetta ja kokemuksia sekä tyttöjen ja poikien välisiä eroja.

Julkaisun pääasiallisen aineiston muodostavat vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn Helsinkiä koskevat tiedot. Julkaisussa hyödynnetään Tilastokeskuksen, opetushallinnon ja Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tilastoja. Suuri osa Helsingin ulkomaalaistaustaisista lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta monilla on elämässä erilaisia haasteita ja ongelmia, joihin on syytä kiinnittää huomiota.

**Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia
kaupunkitutkimus ja -tilastot**

Julkaisutilaukset
p. 09 310 36293

Internet
www.hel.fi/kaupunkitieto

